

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Vznik a vývoj ochrany obyvatelstva v ČR a v zahraničí

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Studijní program:

Ochrana obyvatelstva

Autor: Bc. Lucie Vološyn

Vedoucí práce: Mgr. Zuzana Freitinger-Skalická, Ph.D.

České Budějovice 2022

Vznik a vývoj ochrany obyvatelstva v ČR a v zahraničí

Abstrakt

Diplomová práce „*Vznik a vývoj ochrany obyvatelstva v České republice a v zahraničí*“ je postavená na teoretické části, která bude věnována ochraně obyvatelstva, jakožto pojmu, který představuje plnění úkolů v oblasti plánování, organizování a výkonu činností za účelem předcházení vzniku, zajištění připravenosti na mimořádné události a krizové stavy a jejich řešení.

Tyto činnosti jsou úzce spjaté s plněním úkolů v souvislosti s ochranou života, zdraví, majetku a životního prostředí při mimořádných událostech a krizových situacích jak nevojenského, tak vojenského charakteru. V úvodu budou představeny základní pojmy, které budou provázány v celém textu.

Hlavní podstatou teoretické části je historie a vývoj civilní ochrany, potažmo ochrany obyvatelstva ve světě, Evropské unii a vybraných státech: Slovenska, Německa, Rakouska, Polska a v neposlední řadě v České republice. Historii a vývoji ochrany obyvatelstva v České republice je věnována velká část teoretické práce podle milníků v problematice a jak probíhaly v čase.

Mimo teoretickou část obsahuje diplomová práce praktickou část. Ta je vypracována na základě systému dotazníků, rozdělených podle věkových kategorií. Zde je analyzováno hodnocení obyvatel problematiky ochrany obyvatelstva, vlastní bezpečnosti srovnání s minulostí v oblasti civilní ochrany v rámci České republiky, Evropské unie a světa.

Cílem práce je rozdělit do nejdůležitějších etap civilní obranu od jejího počátku v ČR a ve vybraných zemích. Jaké byly důvody pro vznik civilní obrany a v jakých právních normách či mezinárodních úmluvách byla historicky provázána.

Dále jaké je všeobecné povědomí o dané problematice, jako je ochrana obyvatelstva podle dotazníkového šetření u běžného obyvatelstva.

Práce může sloužit ke studijním účelům v oblasti problematiky ochrany obyvatelstva, případně pro srovnání moderního pojetí bezpečnosti v oblasti ochrany obyvatelstva a minulými hodnotami.

Ochrana obyvatelstva byla, je a i v daleké budoucnosti by měla být na předních příčkách zájmu státu. V současné situaci by tato diplomová práce mohla být využita pro další studium autora na poli doktorského studia v této oblasti.

Klíčová slova

Ochrana obyvatelstva, civilní obrana, Česká republika, Evropská Unie, bezpečnost, problematika, vznik a vývoj ochrany obyvatelstva, historie ochrany obyvatelstva.

The Origins and Recent Development of Civil Protection in the Czech Republic and Abroad

Abstract

The diploma thesis "*The Origins and Recent Development of Civil Protection in the Czech Republic and Abroad*" is based on the theoretical part, which will be devoted to population protection. This concept represents the fulfillment of tasks in planning, organizing and carrying out prevention activities, ensuring emergency preparedness and crisis management, crisis situations and their solutions.

These activities are closely related to the performing tasks related to the protection of life, health, property and the environment in events of emergencies and crisis situations of non-military and military character. The introduction will introduce the basic concepts that will be linked throughout the text.

The main essence of the theoretical part is the history and the recent of civil protection and the protection of the population in the world, the European Union, selected countries: Slovakia, Germany, Austria, Poland and in the Czech Republic. A large part of the theoretical work according to significant time periods in this area of civil protection in the Czech Republic.

The diploma thesis contains a practical part. It is developed on the basis of a system of questionnaires. They are divided by age categories. Here is analyzed the evaluation of the population in terms of protection of the population, their own security comparison with the past in the field of civil protection in the Czech Republic, in the European Union and in the world.

The aim of the work is to divide into selected stages of civil defense from beginning in the Czech Republic and in the other countries. What were the reasons for the emergence of civil defense and protection and in legal norms or international conventions were historically stated.

General awareness of the issue of protection of population according to a questionnaire survey.

This work can be used for study purposes in the field of population protection or to compare the modern concept of security of population protection and comparison with history.

The protection of the population has been and will continue to be at the forefront of the state's interest in the distant future. In this situation, this diploma thesis would be used for further study of the author in the field of doctoral studies in this area.

Keywords

Population protection, civil defense, Czech Republic, European Union, security, issues, origin and recent of population protection, history of population protection.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci s názvem „*Vznik a vývoj ochrany obyvatelstva v ČR a v zahraničí*“ jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 21. července 2022

.....

Lucie Vološyn

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala Mgr. Zuzaně Freitinger Skalické, Ph.D. za odborné a vstřícné vedení diplomové práce, cenné rady a připomínky.

Obsah

1 Úvod	10
2 Teoretická část	11
2.1 Základní pojmy	11
2.2 Mezinárodní počátky civilní ochrany	13
2.3 Vznik mezinárodního humanitního práva.....	14
2.4 Haagské úmluvy.....	15
2.5 Ženevské úmluvy	15
2.5.1 Základní ženevské úmluvy	16
2.5.2 Dodatkové protokoly.....	16
2.6 Červený kříž.....	17
2.6.1 Složky Mezinárodního ČK&ČP	18
2.6.2 Prameny a principy Mezinárodního ČK&ČP	18
2.7 Organizace spojených národů	18
2.8 Role Evropské unie	19
2.8.1 Zelená kniha	19
2.9 Severoatlantická aliance.....	20
2.9.1 Civilní ochrana v Severoatlantické alianci	21
2.9.2 Hlavní úkoly CNP v NATO	21
2.10 Ochrana obyvatelstva na úrovni EU v současnosti.....	21
2.10.1 Mechanismus civilní ochrany EU.....	22
2.10.2 ERCC	22
2.10.3 ECHO	22
2.10.4 Shrnutí ochrany obyvatelstva v EU a ve světě.....	23
2.11 Spolupráce EU a NATO	24
2.12 Ochrana obyvatelstva ve Slovenské republice.....	24
2.13 Ochrana obyvatelstva v Německu	25
2.14 Ochrana obyvatelstva v Rakousku.....	28
2.15 Civilní ochrana v Polsku	30
2.16 Etapy vývoje OO (CO) v historii ČR.....	33
2.16.1 Od středověku až po novověk v českých zemích	33
2.16.2 Vývoj do roku 1935.....	34

2.16.3	<i>Civilní protiletecká obrana 1935 – 1938</i>	34
2.16.4	<i>Protektorát Čechy a Morava 1938 – 1945</i>	37
2.16.5	<i>Poválečné období 1945 – 1948</i>	38
2.16.6	<i>Další etapa poválečné období 1948 – 1951</i>	39
2.16.7	<i>Vznik civilní obrany 1951 – 1957</i>	40
2.16.8	<i>Období civilní obrany 1958 – 1975</i>	42
2.16.9	<i>Období civilní obrany v letech 1976 – 1989</i>	44
2.16.10	<i>Civilní ochrana 1990 – 1999</i>	45
2.16.11	<i>Moderní pojetí ochrany obyvatelstva od roku 2000 – doposud</i>	47
1.16.12	<i>Současnost</i>	48
2.17	<i>Aktuální bezpečnostní systém v ČR</i>	48
2.17.1	<i>Bezpečnostní hrozby v ČR</i>	49
2.17.2	<i>Význam bezpečnostního systému ČR</i>	49
2.18	<i>Právní předpisy vztahující se k ochraně obyvatelstva v ČR</i>	50
2.19	<i>Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030</i>	52
2.19.1	<i>Strategické cíle koncepce OO</i>	52
2.19.2	<i>Schéma vztahů OO a CO</i>	52
2.19.3	<i>Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem do roku 2030</i>	54
3	<i>Cíl práce</i>	55
3.1	<i>Výzkumná otázka</i>	55
4	<i>Metodika diplomové práce</i>	56
5	<i>Výsledky dotazníkového šetření</i>	57
6	<i>Diskuze</i>	86
7	<i>Závěr</i>	90
8	<i>Seznam použitých zdrojů</i>	92
	<i>Literární zdroje</i>	92
	<i>Periodikum</i>	94
	<i>Internetové zdroje</i>	95
9	<i>Seznam obrázků</i>	98
10	<i>Seznam grafů</i>	99
11	<i>Seznam zkratk</i>	100

1 Úvod

Ochrana obyvatelstva je poměrně nový pojem, zavedený se zákonem č.239/2000 Sb. o Integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů.

Dříve byl známější pojem civilní obrana. Vzhledem k první světové a druhé světové válce, které přišly poměrně brzy po sobě, šlo vlastně o logické vyústění situace. Tehdy bylo potřeba chránit civilní obyvatelstvo před nebezpečím a vytvořit podmínky pro přežití v případě nepřátelské válečné akce. S vývojem v čase, se rozvíjela samozřejmě i sama civilní obrana, jejíž úkoly byly postupně zakotveny i v zákonech.

Jedná se o určitý stav či systém, s kterým se můžeme setkávat téměř každý den, ačkoliv na první pohled pro běžného občana to nemusí být patrné.

Ochrana obyvatelstva (archaičtějším výrazem také „civilní ochrana“), má především za úkol plnit cíle, aby bylo ochráněno civilní obyvatelstvo před hrozbami vojenskými i nevojenskými.

V této práci jsou shrnuta jednotlivá období, v jakých se vyvíjela ochrana obyvatelstva. Zajímavým přínosem je srovnání ochrany obyvatelstva s ostatními vybranými zahraničními státy a pohled rozdílných generací, které také naznačují rozvoj a vnímání ochrany obyvatelstva.

2 Teoretická část

2.1 Základní pojmy

Branná výchova – dnes již téměř zapomenutý pojem. Jednalo se o přípravu, tematicky rozdělenou podle skupin občanů (žáci, vojáci, civilní obyvatelstvo apod.) k obraně svojí vlastní i státu. Měla zajistit odpovědnost a dovednost občanů k přípravě na civilní obranu. Především před účinky zbraní hromadného ničení. Občané se měli na základě branné výchovy umět evakuovat a pomáhat při likvidaci následků nepřátelského napadení (Kavan, 2020).

Civilní obrana - převážně v pojetí ochrany obyvatelstva za ohrožení.

Spočívá v plnění humanitárních úkolů:

- *chránit civilní obyvatelstvo před nebezpečím*
- *pomoci mu odstranit bezprostřední účinky nepřátelských akcí*
- *vytvořit nezbytné podmínky pro přežití civilního obyvatelstva*

Civilní ochrana – (dále jako zkratka CO). Je pouze starším pojmem ochrany obyvatelstva.

Nalézá se ve článku 61, Protokolu I. k ženevským úmluvám z 12. srpna 1949 o ochraně obětí. Uvádí se, že civilní obrana je plnění uvedených humanitárních úkonů, které jsou nezbytné pro přežití obyvatel.

Těmito úkony (službami) byly:

- *Hlásné služby,*
- *evakuace,*
- *organizování a poskytování úkrytů,*
- *zatemňování,*
- *záchranné práce,*
- *první pomoc,*
- *první náboženská pomoc,*
- *boj s požáry,*
- *zjišťování a označování nebezpečných oblastí,*
- *dekontaminace a obdobná ochranná opatření,*
- *poskytování nouzového ubytování a zásobování,*
- *okamžitá pomoc při obnově a udržování pořádku v postižených oblastech,*
- *okamžitá oprava nezbytných veřejných zařízení,*

- *bezodkladné pohřební služby,*
- *pomoc při ochraně předmětů nezbytných k přežití,*
- *doplňující činnost nezbytná ke splnění výše uvedených úkolů, včetně plánování a organizování (Dvořák, Svrčina, 1998).*

Ochrana obyvatelstva – (dále jako zkratka OO). Definice zákona č. 239/2000 Sb. o IZS stanovuje, že se jedná o plnění úkolů civilní ochrany a to zejména varování, evakuace, ukrytí a nouzové přežití obyvatelstva a další opatření k zabezpečení ochrany jeho života, zdraví a majetku (Zákon o IZS, 2000).

Ochrana obyvatelstva prošla vývojem, který se projevil v chápání pojmu komplexně. Jak předchozí odstavec předestírá, jedná se o komplex různých činností, směřujících k zabezpečení ochrany obyvatel v případě vzniku jakékoliv mimořádné události nebo při vyhlášení krizových stavů. Zahrnuje tedy mimo jiné havarijní a krizové plánování a činnost složek IZS při provádění záchranných a likvidačních prací (Kavan, 2011).

V současné podobě jsou hlavní úkoly ochrany obyvatelstva:

- *Varování a vyrozumění,*
- *evakuace,*
- *ukrytí,*
- *nouzové přežití,*
- *dekontaminace,*
- *individuální ochrana,*
- *improvizovaná ochrana,*
- *humanitární pomoc (Zákon o IZS, 2000).*

Integrovaný záchranný systém – (dále jako zkratka IZS). Je systém složek, mezi něž patří především Policie ČR, Záchraná zdravotnická služba a Hasičský záchranný sbor. Jedná se o postup těchto složek a koordinaci při přípravě na mimořádné události a následně na provádění záchranných a likvidačních prací (Zákon o IZS, 2000).

Mimořádná událost – (dále jako zkratka MU). Jedná se o „*škodlivé působení sil a jevů vyvolaných činností člověka, přírodními vlivy, a také havárie, které ohrožují život, zdraví, majetek nebo životní prostředí a vyžadují provedení záchranných a likvidačních prací*“ (zákon o IZS, 2000).

Krizový stav – (dále jako zkratka KS). Tento pojem upravuje zákon č. 240/2000 o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon). KS je mimořádná událost, kdy dochází k narušení kritické infrastruktury nebo jiné nebezpečí a při nichž je vyhlášen stav nebezpečí, nouzový stav nebo stav ohrožení státu (Krizový zákon, 2000).

Kritická infrastruktura - kritickou infrastrukturou je prvek kritické infrastruktury nebo systém prvků kritické infrastruktury, jehož narušení funkce, by mělo závažný dopad na bezpečnost státu, zabezpečení základních životních potřeb obyvatelstva, zdraví osob nebo ekonomiku státu (Krizový zákon, 2000).

Záchranné práce - slouží k odvrácení či omezení bezprostředního působení rizik vzniklých mimořádnou událostí, zejména ve vztahu k ohrožení života, zdraví, majetku nebo životního prostředí, a vedoucí k přerušení jejich příčin (zákon o IZS, 2000).

Likvidační práce - jsou takové činnosti, které jsou potřeba k odstranění následků způsobených mimořádnou událostí (zákon o IZS, 2000).

Věcná pomoc - znamená poskytnutí věcných prostředků při provádění záchranných a likvidačních prací uvedených výše. Dále při cvičení na výzvu velitele zásahu, hejtmána kraje nebo starosty obce. Jedná se o pomoc poskytnutou dobrovolně bez výzvy, ale se souhlasem nebo s vědomím velitele zásahu, hejtmána kraje nebo starosty obce (zákon o IZS, 2000).

Osobní pomoc - je činnost nebo služba při provádění záchranných a likvidačních prací a při cvičení na výzvu velitele zásahu, hejtmána kraje nebo starosty obce. Osobní pomocí se rozumí i pomoc poskytnutá dobrovolně bez výzvy, ale se souhlasem nebo s vědomím velitele zásahu, hejtmána kraje nebo starosty obce (zákon o IZS, 2000).

2.2 Mezinárodní počátky civilní ochrany

Ačkoliv člověk či pračlověk měl potřebu nějaké svojí ochrany před nebezpečím již od dob dávno minulých, prvopočátky OO spadají do středověku na území Orientu a Dálného východu. Byl zde kladen důraz především na fyzickou zdatnost, jakožto i výcvik mužů do armády a vznik prvních prvků varovného systém.

Jednalo především ochranu před vojenským ohrožením. Na jiné nebezpečí bylo pohlíženo jako na hněv bohů a na prevenci tudíž nebyl kladen důraz jako na umění boje.

V antickém období už mimo umění boje, byla v popředí i lékařská péče a zákony. Zde jsou také zmínky o systematictějších prostředcích ochrany obyvatel měst a její organizace, která byla vytvářena v mírovém období. Avšak vybudovat silnou armádu bylo stále v popředí zájmů (Parkan a kol., 2017).

Ve středověku hrálo roli především náboženství, které vycházelo buďto z Bible či Koránu a věřilo se v trest boží. Názorným příkladem může být křesťanské desatero, které by se však v dnešní době dalo přirovnat spíše k prevenci proti kriminalitě. Každopádně už ve středověku se myslelo na případnou potřebu lékařské pomoci v městských či klášterních špitálech. A již v této době byla nařízena o požární prevenci a omezení otevřených ohňů (Parkan a kol., 2017).

Novověk nejvíce v oblasti ochrany obyvatelstva poznamenala, byla třicetiletá válka. Avšak už na počátku 16. století měla společnost tendence k oddělení civilního obyvatelstva od ozbrojených sil a zmírnění dopadů válek o bojů na civilní občany (Víšek a kol., 2013).

Milníkem právě v 16. století byl rozvoj humanismu a renesance v Itálii, kde začal být více kladen důraz na lidský život a nespolehalo se již pouze na Boží vůli. Do popředí se dostávaly humanitní vědy a dodržování morálky obyvatel měst. Jak u zdraví, tak na bezpečnost lidí se kladl důraz na prevenci (Víšek a kol., 2013).

Významným zlomem byla zajisté i anglická revoluce v 17. století kdy po vítězství král Vilém III. Oranžský podepsal v roce 1689 *Zákon o právech*, jinak znám jako Habeas Corpus Act. Zde došlo k oddělení moci zákonodárné a výkonné a zavedení ochrany obyvatel bez rozdílu postavení (Parkan a kol., 2017).

Dalším vyvrcholením společenských změn byly v 18. století Velká francouzská revoluce a vyhlášení nezávislosti Spojených států amerických (Parkan a kol., 2017).

2.3 Vznik mezinárodního humanitního práva

Aby bylo možné pochopit i oblast ochrany obyvatelstva v České republice (dále jako ČR), je nutné si představit i zahraniční rozvoj této problematiky, neboť jsme součástí mnoho mezinárodních organizací, které zasahují a zasahovaly do naší legislativy (Mika a kol., 2012).

Novodobé pojetí civilní obrany je spjato s počátkem mezinárodního humanitního práva a přijetím Ženevské úmluvy o zacházení s raněnými vojáky z roku 1864. První myšlenku na ochranu zraněných vojáků vyřkl roku 1859 Švýcar Henri Dunant, který viděl utrpení vojáků,

když projížděl italským Solferinem. Začal usilovat o dobrovolný zdravotnický výcvik a tím co nejvíc rozšířit pomoc zraněným vojákům. K jeho revolučnímu smýšlení se připojili právník Gustave Moynier, inženýr a švýcarský generál Guillaume-Henri Daffour, chirurg Louis Appia a další lékař a chirurg Theodore Maunoir (Víšek a kol., 2013).

Tak vznikl v roce 1863 Mezinárodní výbor pro pomoc raněným. V roce 1876 se tento výbor změnil na Mezinárodní výbor Červeného kříže.

Jak již bylo zmíněno výše, vznik mezinárodního humanitního práva se váže k podpisu první Ženevské smlouvy na základě mezinárodní konference pořádané Mezinárodním výborem pro pomoc raněným. Byla zde zakotvena neutralita vojenských zdravotnických středisek a poprvé se objevil znak červeného kříže na bílém podkladu (Kavan, 2011).

Obr. 1 Označení Červeného kříže (Mika a kol., 2012)

2.4 Haagské úmluvy

Haagská úmluva 1899 – podepsány byly celkem 3 úmluvy: *Úmluva o pokojném řešení mezinárodních sporů*, *Úmluva o zákonech a obyčejích války pozemní*, *Úmluva o úpravě Ženevské úmluvy z roku 1864 pro válku námořní* a 3 deklarace. Ve zkratce řečeno se jedná o „univerzální“ postup vedení války. Mezinárodní konference se tehdy zúčastnilo 26 zemí (Ondřej, 2000).

Haagská úmluva 1907 – jednalo se o druhou mezinárodní konferenci, která přímo navazovala na Haagskou konferenci z roku 1899, a vyústilo ve 13 nových úmluv zaměřujících se především na problematiku vedení války na mořích (Víšek a kol., 2013).

2.5 Ženevské úmluvy

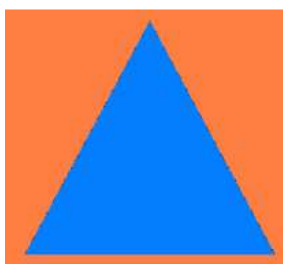
Pro ochranu obyvatelstva či CO jsou stěžejní 4 základní Ženevské úmluvy a jejich 3 dodatkové protokoly.

2.5.1 Základní ženevské úmluvy

1. Ženevská úmluva - „*Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli*“. Pochází z roku 1864. Jedná o základních právech obětí válečných konfliktů. V průběhu let a vlivem 1. a 2. světové války byla vícekrát aktualizována v letech 1906, 1929 a 1949 (Jukl, 2020).
2. Ženevská úmluva – „*Ženevská úmluva o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři*“. Pochází z roku 1906 a v návaznosti na II. Haagskou úmluvu byla aktualizována v roce 1949 (Jukl, 2020).
3. Ženevská úmluva – „*Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci*“. Jak celý název napovídá, tato úmluva z roku 1929 upravuje ochranu a zacházení s válečnými zajatci. Ať se jedná o zabavení jejich majetku, odsun, fyzické tresty apod., řeší tato úmluva veškeré aspekty ochrany válečných zajatců a jejich vysvobození. Stejně jako všechny předchozí úmluvy byla aktualizována také v roce 1949 (Kavan, 2011).
4. Ženevská úmluva - „*Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války*“. Vznikla v roce 1949 z toho důvodu, že první tři úmluvy se zabývaly především právy vojáků, ale velké množství obětí bylo i mezi civilními občany. Tuto úmluvu přijalo do své právní úpravy 196 zemí včetně České republiky, která ji přijala vyhláškou ministerstva zahraničních věcí v roce 1954 (Jukl, 2020).

2.5.2 Dodatkové protokoly

I. Dodatkový protokol – „*Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. 8. 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů*“ je dodatkový protokol z roku 1977 doplňující Ženevské úmluvy na přeshraniční úrovni. A prvním dokumentem mezinárodního humanitárního práva vůbec, kde byl poprvé zmíněn pojem Civilní obrana. S tím je také spojen vznik mezinárodního rozlišovacího znaku civilní obrany. Jímž je modrý trojúhelník oranžovém poli.

Obr. 2 Rozlišovací znak civilní obrany (Český červený kříž)

II. Dodatkový protokol – „*Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. srpna. 1949 o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemajících mezinárodní charakter*“ je také z roku 1977. Tento protokol upravuje mezinárodní zákony, které odpovídají za ochranu obětí vnitrostátních ozbrojených konfliktů uvnitř hranic jednotlivého státu.

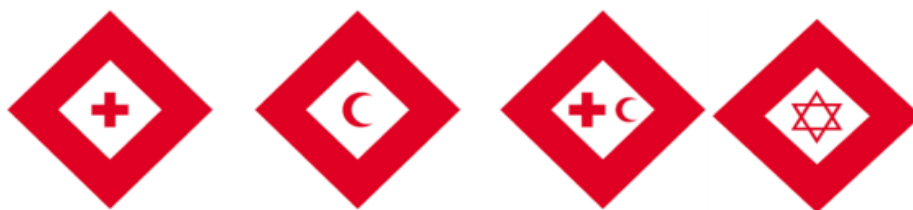
III. Dodatkový protokol – „*Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám z 12. 8. 1949 o přijetí dalšího rozeznávacího znaku*“ z roku 2005.

- Mezinárodní rozeznávací znak pro zdravotnické jednotky a personál

Obr. 3 Ochranný znak - červený krystal (Český červený kříž)

- Varianty identifikačních znaků složek Mezinárodního hnutí ČK&ČP

Obr.4 Další identifikační znaky (Hradil a kol., 2018)

2.6 Červený kříž

Mezinárodního hnutí Červeného kříže působí jako humanitární, sociální a výchovná pomoc. Jedná se o prospěšnou pomoc, tedy podpůrnou a ostatní složku integrovaného záchranného systému, která je také důležitou součástí při mimořádných událostech, při záchranných a likvidačních pracích. ČK je instituce nestranná a poskytuje ochranu a humanitární pomoc lidem zasažených katastrofami, případně válečnými konflikty. Jedná se o největší humanitární síť na světě (Hradil a kol., 2018).

Podrobnější právní úpravu nemá, řídí se však svými stanovami a etickým kodexem. Červený kříž je národní společnost. Jedná se o součást Mezinárodního hnutí Červeného kříže a Červeného půlměsíce, ve zkratce Mezinárodní hnutí ČK&ČP (Červený kříž).

2.6.1 Složky Mezinárodního ČK&ČP

Národní společnosti – v České republice je to tedy Český červený kříž (ČČK).

Mezinárodní výbor ČK – koordinuje národní společnosti ČK v jednotlivých zemích v případě potřeby humanitární pomoci v případě válek a nepokojů týkajících se vnitřní bezpečnosti dane země.

Mezinárodní federace ČK&ČP – momentálně její součástí je 190 zemí, podobně jako Výbor ČK koordinuje a řídí humanitární pomoc a to především obětem přírodních a technologických katastrof, uprchlíkům a lidem v oblastech pandemii a epidemii (Červený kříž, 2021).

2.6.2 Prameny a principy Mezinárodního ČK&ČP

Postavení a úkoly těchto složek vyplývají stejně jako civilní ochrana z Ženevských smluv a Statutu Mezinárodního hnutí ČK a rezolucí Mezinárodních konferencí ČK&ČP. Principů, podle kterých se hnutí řídí, je celkem sedm. A jsou to: *humanita, neutralita, nestrannost, nezávislost, dobrovolnost, jednota a světovost* (Linhart, Šilhánek, 2008).

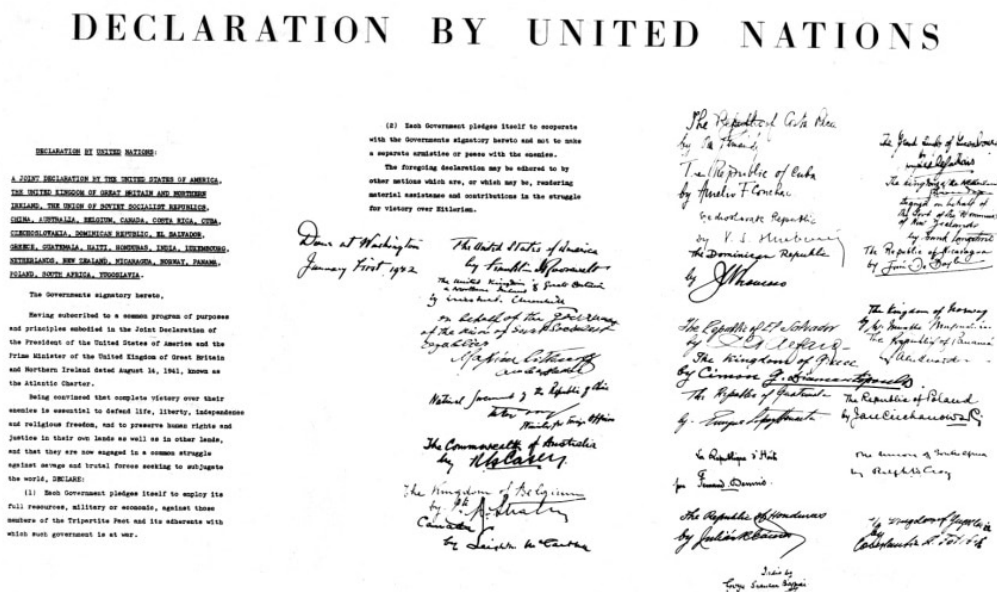
Obr. 5 Mezinárodní znak ČK (Český červený kříž)

2.7 Organizace spojených národů

Zkráceně OSN, je mezinárodní organizace kolektivní bezpečnosti. Vznikla 26. června 1945 ve Spojených státech amerických vzhledem k následkům světových válek a zabránit tak dalším devastujícím stavům (NATO, 2011).

Klíčovým dokumentem je Charta OSN. Kapitola, kde byla ukotvena kolektivní obrana, je kapitola VII. - *Akce při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných* (NATO, 2011).

Státy, které se staly členy OSN, se zavázaly, že v případě vzniku agrese proti jakémukoliv členskému státu je zajištěna kolektivní obrana. Tento závazek však není absolutní, je v něm uvedeno omezení, kdy členský stát má právo veta stálých členů Rady bezpečnosti. To vylučuje kolektivní obranu k potrestání agrese v případech, kdy je tato vedena či podporována těmito státy. I přes tuto podmínku, snažilo se OSN o udržení dlouhodobého mírového stavu mezi státy, ale v té době se příliš nedbalo na bezpečí obyvatel vně těchto členských států (NATO, 2011).

Obr. 6 Deklarace Spojených národů (dostupné na portálu OSN)

2.8 Role Evropské unie

Podobně jako OSN s cílem ukončit válečné konflikty po druhé světové válce začala Evropa budovat postupně Evropskou unii. EU jako ji známe, vznikla v roce 1993, ale její počátky vznikly v roce 1948. Tehdy byla založena „Západoevropská unie“, která obdobně jako moderní EU založená v roce 1993, usilovala o kolektivní obranu a bezpečnost členských států v návaznosti na zkušenostech z druhé světové války (Víšek a kol., 2013).

2.8.1 Zelená kniha

Začátky spolupráce evropských zemí v CO se datují na rok 1985. Tehdy byla předložena *Zelená kniha Evropské komise*. Její název byl „Péče o naše životní prostředí – akce pro evropské životní prostředí“. Níže zmíněné opatření Zelené knihy, byly zavedeny v rozličných usneseních Rady EU mezi lety 1987 až 1994 (Kol. autorů – Kavan ve sbírce, 2014).

Základní opatření Zelené knihy pro:

- Určení nástrojů spolupráce.
- Prostředky komunikace a výměna informací.
- Vzdělávání, cvičení a terminologie.
- Jednotné evropské nouzové telefonní číslo.
- Informování a komunikaci s veřejností.
- Prevenci, připravenost i pro případy zvláštního rizika (Martínek, 2009).

2.9 Severoatlantická aliance

Dalším mezníkem spojeným s Evropou a její kolektivní ochranou je podepsání *Severoatlantické smlouvy* v roce 1949 (dále aliance NATO). Tehdy čítala 10 zemí západní Evropy, Kanadu a Spojené státy. Evropské země vytváří Radu Evropy s cílem prosazovat demokracii, chránit základní lidská práva a právní stát.

V roce 1953 vstupuje v platnost Evropská úmluva o lidských právech. Smlouva podporující individuální práva i mezinárodní závazky jsou v souladu s Chartou OSN.

V současné době má NATO 30 členů, mezi nimiž je 21 států EU (MOČR, 2022).

V rámci NATO je civilní nouzové plánování nebo jinak civilní ochrana, chápáno jako část systému obranného plánování NATO. Ta se zaměřuje na zajišťování civilních zdrojů a ochranu obyvatelstva (MVČR, 2022, Fidler a kol., 1997).

Mezi stěžejní úkoly NATO patří ochrana svobody, bezpečnost všech členů NATO a to politickými, vojenskými i nevojenskými prostředky. Nejdůležitějším rozhodovacím orgánem v této oblasti je *Severoatlantická rada*. Česká republika je součástí NATO od roku 1999 (Kol. autorů – Musílek ve sbírce, 2014).

Obr. 7 Podpis smlouvy NATO, 4. dubna 1949 (zdroj NATO)

2.9.1 Civilní ochrana v Severoatlantické alianci

V rámci NATO se pro civilní ochranu používá pojem *Civilní nouzové plánování* (dále jen CNP). Vedle vojenských obranných schopností tvoří oblast CNP významnou součást procesů a nástrojů prostředků umožňujících NATO připravovat na krize, tak i při zvyšování odolnosti jednotlivých členských zemí NATO (Kol. autorů – Musílek ve sbírce, 2014).

2.9.2 Hlavní úkoly CNP v NATO

Hlavní úkoly civilního nouzového plánování v NATO:

- Civilní podpora vojenským operacím NATO v rámci i mimo čl. 5 (kolektivní obrana).
- Podpora států v případě katastrof a při ochraně proti následkům použití zbraní hromadného ničení.
- Spolupráce s partnery v oblasti CNP (Kol. autorů – Musílek ve sbírce, 2014).

Civilní připravenost po summitech v reakci na ruskou anexi Krymu se pozornost v oblasti CNP přesunula od spolupráce s partnerskými zeměmi zpět do oblasti činností spojených se zabezpečením společné obrany. Pro zefektivnění tohoto snažení byla zpracována tzv. Metodika na zvýšení odolnosti, jejímž cílem je pomoci jednotlivým členským státům NATO při zvyšování jejich odolnosti. Metodika obsahuje sedm základních oblastí odolnosti s příslušnými konkrétními hodnotícími kritérii (Kol. autorů – Musílek ve sbírce, 2014).

Oblasti zájmů NATO:

- Zachování kontinuity veřejné správy a základních funkcí státu.
- Zajištění dodávek energií.
- Schopnost řešit nekontrolovatelný pohyb osob.
- Zabezpečení infrastruktury dodávek vody a potravin.
- Schopnost zvládat velký počet zraněných.
- Odolnost komunikačních systémů.
- Odolnost dopravní infrastruktury (HZS ČR, 2022).

2.10 Ochrana obyvatelstva na úrovni EU v současnosti

Civilní ochrana v úrovni Evropské unie je komplexní záležitostí odezvy na MU, preventivních opatření k zabránění výrazných dopadů na obyvatelstvo v zasažených územích a pomoc příslušným orgánům. EU reaguje co nejrychleji a nejefektivněji pomocí svých mechanismů na právě vzniklé události.

2.10.1 Mechanismus civilní ochrany EU

V říjnu 2001 Evropská komise vytvořila mechanismus civilní ochrany EU. Cílem mechanismu bylo posílit spolupráci mezi zeměmi EU a dalšími zúčastněnými státy v oblasti civilní ochrany za úkolem zlepšit prevenci, připravenost a reakci na mimořádné události. Když mimořádná situace překročí akceschopnost státu v Evropě i mimo ni, může požádat o pomoc prostřednictvím mechanismu civilní ochrany EU. A to proto, že katastrofy nemají stanovené hranice. Kromě zemí EU je v současné době do mechanismu zapojeno i Island, Norsko, Srbsko, Severní Makedonie, Černá Hora a Turecko. Mechanismus CO EU od svého založení v roce 2001 odpověděl na více než 540 žádostí o pomoc v EU i mimo ni (Šilhánek, 2011).

Evropská komise je nejdůležitějším orgánem pro koordinaci odpovědných systémů na katastrofy po celém světě a přispívá velkou měrou na náklady nasazení. Společný přístup pomáhá shromažďovat odborné znalosti a kapacity záchranných jednotek a optimalizuje pomoc, tam kde je potřeba, což umožňuje snažší kolektivní odezvu (Šilhánek, 2011).

2.10.2 ERCC

Na základě žádosti o pomoc prostřednictvím mechanismu CO EU zmobilizuje *Koordináční středisko reakce na mimořádné události (the Emergency Responce Coordination Center*, dále jako ERCC) pomoc. ERCC monitoruje události po celém světě 24 hodin denně, 7 dní v týdnu a zajišťuje rychlé nasazení pomoci prostřednictvím přímého spojení s operačními středisky orgánů zajišťující civilní ochranu ve státech EU, které tak mohou být v krátké době mobilizovány pro nasazení v Evropě i mimo ni. Mezi hlavní role ERCC patří tedy především monitorování, informování a koordinace odborných týmů CO (Kol., autorů – Musílek ve sborníku, 2014).

V rozvojových zemích jde pomoc civilní ochrany obvykle ruku v ruce s humanitární pomocí zejména v reakci na složité mimořádné události (EU Civil Protection Mechanism, 2022).

2.10.3 ECHO

Významným orgánem pro CO v EU je *Generální ředitelství pro evropskou civilní ochranu a operace humanitární pomoci* (dále jako ECHO). Jeho působnost upravují články Lisabonské smlouvy. Článek 214 Smlouvy o fungování EU a Článek 196 Smlouvy o fungování EU, který doplňuje činnosti zemí EU v oblasti civilní ochrany (EUR-Lex.europa.eu, 2016).

Civilní ochrana a humanitární pomoc se doplňují. V případě potřeby jakékoliv humanitární pomoci, *odbor Evropské komise pro civilní ochranu a operace humanitární pomoci* spolupracuje s členskými státy EU. V oblasti civilní ochrany, EU koordinuje dobrovolné příspěvky ve formě věcné pomoci ze zemí účastnících se mechanismu civilní ochrany EU. Tento odbor funguje od roku 1992 a každý rok pomůže několika milionům lidí na celém světě (Directorate-General for ECHO).

Humanitární pomoc EU společně s členskými státy musí vyznávat 4 zásady, které jsou zakotvené v mezinárodním humanitárním právu:

- *Lidskost* – tato zásada určuje, že je třeba zaobírat se lidským utrpením velice citlivě, i v případě, že k tomu došlo za různých pohnutých podmínek.
- *Neutralita* – znamená, že se nesmí poskytovat pomoc přednostně některé skupině obyvatel, bez ohledu na etnikum, náboženství či postavení v konfliktu.
- *Nestrannost* – souvisí se zásadou výše. Při poskytování pomoci se musí vycházet pouze z potřeb poškozených, bez jakékoli diskriminace.
- *Nezávislost* - je velmi důležitou zásadou. Je třeba si uvědomit, že hlavním důvodem poskytování humanitární pomoci je snížit utrpení lidí ze zasažené oblasti přírodní katastrofou nebo válečným konfliktem a nesmí být použita k politickým, hospodářským či vojenským účelům (Kol. autorů, 2014).

2.10.4 Shrnutí ochrany obyvatelstva v EU a ve světě

Ať už v zemích EU, Evropy či na jiných kontinentech, závisí na jednotlivých právních předpisech upravujících oblast CO. Tyto odlišnosti se odvíjí od rozdílů v geologické poloze, historii, kultuře, finanční stabilitě atd. (Linhart, Šilhánek, 2009).

V členských zemích EU je vymezena ochrana obyvatelstva legislativou principem *subsidiarity*. Tento princip byl poprvé stanoven v roce 1992 ve *Smlouvě o Evropské unii*. Platí v případě, kdy EU nenáleží výhradní pravomoc. Znamená to, že případy, kdy opatření na evropské úrovni, pokud by nebyly účinnější než opatření přijaté na národní, regionální či místní úrovni se nepřijímají s ohledem na běžné občany a dopady na ně. Žádné opatření EU by také nemělo přesáhnout nezbytný rámec pro dosažení cílů EU (Linhart, Šilhánek, 2009).

Když opomeneme světové války, byl velkým milníkem ve všech nově přijímaných dokumentech vztahujících se na bezpečnostní strategie a koncepce ochrany obyvatel za poslední dvě desetiletí, teroristický útok v USA v roce 2001 (Linhart, Šilhánek, 2009).

2.11 Spolupráce EU a NATO

U těchto dvou organizací je spolupráce v oblasti civilní ochrany téměř nenahraditelná. Více než 90% obyvatel EU jsou současně i obyvatelé NATO. Tyto organizace mimo jiné spojují stejné hodnoty, mezi něž patří demokratické hodnoty, svoboda veškerá lidská práva. Momentálně nejde však o jednotný systém, ale v budoucnu by jistě bylo přínosné minimálně v této oblasti za účelem sjednocení problematiky, předejetí stejných či obdobných struktur v mezinárodních závazcích a vynakládání zbytečných finančních částek na zabezpečení civilní ochrany zvláště v EU a v NATO (Víšek a kol., 2013).

2.12 Ochrana obyvatelstva ve Slovenské republice

Ve Slovenské republice se užívá pro ochranu obyvatelstva pojem „*Civilná ochrana*“. Stejně jako v ČR se jedná je systém úloh a opatření zaměřených na ochranu života, zdraví a majetku. Obsahuje mimo jiné analýzy možných hrozeb a opatření pro snižování rizik a postupů k odstraňování následků MU (Mika, Monoši, 2016).

Historie CO na Slovensku

Vzhledem k tomu, že Slovensko bylo po dlouhou dobu součástí ČSSR, vznikala civilní obrana a později civilní ochrana společně v ruce s ČR. Po parlamentních volbách v roce 1992 přešla působnost CO Ministerstvu vnitra Slovenské republiky (dále SR). O tomto skutku rozhodl zákon Národní rady (dále NR) Slovenské republiky (Šilhánek, 2003).

V roce 1993 také zanikla vojenská část CO. Nastal zlomový rok 1994, kdy NR SR schválil zákon č. 42/1994 o *civilní ochraně* spolu se zákonem NR SR č. 222/1996. o *organizaci místní státní správy a zřizující se krajské úřady a okresní úřady* (Šilhánek, 2003).

Civilní ochrana ve Slovenské republice je stejně jako v jiných zemích a podobně i v ČR, soubor opatření zaměřených na ochranu života, zdraví a majetku. Odráží se především z výsledků analýz možného ohrožení a v přijímání opatření na snižování zjištěných rizik. Dále jsou určovány postupy a činnosti při odstraňování následků mimořádných událostí. Vyplývá to ze zákona o civilní ochraně a jejich vykonávajících vyhlášek (Mika, Monoši, 2016).

Je známo, že lidé si uvědomují rizika až v případě, pokud se to týká bezprostředně jejich života, majetku apod. Bohužel tato neznalost a nezájem o prostředky CO mají za následek, situace, kdy občané nevědí, jak správně reagovat na dané mimořádné události, případně dojde k podceňování a zlehčování. Proto je cíl zaměřen na poskytování informací občanům, jak

postupovat v případě ohrožení a snížit tak dopady rizik na všech územních úrovních Slovenské republiky (Mika, Monoši, 2016).

Současný stav CO na Slovensku

Pokud se nebudeme zaměřovat na právě probíhající konflikt v Evropě, je nejdůležitější příprava na situace spojené s přírodními živly. V posledních letech se snaží SR zlepšit a posílit management krizových odvětví a aktivně spolupracuje s na projektech realizovaných EU (Mika, Monoši, 2016).

Co je dobré vyzdvihnout, že na Slovensku umožňuje Ministerstvo vnitra získání odborné způsobilosti na úseku CO a probíhá podle § 18 zákona NR SR č. 42/1994 o civilní ochraně. Tyto znalosti využívá odborná osoba například aktualizaci plánu ochrany obyvatelstva a zaměstnanců. Cílovou skupinou tohoto odborného vzdělávání jsou zaměstnanci státní správy a samosprávy, právníkové a fyzické složky záchranného systému, zaměstnanci škol vykonávající činnost v systému CO (MV SR, 2022).

Vzdělávání v oblasti CO na Slovensku

Pokud se bude jednat o vzdělávání a osvětu v této oblasti, mají žáci základních škol ve SR v rámci povinné školní docházky i teoretickou a praktickou přípravu na mimořádné události v rámci civilní ochrany obyvatelstva. Tato příprava je součástí předmětu: *Ochrana života a zdraví*. V tomto předmětu jsou žáci připravováni na vznik mimořádných situací a jejich zvládnutí. Zpravidla se spoluprací složek IZS a neziskových organizací působících na Slovensku. Stále se na území SR pořádají na školách „branné dny“. Ačkoliv nejsou legislativně nařízeny, z valné většiny stále probíhají každoročně. Zde se učí jak postupovat při chemickém útoku, jak si nasadit bezpečnostní prostředky individuální ochrany nebo jak si zabalit evakuační zavazadlo (Káčer, 2014).

2.13 Ochrana obyvatelstva v Německu

Ochranu obyvatelstvu najdeme v Německé spolkové republice pod názvem „Zivilschutz“. Za civilní ochranu obyvatel jsou odpovědné místní úřady ve větších městech a krajské správní úřady. Naopak postup při mimořádných událostech nespadá přímo pod civilní ochranu, ale při této události se každá spolková země řídí svým zákonem *o ochraně při katastrofách, ochraně před požáry a poskytování zdravotnické pomoci* (Plincnerová, 2012).

Historie CO v Německu

Počátky protiletectvé ochrany (CPO) spadají už do průběhu první světové války v letech 1915 až 1918 s řídicím orgánem „*Oddělení protiletectvé ochrany vlasti*“. Po válce jako v jiných státech už nebyla CPO příliš aktuální. V roce 1931 říšské ministerstvo vnitra obnovilo CPO směrnicí. V roce 1933, když převzali moc nacisti, přešla působnost CPO do „*Komisariátu pro letectví*“. Přesto během druhé světové války prošla CPO mnoha transformacemi (Veselý, 2008).

Prvním významným právním dokumentem v oblasti CPO byl *zákon o protiletectvé ochraně (Luftschutzgesetz) z 26. června 1935*. Tehdy se dělila CPO na *výsostnou protiletectvou ochranu* s varovnou službou, pomocnou službou a *svépomocnou ochranu*. Dále ještě na *rozšířenou svépomocnou ochranu* (Veselý, 2008).

Historie CPO Německa je i celkem úzce provázaná s historií CPO ČSSR, vzhledem k tomu, že byla pod nadvládou nacistického Německa několik let.

Z novodobějšího hlediska Německo nebuduje kryty pro civilní obyvatele již od druhé světové války. A to z toho důvodu, protože po válce chtělo zůstat Německo neutrální a nezpůsobit dojem, že se připravuje na další válečný konflikt. Provozních krytů je momentálně pouze pár procent (Šilhánek, 2011).

Současnost CO v Německu

Struktury německé civilní ochrany jsou rozdělené podle spolkových zemí Německa, jak je stanoveno v zákoně Grundgesetz. Jednotlivé spolkové země Spolkové republiky Německo (dále SRN) mohou na vlastní odpovědnost přenášet úkoly na obce. Zatímco za vnější bezpečnost a obranu, včetně ochrany civilního obyvatelstva odpovídá výhradně federální vláda (Geier, 2021).

Německá legislativa CO tedy rozlišuje 2 úrovně:

- *Stát* – nese odpovědnost za CO. Což znamená, že hlavními úkoly státu jsou zachování vládní moci, věcné prostředky, systém varování před nastalou mimořádnou událostí, ochrana životů, zdraví, majetku a kulturních hodnot, dále například zabezpečení strategických surovin a služeb a podpora ozbrojených složek. Obsah a rozsah těchto úkolů CO jsou téměř totožné s obsahem nouzového plánování NATO.

- *Spolkové země* – odpovídají za ochranu před konkrétními mimořádnými událostmi (Plincnerová, 2012).

Orgány zajišťující CO

Orgány pro zajištění CO (*Zivilschutz*) jsou městské a krajské správní úřady. Jako ústřední orgán působící v CO je zřízen *Spolkový úřad pro ochranu obyvatelstva a pomoc při katastrofách* (dále BBK), který je složkou Spolkového ministerstva vnitra. Tento úřad slouží mimo jiné pro obyvatelstvo informační kanál o osobní připravenosti, havarijní připravenosti a doporučeních pro odvětví civilní ochrany (Bundesamt für Bevölkerungsschutz und Katastrophenhilfe, 2022).

Dalším orgánem je funkce *Technická pomocná služba*, jejíž hlavní úkoly jsou poskytování technické pomoci při katastrofách, mimořádných událostech velkého rozsahu a pomoc v zahraničí při humanitární pomoci. Má k dispozici také jednotky rychlého nasazení pro vyprošťování, záchranu a zásobování vodou v cizině (Plincnerová, 2012).

Dokumentem, který má podobnou roli v CO jako v ČR „Koncepce ochrany OO“ a „Bezpečnostní strategie ČR“ jsou *Bílá kniha o bezpečnostní politice SRN a budoucnosti armády* a *Nová strategie ochrany obyvatelstva v SRN*, jejímž podkladem jsou analýzy bezpečnostních rizik jako ve většině státech EU. Nová strategie chce zahrnout větší spolupráci se spoluobčany jako například na Slovensku (Plincnerová, 2012).

Vzdělávání v oblasti CO v Německu

Institucí, která poskytuje odborné vzdělání v oblasti CO je *Akademie pro krizový management, nouzové plánování a civilní ochranu* (dále AKNZ BBK). Spadá pod Spolkový úřad BBK. Jedním z cílů AKNZ BBK je vytvoření pro harmonizaci evropského vzdělávacího systému v oblasti ochrany obyvatelstva. Pořádá také různé semináře a kurzy pro představitele mezinárodních institucí včetně zaměstnanců velvyslanectví v oblasti krizového managementu (Bundesamt für Bevölkerungsschutz und Katastrophenhilfe, 2022).

V SRN není v osnovách branná výchova. V oblasti základního a středoškolského vzdělávání se podílí nevládní dobrovolnické organizace. Například *Německý Červený kříž*, *Pracovní samaritánský svaz*, *Německá společnost pro záchranu života* a další (Plincnerová, 2012).

Civilní ochrana se vyučuje od roku 2006 na univerzitě v Bonnu, stále akreditován je studijní program *Management připravenosti na katastrofy a zvládání katastrof* (volný překlad).

Vzhledem k tomu, že se jedná o magisterské studium, je jeho implementace mezi občany bez vysokoškolského titulu složitá. Využití najde tedy především mezi zaměstnanci veřejné správy, záchranáři a zájemci z příbuzných soukromých sektorů (kavoma.de, 2022).

2.14 Ochrana obyvatelstva v Rakousku

V Rakousku jsou rozličné úřady, které mají v kompetenci ochranu proti katastrofám a zvláště před účinky ozbrojených konfliktů, ale oba tyto úřady jsou chápány jako součást civilní ochrany. A obdobně jako v Německu mají ozbrojené konflikty v kompetenci úřad spolkové vlády a každá jednotlivá spolková země má svůj vlastní zákon o ochraně při katastrofách (Šilhánek, 2011).

Historie civilní ochrany v Rakousku

Od konce války až do poloviny 80. let byla civilní ochrana chápána výhradně jako „ochrana civilního obyvatelstva před válečnými událostmi“. V roce 1985 dostala z iniciativy *Spolkového ministerstva vnitra*, civilní ochrana v Rakousku novou koncepci. Civilní ochrana se více zaměřila na ochranu před civilními katastrofami a vojenské ohrožení se spíše upozadilo (Bundesministerium Inneres, 2022).

S koncem studené války nastaly opět výraznější změny. Civilní ochrana se tentokrát zaměřila na zbraně hromadného ničení, mezinárodní terorismus, organizovaný zločin, ekologické problémy, technologická rizika a epidemie.

12. prosince 2001 přijala *Rakouská národní rada* novou bezpečnostní a obrannou doktrínu, která byla později v roce 2011 dále rozpracována do ucelené rakouské bezpečnostní strategie, kde jsou uvedeny biotické a abiotické mimořádné události, které vycházely ze současné situace ve světě. Do současné doby nedošlo k velkým změnám (Bundesministerium Inneres, 2022).

Současnost a organizační rozdělení v CO v Rakousku

V Rakousku je CO dobře propracovaný systém profesionálních a dobrovolnických organizací zaměřených na prevenci, pomoc v běžných i mimořádných situacích. Podobně jako v Německu se kompetence pro řešení MU dělí mezi spolkové země na území Rakouska. Pokud by se jednalo o situace vojenského charakteru, jsou řešené armádou zodpovědnou vládě (Šilhánek, 2011).

CO v Rakousku se dělí na 3 stupně opatření:

- *Úřady* – mají na starosti legislativní dokumenty, mezinárodní smlouvy, varování, informování obyvatelstva a koordinuje zásahových sil.
- *Zásahové organizace* – a s tím související jejich koordinací a vybavením.
- *Privátní sektor* – zde je pozornost soustředěná na informování a vzdělávání obyvatelstva v sebeochraně a sousedské pomoci (Šilhánek, 2011).

Základním dokumentem CO je pouze *Bezpečnostní a obranná doktrína* z roku 1987. A další opatření spadající pod CO jsou: opatření k nasazení, výstavba krytů, veterinární opatření, ochranu proti záření apod. (Šilhánek, 2011).

Ústředním celostátním orgánem CO je *Spolkové ministerstvo vnitra* (Bundesministerium für Inneres) a jeho *Státní management pro krize a ochranu před katastrofami* (Staatliches Krisen und Katastrophenschutzmanagement) (Plincnerová, 2012).

Dalším významným orgánem CO je *Rakouský svaz pro civilní ochranu* (Österreichischer Zivilschutzverband), který se spoluprací se spolkovými zeměmi vydává publikace, propagační materiály a doporučení. Ten například zprostředkoval „*Cvičební poplach civilní obrany*“ po celém Rakousku a proběhl 2. října 2021. Byly vyzkoušené všechny tóny výstrahy. Účelem byla technická kontrola vybavení varovného a poplachového systému, a dalším seznámení obyvatelstva s těmito signály a jejich významem (ÖSVZ, 2022).

Rakousko má velmi dobře vyvinutý varovný a poplašný systém, který provozuje ministerstvo vnitra spolu s úřady zemských vlád a funguje zde celostátní varování sirénami (ÖSVZ, 2022).

Další roli hrají *Bezpečnostní informační střediska*, která poskytují informace občanům v oblasti sebeochrany a sousedské pomoci během MU, i v případě kriminality apod.

Dále vytvářejí prostor pro jednání a komunikaci mezi Rakouským svazem pro civilní ochranu, zásahovými organizacemi, bezpečnostními úřady, policií, armádou a občany. Budovy a komplexy středisek jsou uzpůsobeny pro školení a vzdělávání obyvatel, které zajišťují lektori, vyškolení pro konkrétní oblasti CO (Plincnerová, 2012).

Z nevládních organizací, které se podílejí na civilní ochraně obyvatel je nutno také zmínit *Rakouský požární svaz*, které si zajišťuje každá spolková země samostatně. Skládá se především z dobrovolných hasičů, kteří ale hasí požáry, poskytují první pomoc a transportují zraněné.

Profesionální hasiči jsou dominující jen ve velkých městech jako Innsbruck, Vídeň a Salcburk (Plincnerová, 2012).

Vzdělávání v oblasti civilní ochrany v Rakousku

Například v rakouských základních školách se nevyučuje branná výchova, ale funguje zde program, respektive desková hra „*Bezpečí jde do školy*“ (Safety goes to school), který děti přes 20 let učí zábavnou formou základům civilní ochrany a chování v mimořádných situacích i v rámci školní olympiády „*Sicherheitstour*“ (Zivilschutz-ooe, 2022).

Institucí, která se zabývá vzděláním v této oblasti *Bezpečnostní akademie*. Bezpečnostní akademie je pracovištěm bezpečnostní policie vzdělávacího a výzkumného pracoviště Federálního ministerstva vnitra to především pro státní zaměstnance. Nachází se ve Vídni a její součástí je *Vzdělávací středisko* jako nadřízený úřad všech středisek budova *Spolkové školy civilní ochrany* (Linhart, Šilhánek, 2006).

K základním úkolům školy civilní ochrany patří:

- Organizace a provádění vzdělávání v oblasti detekce a měření ionizujícího záření.
- Vzdělávání řídicích pracovníků zásahových organizací v rámci krizového řízení a civilní ochrany (Bundesministerium Inneres, 2022).

Na vysokoškolské úrovni lze studovat jako postgraduální program na Universitě ve Vídni program „*Prevence rizik a zvládání katastrof*“ (Risikoprävention und Katastrophenmanagement) (univie.ac.at, 2022).

2.15 Civilní ochrana v Polsku

Civilní ochrana se nejčastěji uvádí pod pojmoslovím „*ochrona ludności*“ a znamená doslova ochrana obyvatelstva, ale stejně jako v ČR nemá zásadní rozdílný význam. Zahrnuje především činnost veřejné správy a jednotlivé činnosti směřující k zabezpečení života a zdraví osob a jejich majetku (Banaś, Ministerstwa Edukacji i Nauki, 2022).

Historie civilní obrany v Polsku

V Polsku se datuje počátek civilní obrany na rok 1921. Tehdy byl vytvořen *Sociální výbor obrany proti plynu*, který zahrnoval sdružení vojáků a civilistů s cílem připravit civilní obyvatelstvo na ochranu před možným ozbrojeným konfliktem. Od roku 1923 fungovala v Polsku *Státní protivzdušná obrana*, což byla organizace CPO (Stochaj, 2020).

V roce 1951 přijat „zákon o zřízení místní protivzdušné obrany“ (Terenowej Obrony Przeciwlotniczej) v čele s velitelstvím protivzdušné obrany. V počátečním období byly všechny podniky zřízené protivzdušnou obranou koncipovány pro ochranu obyvatelstva a důležitých objektů před leteckými nálety a plynovým útokem. V následujících letech také proti účinkům jaderných zbraní (Stochaj, 2020).

V roce 1964 vznikla *Územní obrana země*. Na jaře 1973 bylo přijato usnesení o zřízení CO v Polsku, jejímž hlavním cílem zůstala ochrana obyvatelstva proti vojenským hrozbám a pro zajištění nezbytných podmínek pro přežití (Stochaj, 2020).

Dne 19. září 1991 byl ratifikován do polské legislativy *Dodatek I a II k Ženevské úmluvě z 12. srpna 1949*. Je zde směřování k základním povinnostem bránit Polskou republiku (dále PR) (Olejarz, 2014).

Další změna v právních předpisech byla zaznamenána Radou ministrů, která vydala dne 28. září 1993 *nařízení o všeobecné ochraně obyvatelstva*. Zde byly podrobněji uvedeny náležitosti ohledně rozsahu činností nadřízených orgánů v rámci CO, občanské právo vojvodství a obcí, pravidla a postupy pro koordinaci přípravy a realizace projektů civilní obrany (Stochaj, 2020).

Moderní systém CO byl zaveden v roce 1997, kdy přešly kompetence na z ministerstva obrany na ministerstvo vnitra a správy, čímž se usnadnil kontakty s celou veřejnou správou a spolupráce s ostatními účastníky systému CO (Stochaj, 2020).

Současnost a organizační rozdělení v CO v Polsku

Pojem a civilní ochrana, případně ochrana obyvatelstva je podrobněji vysvětlen v novějším *zákoně z roku 2016 o civilní ochraně a civilní obraně* (Stochaj, 2020).

Základními institucemi zabývajícími se ochranou obyvatelstva jsou orgány veřejné správy. Patří mezi ně orgány státní správy a orgány místní správy (starostové, hejtmani měst a hlavy obcí a vojvodství). Hlavními úkoly se týkají čtyř fází krizového řízení – *prevence, připravenosti, reakce a obnovy* (více v dalším odstavci). Avšak úkoly civilní ochrany jako takové plní v Polsku především státní pohotovostní služby (hasiči, zdravotnická záchranná služba), humanitární organizace sociálního charakteru (Tatranská dobrovolná záchranná

služba, Polský červený kříž apod.), dále bezpečnostní a pořádkové služby (policie, obecní stráž) (Banaś, Ministerstwa Edukacji i Nauki, 2022).

Podobně jako v ČR, Polsko vydává bezpečnostní dokumenty. Nejaktuálnější jsou *Národní bezpečnostní systém PR 2022, Strategie národní bezpečnosti PR, Národní bezpečnost PR a Plán civilní obrany*. V rámci realizaci CO pro minimalizaci rizik je nejdůležitější zaměření na 4 fáze: „*prevence, příprava, reakce a rekonstrukce*“.

Funguje zde *Systém obrany státu*, který je legislativně koncipován a zaměřuje se:

- Důslednost v oblastech řešení politických, ekonomických a vojenských hrozeb.
- Schopnost úspěšně odolat hrozbám ohrožující národní bezpečnost.
- Zefektivnění ozbrojených sil a přípravu státu na obranu.
- Připravenost státní správy, místní samosprávy a národního hospodářství (Olejarz, 2014).

Jako součást CO Polska se klade důraz na ozbrojené síly. Při mírovém stavu jako součást systému při mimořádných událostech a za válečného stavu se zaměřuje na ochranu obyvatel, podniků, kulturních statků a na pomoc zraněným osobám (Zieliński, 2021).

Diskutuje se však o tom, že ve skutečnosti v Polsku není účinný systém civilní ochrany. Orgány odpovědné za plnění úkolů v oblasti krizového řízení a civilní obrany nemají prostředky na odezvu na existující hrozby. Vše více méně spočívá na připravenost pomoci v případě různých mimořádných událostí na hasičských sborech, policistech, vojácích i běžných občanech, čímž může být efektivnost služeb odpovědných za bezpečnost obyvatel mnohem méně efektivnější (Zieliński, 2021).

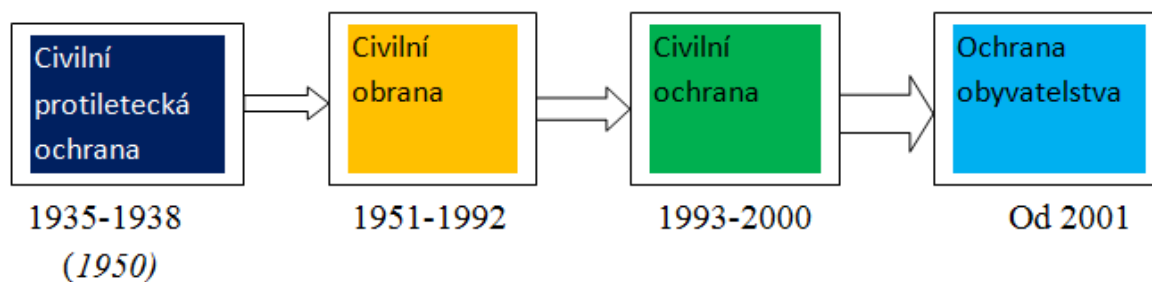
Vzdělávání v oblasti civilní ochrany v Polsku

Branná výchova je v Polsku spíše archaický pojem. Vzdelání v této oblasti není téměř žádné. Probíhají kurzy na různých stupních vzdělávání, ale nejsou příliš systematické a podrobné a záleží na oblasti země (Stochaj, 2020).

Ale je třeba říci, že na edukační platformě Ministerstva vědy a vzdělávání je souhrnný vzdělávací on-line program se závěrečným testem dostupným pro každého jedince.

2.16 Etapy vývoje OO (CO) v historii ČR

Ve většině dostupné literatury a ostatních zdrojích se historie ochrany obyvatelstva v České republice datuje od 1. poloviny 20. století. Tyto období jsou skutečně nejvýznamnější. Jak již ale bylo uvedeno výše, na celé Zemi i na území dnešní ČR existovaly počátky ochrany obyvatelstva již mnohem dříve. Proto bude jistě přínosné shrnout si alespoň ve zkratce úplnou historii ochrany obyvatel v bodech (Parkan a kol., 2017).

Obr. 8 Etapy pojmu OO (vzdelavani-dh.cz)

2.16.1 Od středověku až po novověk v českých zemích

V období kolem 9. století za Velkomoravské říše se jednalo především o vojenské síly, opevnění a hradby a mezinárodní kooperace mezi panovníky. Až do 13. století v období samostatného českého státu se trend příliš nelišil od staletí před tímto (Parkan a kol., 2017).

Později v období vrcholného středověku do 16. století nastala větší změna v oblasti ochrany obyvatel s vydáním *Zlaté buly sicilské*, kdy se České království stalo významnou součástí *Svaté říše římské*. Významným přínosem v tomto období byl Inaugurační diplom Jana Lucemburského, který omezoval jak roli panovníka tak zneužití zemské hotovosti. A především i nižší šlechta měla větší pravomoci zasahování do vnitřní politiky království (Parkan a kol., 2017).

System ochrany nebyl výrazně odlišný, ale jistě stojí za zmínku, že od 15. století se strážní služba, která měla funkci nynější městské policie (případně státní policie), stala strážní službou trvalou (Parkan a kol., 2017).

Po nástupu Habsburků v 16. a 17. století stále docházelo reformám a rozvoji bezpečnostních složek uvnitř země tak, aby bylo její obyvatelstvo lépe chráněno. V roce 1609 vyšel „*Majestát náboženské svobody*“, ten zajišťoval protestantům svobodu vyznání (Parkan a kol., 2017).

O pár desetiletí později za vlády Karla IV. bylo jakékoliv nekatolické vyznání trestným činem a mohlo být trestáno i smrtí (Parkan a kol., 2017).

Po jeho smrti v 18. století nastoupila na trůn jeho dcera Marie Terezie, kdy následovaly další léta vlády i jejích synů. Toto období se nazývá osvícenství, kdy proběhlo mnoho válečných konfliktů a i ty daly vzniknout dalším reformám pro ochranu obyvatelstva v českých zemích, která pokračovala až do 1. světové války, kdy se vlivem rozvoje společnosti a vojenské techniky začala transformovat jiným směrem (Parkan a kol., 2017).

2.16.2 Vývoj do roku 1935

První zmínky o vytvoření zákona na ochranu civilního obyvatelstva byly již od roku 1929, což bylo bráno jako reakce na situaci po 1. světové válce. V té době bylo založeno ministerstvem národní obrany s přispěním Československého červeného kříže *Ústředí obrany obyvatelstva a jeho výbory*. Na počátku bylo výboru několik desítek. Jednalo se především o pasivní protileteckou obranu obyvatelstva, která měla připravit a vzdělat občany na vzdušné napadení a případně i obranu proti chemickým útokům. Tato koncepce se ovšem zakládala zcela na dobrovolnosti a byla inspirována francouzským systémem pro pasivní civilní ochranu (Dvořák, Svrčina, 1998).

Stejně tak v roce 1930 vznikla dobrovolná *Ochrana obyvatel proti leteckým útokům a Ústředí obrany obyvatelstva* (dále jen Ústředí), založeno v roce 1929 započalo svou praktickou činnost. Ústředí tvořilo sekretariát a na organizační, plynovou, technickou, propagační a zdravotnickou komisi (Dvořák, Svrčina, 1998).

V roce 1935 Ústředí a jeho výbory svoji činnost skončily, protože byl schválen zákon č. 82/1935 Sb. o ochraně a obraně proti leteckým útokům.

2.16.3 Civilní protiletecká obrana 1935 – 1938

Největším zlomem bylo přijetí zákona č. 82/1935 Sb. o ochraně a obraně proti leteckým útokům. Stalo se tak 11. dubna 1935 a byla tím zřízena *Civilní protiletecká obrana* (dále jako CPO). V roce 1935 pojednával zákon především o pasivní obraně, protože podobné vznikaly i v okolních státech jako byly Francie, Polsko a další. Ovšem zákon měl smysl především v období míru, ačkoliv tento zákon měl být jako odezva z roku 1933, kdy převzalo moc nacistické Německo. Je třeba ale zmínit fakt, že tento zákon byl stavebním kamenem k ochraně obyvatelstva v České republice (Kavan, 2011).

Vydáním zákona přechází CPO z pasivní ochrany obyvatelstva na aktivní obranu, které řídilo Ministerstvo národní obrany. Ústředí nahradilo *Poradní sbor* s místními výbory. Nejvíce se řešily v této době ochranné masky, které vynikaly kvalitou v celosvětovém měřítku (Dvořák, Svrčina, 1998).

Úkoly CPO

Na zákon č. 82/1935 Sb. navázal *1. července. 1937 zákon č. 184/1937 Sb. o branné výchově*, který měl rozšířit znalosti a „vycvičit“ občany pro krizové situace. V rámci tohoto cvičení, měly být zabezpečeny plynové masky v dostatečném množství pro dospělé i děti a obce měly za úkol vybudovat veřejné úkryty pro občany.

- Plynové masky se v ČSR začaly vyrábět až v roce 1937. Jednalo se o prostředky individuální ochrany. Měly být k dispozici především pro osoby, které vykonávaly pracovní činnost nepřetržitě i v době vyhlášení leteckého poplachu a následného napadení.

Další skupiny občanů, stanovené *vládním zařízením č. 83 Sb. ze dne 17. dubna 1935 o živnosti výroby, opravy a prodeje plynových masek a jejich součástí, jakož i o jejich zkoušení, dovozu a vývozu* si museli pořídit masku z vlastních financí a které znevýhodněné skupiny obyvatel je obdrží od státu (Kol. autorů, 2014).

- Kryty a úkryty byly součástí kolektivní ochrany. Podrobnosti byly uvedené ve *stavebním řádu a v zákoně č. 82 ze dne 11. dubna 1935 o ochraně a obraně proti leteckým útokům*. Byla zde uvedena povinnost pro stavby na kategorizovaných územích vystavět úkryty a jejich majitelé měli nadále povinnost spravovat jejich funkčnost. Veřejné úkryty měly v dostatečném počtu na starosti obce. V té době se sloužily jako kryty i přírodní či umělé jeskyně a podzemní štoly (Kol. autorů, 2014).

Vzhledem k hospodářské nestabilitě po první světové válce nebyly vždy tyto prostředky k dispozici. Byla také dobudována organizace jednotek a štábů CPO a jejich spolupráce s armádou a to před vznikem protektorátu Čechy a Morava (Dvořák, Svrčina, 1998).

Na zákon č. 184/1937 o branné výchově navazuje právě výcvik jednotek CPO. Výcvik se rozlišoval podle období, který byl doprovázen modelovými situacemi. Zákon z 8. dubna 1938 č. 75/1938 Sb. doplňuje některé ustanovení zákona z roku 1935 (Kavan, 2011) (Kolektiv autorů, 2014).

Dělení zásad činností pro civilní obranu

1) Zásady v mírové době:

- příprava obyvatelstva na cvičeních CPO.
- soupis činností rodiny,
- plynové masky,
- vyklizení prostorů, utěsnění oken a dveří,
- zatemnění, nouzové osvětlení,
- nezbytné zásoby potravin a vody (Šilhánek, Dvořák, 2003).

2) Zásady po vyhlášení leteckého poplachu:

- pokračovat prvními zásadami a uzavřením přívodu elektrického proudu a plynu, uhasit otevřený oheň.
- Odejít do úkrytu s nouzovým zavazadlem,
- nevycházet ven a nestát u oken (Šilhánek, Dvořák, 2003).

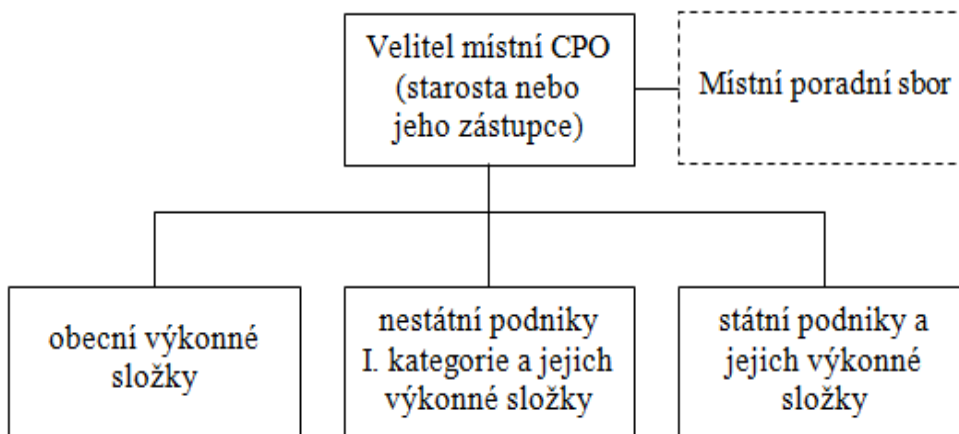
3) Zásady po ukončení leteckého poplachu:

- Po rozvolnění od veřejných orgánů opustit úkryt.
- Dbát na bezpečí před případnými nástrahami,
- hlásit nevybuchlou municí a umožnit její odstranění, vyhýbat se nebezpečí (Šilhánek, Dvořák, 2003).

Organizace CPO

Organizace CPO spočívala na obcích a z hlediska obrany státu na důležitých výrobně hospodářských podnicích. Za účelem ochrany před leteckými útoky měly obce zpracovávat ochranný plán a proškolit určené orgány CPO. Obce zabezpečovala věcné prostředky k ochraně civilního obyvatelstva. Na úrovni obce byl za řádné provedení příprav k civilní protiletecké ochraně odpovědný starosta obce (Šilhánek, Dvořák, 2003).

Činnost zabezpečovaly výkonné složky CPO, které byly se svými veliteli povolávány k plnění úkolů CPO. Organizace se členila na obvody. V obcích, kde byl počet obyvatel nad 50 tisíc, byla organizace CPO rozdělena na okrsky, každý z nich pak na několik obvodů (Šilhánek, Dvořák, 2003).

Obr. 9 Schéma org. CPO po roce 1935 v obci (Šilhánek, Dvořák, 2003)

2.16.4 Protektorát Čechy a Morava 1938 – 1945

Potom, co se Adolf Hitler stal říšským protektorem, vše směřovalo k dalšímu válečnému konfliktu. Civilní obrana, která byla ustanovena v Československu před a během 1. světové války, přestala platit, a to i kvůli důvodu technického pokroku v oblasti letectví. V období okupace se z Československé republiky stal protektorát Čechy a Morava a Slovenská republika. V protektorátu platil *německý zákon č. 827 Sb. z roku 1935*. Naplno začal platit po vypuknutí války 1. září 1939, kdy vstoupil v účinnost i předpis o zatemňování. Tento předpis byl potřeba dodržovat vždy od setmění do rozednění v učený čas, který byl stanoven říšskou policií. Byla to povinnost majitelů a správců objektu a týkala se téměř všech objektů. Buďto se clonil zdroj světla nebo specifická místa jako okna, dveře, vitráže atd. Za nedodržení předpisu mohla být uvalena pokuta 150 říšských marek nebo vězení do šesti týdnů odnětí svobody (Kol.autorů, 2014).

Organizace CPO v protektorátu

V roce 1940 přešlo řízení Civilní protiletectvé obrany od Ministerstva vnitra na Protektorátní policii, která měla v kompetenci i Červený kříž a Požární jednotky. A od roku 1941 byly všechny tyto složky řízeny říšskými složkami Luftschutzu (Kol.autorů, 2014).

Luftschutz – patřily sem i další složky. Protiplynová, hasičská, asanační služba. Pomáhaly především při leteckých útocích. Součástí byla i *Technische Nothilfe* (technická nouzová pomoc). Dále existovala také *Varovná služba*, jejíž úkolem bylo okamžité informování Luftschuzu, pokud dojde v náletu. Do všech složek byli odváděni lidé z Českých zemí i nedobrovolně (Kol.autorů, 2014).

Werkluftschutz – tyto závodní protiletecké jednotky se staraly důležité válečné objekty a hospodářské podniky se staraly. Kdežto takové objekty na území Československa byly systematicky decimovány. Tato situace trvala prakticky až do konce 2. světové války (Kavan, 2011, Kol. autorů, 2014).

Prostředky CPO

- Hlídky – se dělily na domovní hlídky nebo domovní družstva. Domovní hlídky byly určeny pro každý dům a měly svého domovního velitele. Domovní družstva byla komplexem domovních hlídek řad sousedních domů, popřípadě celé ulice. Domovní družstvo mělo svého taktéž svého velitele a byl nadřízený všem domovním velitelům. Za úkol měly kontrolovat zatemnění, vyklízení půd, zřizování krytů pro místní obyvatele, výcvik osob v hlídkách, ohlašování leteckého poplachu apod. V roce 1943 na základě nařízení *říšského ministra letectví a velitele Luftwaffe* došlo k sjednocení a přejmenování na *svépomocnou ochranu* (Kol. autorů, 2014).
- Protiletecké kryty byly součástí *stavební protiletecké ochrany*. Vzhledem k technologickým pokrokům a ničivějším dosahům zbraní bylo potřeba inovovat i kryty, které už nesplňovaly svou funkci dostatečně. Bohužel po roce 1943 byli na budování těchto úkrytů nasazováni především vězni z koncentračních táborů či váleční zajatci (Kol. autorů, 2014).
- Varovné akustické signály byly rozděleny na 4 typy podle druhu hrozícího nebezpečí. *Veřejná protiletecká výstraha* se vyhlášovala, pokud nepřátelské letadla pronikly do varovné oblasti. *Letecký poplach* zase v případě nebezpečí bezprostředního leteckého útoku, při tomto signálu bylo nutné vyhledat protiletecký kryt. *Předběžné návěstí o skončení leteckého poplachu* se vyhlášovalo, když bylo krátce po odletu valné většiny nepřátelských strojů. *Konec leteckého poplachu* – pokud už nebyla pravděpodobnost výskytu žádných takových zařízení na obloze (Kol. autorů, 2014).

2.16.5 Poválečné období 1945 – 1948

Po 2. světové válce ovlivnilo další rozvoj CO mnoho faktorů. Mimo jiné vlivem konce války a budováním nového hospodářství. Vzhledem k obavám z dalšího obřího válečného konfliktu, vznikly tendence vychovat další generace občanů, které budou připraveny na případný útok. Na druhou stranu získalo Československo jako i jiné země zasažené válkou vyhlídky na delší mírové období, tak jako po 1. světové válce četnost civilních obětí a hospodářská nestabilita.

Krátce po osvobození do roku 1948 vládla zemí vlna s likvidací prostředky k protiletecké obraně a došlo tedy k většímu útlumu CO. Československá PCO tedy nemohla v případě potřeby poskytnout lidem na svých územích ochranné prostředky pro civilní obranu. Dá se předpokládat, že i vzhledem k předchozím letům bylo těžké systém zase sjednotit. Vypovídá o tom i různé koncepce ministerstev a to národní obrany a vnitra (Kol. autorů, 2014).

2.16.6 Další etapa poválečné období 1948 – 1951

Mezi lety 1948 – 1951 došlo k zastavení likvidace a přišel na řadu další rozvoj CO kvůli obavám ze zbraní hromadného ničení. V roce 1948 také vznikl *Meziresortní sbor ochrany státu a řízení* přechází opět pod Ministerstvo vnitra a dále byly vydány *Směrnice pro prozatímní organizaci protiletecké ochrany* s odvoláním na původní zákon č.82/1935 Sb. Zákon z roku 1935 se ovšem stal poněkud problémovým, protože se odvolával na demokratické hodnoty a nemohl tak tento systém dlouhodoběji odolat totalitnímu sovětskému režimu (Dvořák, Svrčina, 1998).

Ačkoliv skončila druhá světová válka, schylovalo se ke studené válce, kdy pomalu docházelo k rozporům mezi západním a východním světem. Československo se už tehdy přiklánělo k západnímu smýšlení světa (Kol. autorů, 2014).

Organizace CPO

V této době bylo zřízeno 19 krajských inspektorátů civilní ochrany, 19 místních velitelství civilní ochrany a 239 okresních inspektorátů civilní ochrany. N přelomu let 1948 – 1949 bylo začleněno 5 výcvikových praporů. Ve finálním výsledku se předpokládá, že do PCO v této době bylo začleněno na 1,5 milionů osob (Kol. autorů, 2014).

Návaznost na další období

Významným milníkem nejen pro celý svět bylo přijetí *Ženevské úmluvy o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů*, která zahrnovala i ochranu civilních obětí. Na podzim roku 1948 proběhl nástin nového zákona o civilní ochraně, který měl mít dvě části. V první byla ochrana před požáry a jinými mimořádnými událostmi s případným výcvikem pro úkoly války v době mírového stavu a druhá část obsahovala způsob ochrany před leteckými a jinými útoky za válečného období. Tento zákon však nebyl nakonec *Národním shromážděním* přijat (Kavan, 2011).

Až v roce 1951 v ČSR přijalo *Vládní usnesení o civilní obraně*, jejímž úkolem je hlavně ochrana obyvatel, míst, závodů a ochrana před vzdušnými útoky (Šilhánek, Dvořák, 2003).

2.16.7 Vznik civilní obrany 1951 – 1957

Toto období se vztahuje k hledání ČSR nové protiletectké obrany. Velká inspirace v této oblasti byla převzata z bývalého Sovětského svazu. Což vedlo k 13. červenci 1951, kdy bylo přijato *Vládní usnesení o civilní obraně*, kde byly jasně vymezené úkoly CO, tvořeno bylo vojenskou a nevojenskou částí, působností pod Ministerstvo vnitra a byly na území ČR i Slovenska zřízeny *Ústřední odbory civilní ochrany* (Kavan, 2011).

Také byl v usnesení již kladen důraz i na prevenci, která mimo jiné zahrnovala připravenost občanů při nečekaném útoku, zajištění ochranných prostředků atd.

Vzhledem k tomu, že toto usnesení podléhalo určitému stupni utajení, nebylo asi domyšleno, že i když v písemné byly v usnesení zahrnuty všechny složky a organizace spolupracující na CO, těžko mohla být tato forma CO efektivní, vzhledem k tomu, že nebyla mnoha složkám a podřízeným přístupná (Kol. autorů, 2014).

Ačkoliv vlivem studené války a jako reakce na případná nebezpečí vznikly kurzy CO v Praze i Bratislavě. Ale zase měly sloužit pro vybrané skupiny vedoucích pracovníků v oblasti v CO. Jako pomocné orgány v této problematice byly zřízeny *kádrové vojenské jednotky civilní obrany*, v nichž vojáci z povolání měli být školeni od nařízených důstojníků, kteří čerpali své zkušenosti z SSSR (Kol. autorů, 2014).

Postupně ale bylo i do CO, zapojováno stále více civilních občanů pro *Veřejné útvary CO*. Dále byl uveden *centrálně zřízený poplachový systém sirén*. V roce 1955 pak vznikly *Učiliště CO a Výzkumný ústav CO v Praze* (Šilhánek, Dvořák, 2003).

Vojenské útvary

Vojenské útvary civilní obrany (dále VÚ CO) byly v 50. let součástí Vnitřní stráže v rámci Ministerstva vnitra. V říjnu 1949 nastoupilo k novým útvarům CO na 900 vojáků základní služby a do roku 1952 vzniklo pět výcvikových praporů CO. Kde každý z výcvikových praporů byl v počtu 200 až 300 mužů. Cílem bylo vycvičit tyto vojáky jako instruktory a velitele budoucích teritoriálních jednotek civilní obrany. Z válečných mobilizovaných záloh mělo vzniknout až 12 městských vojenských praporů a 90 rot. A mělo zde být připraveno k mobilizaci až 800 000 vojenských i civilních osob (muzeumpolicie.cz, 2022).

Obr. 11 VÚ CO při školení

Obr. 12 VÚ CO při záchraně (muzeumpolicie.cz)

Prostředky CO

Vyrozumění a varování sloužilo hlavně v obydlených částech a významných strategických podnicích, protože celkově bylo plošné pokrytí velmi omezené. Významnou roli však v tomto nedostatku měl městský rozhlas. Spolu s technologickým rozvojem byly propojeny linky městského rozhlasu s velitelskými štáby civilní obrany měst. Rozeznávalo se několik signálů *Vzdušného poplachu*. A to příprava, situace ohrožení, letecký poplach, chemický a požární poplach (Kol., autorů, 2014).

- Volksmasky – byly typické prostředky individuální protichemické ochrany toho období. Jednalo se o pozůstatky fašistického režimu. Se stárnutím válečného materiálu se ovšem transformovala myšlenka s vlastní výrobou ochranných prostředků pro dospělé i pro děti (Kol. autorů, 2014).
- Kryty – v rámci kolektivní ochrany se pracovalo především na údržbě krytů z druhé světové války (Kol. autorů, 2014).
- Řízení CO v období války – vzhledem k tomu, že kompetence v té době měla především armáda a ze strachu z dalšího válečného konfliktu bylo žádoucí, aby se připravily na možný konflikt i ostatní řídicí složky státu. Začaly se tak budovat velitelské stanoviště, pozorovatelný, zabezpečení sil a prostředků CO k provádění likvidačních a záchranných prací a vznikaly operační plány (Kol. autorů, 2014).

2.16.8 Období civilní obrany 1958 – 1975

Dne 15. ledna 1958 bylo nahrazeno *Usnesení o civilní obraně z roku 1951* a to přijetím *Usnesením vlády Republiky československé č. 49 o civilní obraně Republiky československé* vzhledem k množení použití zbraní hromadného ničení (dále ZHN) ve světě a to včetně jaderných zbraní. Podle sovětského vzoru byly ve všech zemích, které patřily do Varšavské smlouvy vytvořeny struktury, které udávaly plnění ochranných opatření po celém území daného státu (Kratochvílová, Folwarczny, 2013).

Stejně jako předcházející vládní usnesení bylo pod utajením, tudíž nemohlo plnit svou funkci plnohodnotně. Vzhledem k změně správně – územního členění státu a změnou názvu byl 18. dubna 1961 přijat zákon č. 40 o obraně Československé socialistické republiky (což byl i nový název státu, dále jako ČSSR). Tím byly i zrušeny zákony z roků 1935, 1938 a 1958. Zde byla veškerá činnost CO popsána zatím nejdetailněji, vzhledem k mnoha neproveditelným nedostatkům však nemohla být naplněna. Tato činnost CO byla přijata na počátku roku 1962 *Vojenskou komisí obrany* a byla tak schválená *nová koncepce civilní obrany a národního hospodářství* (Dvořák, Svrčina, 1998).

Obsah nové koncepce ochrany civilního obyvatelstva 1962

Z této koncepce vyplývá, že nešlo zabezpečit úplnou ochranu obyvatelstva proti ZHN, ale pouze bylo reálné snížit ztráty civilního obyvatelstva. Jako hlavní činnost byla popsána evakuace obyvatelstva z oblastí, u nichž se předpokládalo, že budou napadeny jadernými zbraněmi a stejně tak úkryty odolné proti ZHN, které se vybuďovaly po celé ČSSR (Kol. autorů, 2014).

Prostředky CO

V rámci již výše několikrát zmíněné *Koncepce CO a národního hospodářství* bylo stanoveno zřízení úkrytů vybavení prostředky individuální protichemické ochrany.

- Individuální protichemická ochrana - Civilní obyvatelstvo bylo částečně vybaveno prostředky individuální protichemické ochrany (oficiální zkratka IPCHO), kde se později i začalo počítat s ochranou dýchacích cest a celého povrchu těla (Šilhánek, Dvořák, 2003).

Ačkoliv se orgány snažily o co nejjednodušší cesty distribuce, stále se jednalo o špatně řešený systém. Veškeré technické náležitosti a distribuční cesty mělo v gesci pouze ministerstvo vnitra. V roce 1966 dokonce vláda rozhodla o poskytování IPCHO občanům za

značnou sumu, což nebylo dlouhodobě udržitelné a toto rozhodnutí se zrušilo (Šilhánek, Dvořák, 2003).

V pozdějších letech se tento ustálený systém civilní obrany v ČSSR měnil pouze dílčími legislativními úpravami, které vycházeli ze společenských a politických změn v tehdejší ČSSR. Pomalu se začala obracet pozornost i na živelné pohromy a průmyslové havárie. Postupem času byla zvýšena pozornost především v problematice živelních pohrom a průmyslových havárií (Kratochvílová, Folwarczny, 2013).

Obecně lze říci, že tato koncepce platila zhruba do roku 1975, reálně však ještě mnoho let poté (Šilhánek, Dvořák, 2003).

- Ukrytí obyvatelstva – před zbraněmi ZHN, s čímž se počítalo jako s hlavní a jedinou hrozbou s nutností ukrytí.

Kryty byly rozděleny do několika kategorií. *Stálé kryty* byly nejobtížnější. *Jednoduché úkryty* vznikaly ve sklepních prostorech za velké dávky improvizace. *Polní kryty* byly budovány na volných prostranstvích, kde nebylo riziko zavalení, měly odolat především tlakovým vlnám (Kratochvílová, 2005).

Už v 60. letech se také předpokládala možnost využít pražské metro jako úkryt. Přesto byla tato koncepce použití schválena usnesením až v roce 1971 (Kratochvílová, 2005).

Rozvoj CO a branné povinnosti

V ČSR probíhala branná výchova prakticky již od roku 1951, což zase mělo spojitost s průběhem obou světových válek. Vrchní představitelé ČSSR přijali 19. března 1971 usnesení o *jednotném systému branné výchovy obyvatelstva ČSSR* (Dvořák, Svrčina, 1998).

K další změně došlo až v roce 1973, tam bylo zakotveno mimo jiné, že účast občanů na CO byla povinná. A to se zákonem č. 73 Sb. ze dne 27. června 1973 o branné výchově. Na počátku 70. let prošlo výcvikem přes 2 miliony občanů v různých útvarech CO (Dvořák, Svrčina, 1998).

Mezi hlavní cíle patřily snahy, které by umožnily:

- občanům plnou odpovědnost za svou připravenost v oblasti CO.
- Aby si občané osvojili znalosti a dovednosti k ochraně své a spoluobčanů před ZHN.
- Připravit občany tak, aby mohli pomáhat při likvidačních pracích (Kol. autorů, 2014).

Územní rozčlenění do kategorií

V roce 1968, kdy došlo k novému federativnímu rozčlenění ČSSR, došlo také v ustanovení orgánů CO a to: *rada obrany státu, rady obran republik, rady obrany krajských a okresních národních výborů* (Kol. autorů, 2014).

Rozdělení územních útvarů do kategorií bylo stanoveno podle oslabení center obrany ČSSR:

- *Zvláštní kategorie* – největší a nejdůležitější politická a ekonomická centra, jejichž napadení by znamenalo přechod z mírového do válečného stavu.
- *První kategorie* – města s hospodářsky významnými centry.
- *Druhá kategorie* – města s velkou koncentrací obyvatelstva, případně menší města s dopravními uzly a firemními závody, letiště atd.
- *Třetí kategorie* – místa s vedením jaderného útoku jako nečekaného (Kol. autorů, 2014).

2.16.9 Období civilní obrany v letech 1976 – 1989

K 1. lednu 1976 byly převedeny pravomoci CO z *Federálního Ministerstva vnitra ČSSR* k *Federativnímu ministerstvu obrany ČSSR*. Kvůli změně ve federativní ČSSR a vzhledem k zastaralým normám došlo k právním úpravám zákona z roku 1961 o obraně ČSSR. Řídicím orgánem pro CO byla *Rada obrany státu* (Kol. autorů, 2014).

V tomto období již byly zavedeny výhledové plány bezpečnosti na následujících 10 – 15 let v dlouhodobém horizontu. Mimo jiné bylo tímto dokumentem docíleno, že CO se stala součástí *Československé lidové armády* (dále ČSLA), kde se stanovily hlavní úkoly CO (Kol. autorů, 2014).

V této etapě měly velmi významnou roli pro rozvoj civilní obrany organizace *Svaz pro spolupráci s armádou, Československý červený kříž* a *Svaz požární ochrany ČSSR*. V roce 1977 byly vydány důležité mezinárodními dokumenty zasahující do CO, *Dodatkové protokoly k Ženevské úmluvě z 12. srpna 1948*. A tedy *Dodatkový protokol o ochraně mezinárodně ozbrojených konfliktů* a *Dodatkový protokol o ochraně obětí ozbrojených konfliktů nemající mezinárodní charakter* (Kavan, 2011).

Roku 1981 byl vydán dokument *Komplexní zdokonalování Civilní obrany ČSSR*, kde byl brán hlavní zřetel na úkryty, jako nejlepší forma OO. Také došlo v inovaci prostředků individuální protichemické ochrany, které byly postupně vybavovány domácnosti, od pracovníků CO, pracovníků průmyslu apod. po pracující lid, důchodce a děti do 15 let (Kavan, 2011)

2.16.10 Civilní ochrana 1990 – 1999

V roce 1990 byla zahájena transformace civilní obrany s cílem vytvořit nový moderní systém ochrany obyvatelstva. Odrážela se v tom politická změna, přechod na demokratickou formu vlády a moderní rozvoj okolních států (Dvořák, Svrčina, 1999).

Je třeba zmínit, že v letech 1990 až 1992 se naše území nazývalo Československá federativní republika (dále ČSFR). Tudíž velké změny nastaly po 1.lednu 1993, kdy byla vyhlášena samostatná Česká republika, kdy došlo rozdělení ČSSR (potažmo ČSFR) na *Českou a Slovenskou republiku* (Dvořák, Svrčina, 1999).

Opatření CO v roce 1993

Vláda České republiky dne 17. března 1993 přijala usnesení č. 126. Obsahovalo strukturu a věcné prostředky. Přílohu tvořilo *Opatření civilní ochrany ČR*. Bylo uvedeno, že do doby přijetí právní úpravy civilní ochrany je nutno zachovat funkčnost systému civilní ochrany v souladu s *čl. 61 Dodatkového protokolu k Ženevským úmluvám z 29. srpna 1949 o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů*, realizací vybraných opatření civilní ochrany. Ta jsou adekvátní původní činnosti civilní obrany (Kol. autorů, 2014).

Pojem „civilní ochrana“ byl zaveden v souvislosti s vyhlášením zákona České národní rady č. 548/1992 Sb., ze dne 20. listopadu 1992. Usnesením vlády ČR č. 660 byly ke dni 31. prosince 1993 zrušeny štáby civilní ochrany okresů a statutárních měst a nově již nezahrnovaly vojáky z povolání, čímž došlo ke snížení finančních nákladů (Kratochvílová, Folwarczny, 2013).

Usnesením vlády ČR č. 246 ze dne 29. května 1993 byly ustanoveny první zásady Integrovaného záchranného systému, jehož jednou z hlavních součástí je ochrana obyvatelstva (Kol. autorů, 2014).

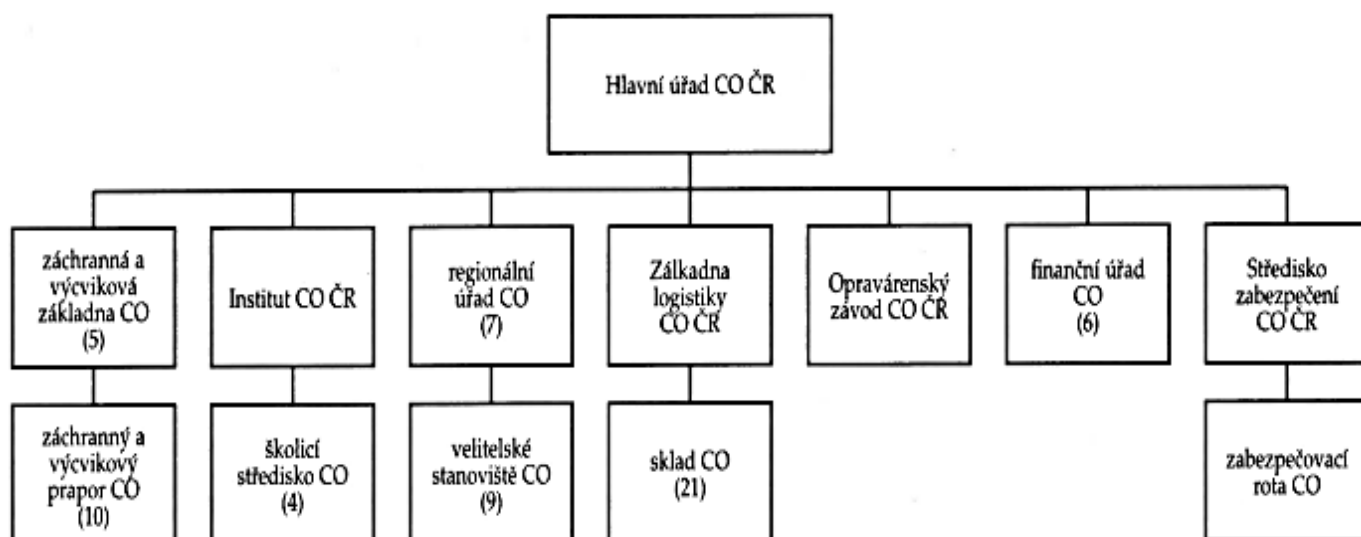
Rok 1993 byl všeobecně milníkem v oblasti ochrany obyvatelstva. V rámci ministerstva obrany byly 1. července 1993 vytvořeny. *Hlavní úřad Civilní ochrany a regionální úřady Civilní ochrany* (Kavan, 2011).

Hlavní úkoly civilní ochrany byly:

- Stálé udržení provozuschopnosti a v pohotovosti varovací a vyrozumívací systémy.
- Údržba úkrytů a jejich renovace.
- Přehodnocení individuální ochrany v regionech s vyšším ohrožením škodlivin.

- Přiměřené místní síly a prostředky možnostem území.
- Navázání spolupráce v oblasti Civilní ochrany i se sousedními státy.
- Skladování materiálu civilní ochrany a jeho evidence.
- Efektivní využívání přidělených finančních prostředků (Kavan, 2011).

Organizace CO v roce 1996

Obr. 13 Pevná organizační struktura CO 1996 (Šilhánek, Dvořák, 2003)

Změny CO po roce 1997

Zásadní změny v pojetí ochrany obyvatelstva byly učiněny v roce 1997 přijetím usnesení vlády ČR č. 710 ke koncepci zabezpečení úkolů CO, jak jsou definovány Dodatkovým protokolem I. k Ženevským úmluvám. Toto usnesení definuje odpovědnost za plnění úkolů CO v období míru, při mimořádných událostech, krizových situacích nebo válečného stavu a výkon státní správy v oblastech civilní ochrany na republikové úrovni vykonávané ministerstvem vnitra (Fiala, Vilášek, 2010).

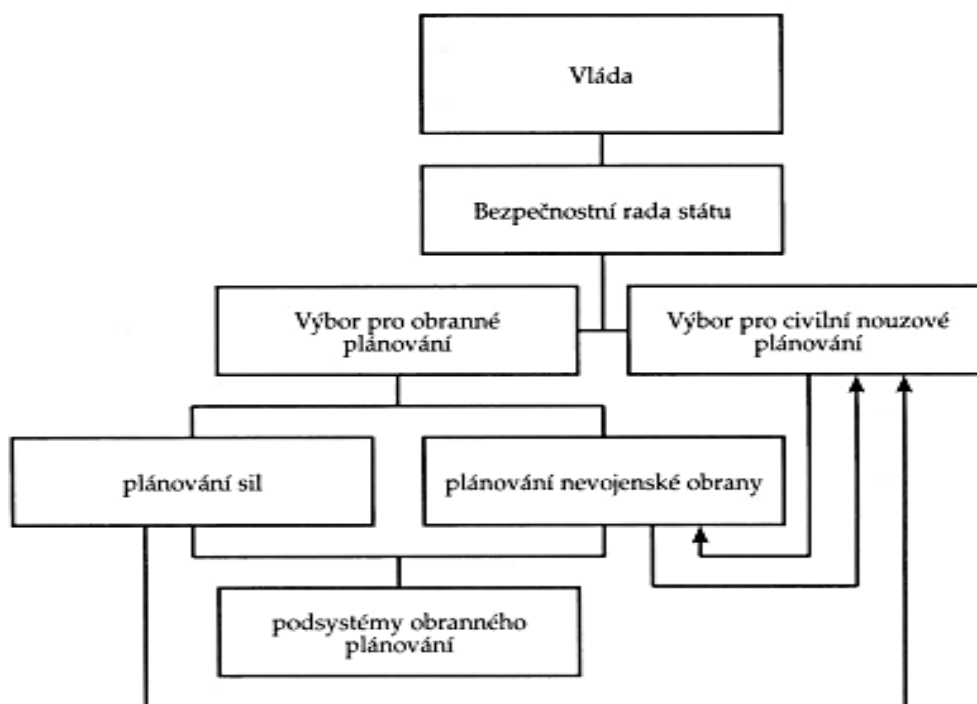
Zavedení pojmu „Civilní nouzové plánování“

Pojem civilní nouzové plánování (dále CNP) se do české legislativy dostalo v usnesení vlády č. 177 ze dne 26. března 1997 s názvem *Národní obranná strategie ČR*. V tomto kontextu je myšleno CNP jako součást přípravy obrany státu za mírového stavu. Jedná se tedy o nevojenskou obranu (Šilhánek, Dvořák, 2003).

Podle dalšího usnesení č. 710 z téže roku je CNP jako souhrn opatření, činností apod. směřujících k:

- Ochraně a záchraně obyvatel a majetku v krizových situacích.
- Zachování důležitých součástí infrastruktury.
- K podpoře vojenské obrany státu (Šilhánek, Dvořák, 2003).

Organizační rámec pro CNP byl vytvořen usnesením vlády č. 391 z roku 1998 o *Bezpečnostní radě státu a o plánovaných zajištěních bezpečnosti ČR* (Šilhánek, Dvořák, 2003).

Obr. 13 Organizační struktura systémů obranného plánování a CNP (Šilhánek, Dvořák, 2003)

Reforma civilní ochrany po roce 1999

Velký vliv i na problematiku civilní ochrany a její modernizace mělo jednání o vstup ČR do NATO v tomto roce. S tím průběžně probíhala reforma veřejné správy, kdy zrušením okresů vzniklo pouze 14 krajů. Vzhledem k nutnosti řešení vojenských hrozeb vzniklo na 5 nových zákonů týkající se vojenské oblasti (Kavan, 2011).

2.16.11 Moderní pojetí ochrany obyvatelstva od roku 2000 – doposud

Rok 2000 byl přelomový nejenom novým milénium, ale také k zatím poslední platné právní úpravě v oblasti ochrany obyvatelstva. Zákonem č. 239/2000 Sb. o Integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů byl zaveden nové pojmy *Ochrana obyvatelstva* a *Zařízení civilní ochrany bez právní subjektivity*. Ochrana obyvatelstva se vztahuje především k plnění

úkolům ze Ženevské úmluvy, podobně jako předchozí systémy civilní obrany (ochrany) (Kavan, 2011).

Aby mohly být naplněny úkoly ochrany obyvatelstva jako v předchozí kapitole podle vládního usnesení č. 710 z roku 1997, tak výše zmíněný zákon o IZS korespondoval zejména se zákonem č. 238/2000 Sb., o Hasičském záchranném sboru ČR (již neplatný, nahrazen zákonem č. 320/2015 Sb.) a se zákonem č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení. Tyto úkoly jsou uvedení v úvodním slovníčku teoretické části diplomové práce. Pro připomenutí se jedná především o činnosti, jako jsou: *varování, evakuace, zabezpečení zdraví, majetku, života* atd. (Kavan, 2011).

Zařízení civilní ochrany je součástí právnické osoby či obce určené k ochraně obyvatelstva a také je zbývající složkou IZS. Vojenské útvary byly zredukovány z pěti útvarů na dvě záchranné roty (Kavan, 2011).

V neposlední řadě nesmíme opomenout *vyhlášku ministerstva vnitra č. 380/2002 Sb. k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva*. Dnem 1. ledna 2001 přechází gesce oblasti OO z Ministerstva obrany na Ministerstvo vnitra (Kavan, 2011).

1.16.12 Současnost

V dnešní době se koncipuje Bezpečnostní politika v mnoha právních předpisech a vzhledem k časovému horizontu na dlouhodobý a krátkodobý plán. Poslední na roky 2020 a 2030. Hlavním orgánem je Ministerstvo vnitra, koncepce OO a Bezpečnostní politiky se ovšem prolíná do mnoha odvětví. Vzhledem i k tomu, že v předchozích letech se jednalo převážně o ochranu před válečnými hrozbami a útoky. Nyní se více přihlíží na zvládnutí přírodních katastrof, ochranu před terorismem apod., protože válečné nebezpečí se dalo až do letošního roku dlouhodobě předvídat.

2.17 Aktuální bezpečnostní systém v ČR

Bezpečnostní situace v ČR, podobně jako ve většině jiných evropských zemí, došlo v posledních letech (především po roce 2000) k zásadnímu přehodnocení vlastní bezpečnostně-politické situace. Vzhledem ke zklidnění vztahů vlivem EU, OSN a NATO se stalo vojenské ohrožení Evropy a vznik globálního válečného střetnutí téměř vyloučené až na menšinové konflikty mezi státy bývalého Sovětského svazu. Má se za to, že vojenské střety jsou dobře předvídatelné a tudíž vojenské hrozby nejsou tak nebezpečné. Bohužel v době vypracování této diplomové práce se tyto odhady zcela nevyplnily v tom dlouhodobém horizontu.

V každém případě se momentálně klade důraz na ochranu před riziky z nevojenské oblasti. Neboť tyto rizika jsou velmi špatně předvídatelná a mohou způsobit usmrcení velkého počtu obyvatelstva, způsobit rozsáhlé škody na majetku nebo poškodit životní prostředí. Kromě živelných pohrom jsou to i rizika taxativně vymezená v bezpečnostní strategii ČR z roku 2015, kam samozřejmě spadá ohrožení i sousedních členských států (Hradil a kol., 2018).

2.17.1 Bezpečnostní hrozby v ČR

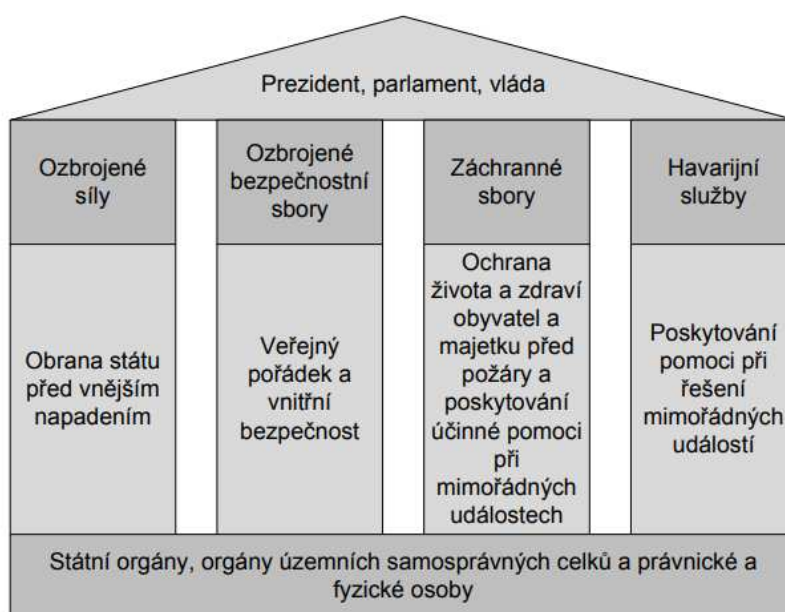
- Oslabování mechanismu kooperativní bezpečnosti i politických a mezinárodněprávních závazků v oblasti bezpečnosti.
- Nestabilita a regionální konflikty v euroatlantickém prostoru a jeho okolí.
- Hrozba terorismu jako metody násilného prosazování politických cílů.
- Šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů.
- Kybernetické útoky, kde neexistují geografické hranice.
- Negativní aspekty mezinárodní migrace, ať již legální nebo nelegální.
- Extremismus a nárůst interetnického a sociálního napětí.
- Organizovaný zločin, zejména závažná hospodářská a finanční kriminalita, korupce, obchodování s lidmi a drogová kriminalita.
- Ohrožení funkčnosti kritické infrastruktury, která představuje systém prvků, jejichž narušení by měla závažný dopad na bezpečnost státu, základních životních potřeby obyvatelstva nebo na ekonomiku státu.
- Přerušení dodávek strategických surovin nebo energie, což je s ohledem na momentální situaci velký problém.
- Pohromy přírodního a antropogenního původu a jiné mimořádné události (Kol. autorů, BS ČR, 2015).

Jak tedy z výše zmíněných informací vyplývá, je třeba zajistit bezpečnostních zájmy ČR, které jsou propojeny do roviny politické vnitřní i zahraniční, vojenské, vnitřní bezpečnosti, ochrany obyvatel, hospodářské, finanční, legislativní, právní a sociální. Zajišťování bezpečnosti ČR nemůže být pouze záležitostí složek, které jsou k tomu určeny, ale svým právně stanoveným podílem k němu přispívají státní orgány a orgány územní samosprávy, právnické i fyzické osoby (Hradil a kol., 2018).

2.17.2 Význam bezpečnostního systému ČR

Struktura bezpečnostního systému zahrnuje prezidenta republiky, Parlament ČR, vládu,

Bezpečnostní radu státu, ústřední správní úřady, krajské a obecní úřady, ozbrojené síly, a další, které jsou znázorněné v obrázku č. 13. Aby bezpečnost státu byl funkční celek, odpovídá vláda jako vrcholný orgán výkonné moci, tak aby mohly být zvládnuty mimořádné události a krizové situace vojenského i nevojenského charakteru. Dále aby mohla být zajištěna prevence a příprava na možné mimořádné události a krizové situace a jejich včasnou identifikaci, varování obyvatelstva a vyzoomění orgánů, což má vše přímou souvislost s ochranou obyvatelstva a plněním jejích úkolů (Hradil a kol., 2018).

Obr. 14 Struktura bezpečnostního systému ČR (Hradil a kol., 2018)

2.18 Právní předpisy vztahující se k ochraně obyvatelstva v ČR

Bez legislativní ochrany by nebyla ochrana obyvatelstva v České republice možná ani právně vymahatelná. Stejně tak realizace a aplikace konkrétních úkonů pověřenými organizacemi a složkami v praxi. I v této práci se prolíná historie do současné legislativy na základě zkušeností, vývojem technologií. Tudíž je třeba zmínit, že právní předpisy jsou platné ve chvíli, kdy je tato práce zpracovávána, ale je třeba počítat s možnými novelizacemi v průběhu času.

Právní předpisy, které vymezují OO v České republice:

- Ústavní zákon č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti České republiky ve smyslu pozdějšího předpisu.
- Zákon České národní rady č. 133/1985 Sb., o požární ochraně ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření

- Zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 241/2000 Sb., o hospodářských opatřeních pro krizové stavy a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 224/2015 Sb. o prevenci závažných havárií způsobených vybranými nebezpečnými chemickými látkami nebo chemickými směsmi a o změně zákona č. 634/2004 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o prevenci závažných havárií).
- Zákon č. 320/2015 Sb. o Hasičském záchranném sboru České republiky a o změně některých zákonů (zákon o hasičském záchranném sboru).
- Zákon č. 263/2016 Sb. Zákon atomový zákon.
- Nařízení vlády č. 462/2000 Sb., k provedení § 27 odst. 8 a § 28 odst. 5 zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon), ve znění pozdějšího předpisu.
- Nařízení vlády č. 463/2000 Sb. vlády o stanovení pravidel zapojování do mezinárodních záchranných operací, poskytování a přijímání humanitární pomoci a náhrad výdajů vynakládaných právníckými osobami a podnikajícími fyzickými osobami na ochranu obyvatelstva, ve znění pozdějšího předpisu.
- Vyhláška č. 498/2000 Sb. Správy státních hmotných rezerv o plánování a provádění hospodářských opatření pro krizové stavy (Kol. autorů – sborník, 2014).
- Nařízení vlády č. 172/2001 Sb., k provedení zákona o požární ochraně, ve znění pozdějšího předpisu.
- Nařízení vlády č. 375/2017 Sb. Nařízení vlády o vzhledu, umístění a provedení bezpečnostních značek a značení a zavedení signálů.
- Vyhláška č. 246/2001 Sb. Ministerstva vnitra o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci).
- Vyhláška č. 247/2001 Sb. Ministerstva vnitra o organizaci a činnosti jednotek požární ochrany.

- Vyhláška č. 328/2001 Sb. Ministerstva vnitra o některých podrobnostech zabezpečení integrovaného záchranného systému.
- Vyhláška č. 380/2002 Sb. Ministerstva vnitra k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva (všechny předchozí Zakonyprolidi.cz, 2022).
- Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030 (MV, GŘ HZS ČR, 2013).
- Bezpečnostní strategie 2015 (MZV ČR, 2015).

2.19 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030

Tato koncepce je klíčový dokument k ochraně obyvatelstva v celém širokém měřítku. Stanovuje obecné principy i nástroje tak, aby bylo zřejmé jak postupovat při mimořádných situacích, pokud nestačí nasazení složek IZS a bezpečnostních složek státu (Kol. autorů, Koncepce OO, 2013).

2.19.1 Strategické cíle koncepce OO

Strategické cíle jsou definované pomocí analýz s poměrem i zahraničních trendů. Ostatně bez analýz by stanovení klíčových témat a úkolů nebylo možné. Hlavní priority, na které se zaměřuje pozornost v tomto vládním dokumentu, jsou: *občan, soukromé subjekty, ochrana kritické infrastruktury, věda, výzkum a inovace a následuje vydefinování nových úkolů a přístupů*. Základním prvkem systému ochrany obyvatelstva však musí být vždy v první řadě informovaný a sebevzdělaný občan (Kavan, 2015).

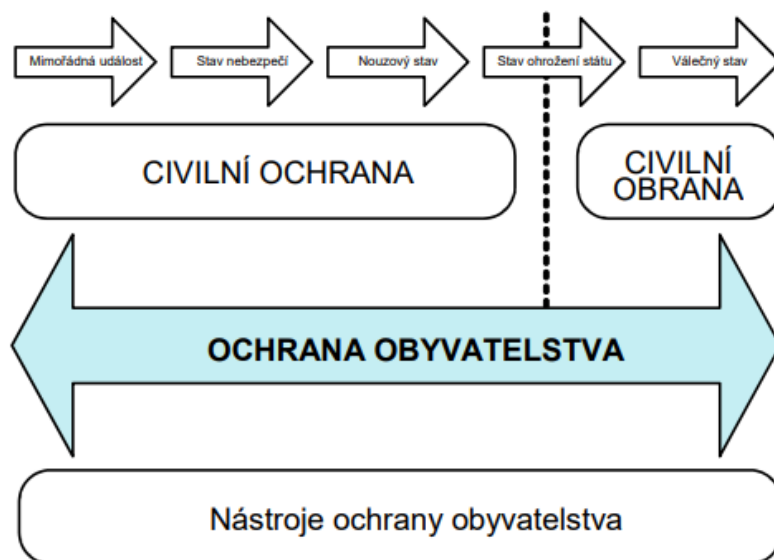
Základní úkoly vyplývající z nové koncepce:

- Zdokonalování připravenosti složek IZS.
- Zvýšení úrovně připravenosti pracovníků veřejné správy, právnických a fyzických osob včetně žáků základních a středních škol.
- Zvýšení a zlepšení opatření ochrany obyvatelstva a to zejména varování, nouzové přežití a improvizovaná ochrana (Kol. autorů, Koncepce OO, 2013).

2.19.2 Schéma vztahů OO a CO

Aby byly jasné vztahy mezi ochranou obyvatelstva, civilní ochranou a obranou spolu s mimořádnými událostmi a vyhlášením krizových stavů, je dobré si vysvětlit rozdíly. Ochrana obyvatelstva v rámci svého působení zaštiťuje veškerá opatření s tím spojená (vyrozumění, evakuace apod.) (Holec, 2021).

Kdežto civilní obranu lze chápat jako soustava úkolů a opatření zaměřených na ochranu života, zdraví a majetku obyvatelstva, ale i národní ekonomiky a bezpečnosti státu a to včetně ohrožení civilního obyvatelstva během vojenských konfliktů (Holec, 2021).

Obr. 15 Struktura bezpečnostního systému ČR (Holec, 2021)

Obr. 16 Krizových stavů dle souvislosti se zajišťováním obrany státu (Holec, 2021)

2.19.3 Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem do roku 2030

V červnu 2016 Vláda ČR schválila novou Koncepci ochrany obyvatelstva do roku 2025 s výhledem do roku 2030. Na dokumentu spolupracovalo více složek bezpečnostního systému ČR. Například Hasičský záchranný sbor ČR, ministerstva, ústředních správních úřady, samosprávy a další zapojení do přípravy na řešení rozsáhlých mimořádných událostí a krizových situací. Celý systém jako ten předešlý je také postavený na odpovědném přístupu občanů. Schopnost pomoci si navzájem mezi občany přispívá ke snižování dopadů těchto negativních událostí (Kol.autorů, Koncepce OO, 2021).

V rámci tohoto posledního dokumentu jsou vytyčeny 3 základní strategické cíle. **ORAGANIZACE** (zvyšování účinnosti) → **OPATŘENÍ** (podpora úkolů opatření) → **PODMÍNKY** (jejich rozvoj) →.

A motto nové koncepce je: **PŘIPRAVENÝ OBČAN = PŘIPRAVENÝ SYSTÉM.**

Tento dokument je podstatně kratší než předešlá koncepce a lépe čtivý, avšak nezahrnuje podrobné analýzy (Kol.autorů, Koncepce OO, 2021).

3 Cíl práce

Popis historie a etapy vývoje ochrany obyvatelstva na území ČR a ve vybraných zemích.

3.1 Výzkumná otázka

V praktické části této diplomové práce se zpracovávala výzkumná otázka:

„Jak se liší vývoj ochrany obyvatelstva České republiky, ve vybraných zahraničních zemích, v rámci NATO i EU?“.

4 Metodika diplomové práce

Jako výzkumná metoda bylo použito dotazníkové šetření, zaměřené na sběr dat o znalosti problematiky ohledně ochrany obyvatelstva i co se historie týče. Dotazník byl rozčleněn podle věkových kategorií na 3 části, kde se v průběhu dotazování transformovaly otázky podle zvolené věkové kategorie, které budou v dalších kapitolách blíže specifikovány. Výstupy z tohoto výzkumu by měly sloužit k občanské informovanosti zaměřené na ochranu obyvatelstva, respektive svou vlastní (Záškodný, 2019, Reichel, 2009).

Rozdíly mezi dotazníky nejsou nijak markantní. Odlišnosti jsou koncipovány tak, aby odpovídaly případným znalostem, odhadům nebo vzpomínkám jednotlivých účastníků. Celkový a konečný počet respondentů je 390. Ve věkové skupině do 30 bylo celkem 119 zodpovězených dotazníků, ve věkové kategorii 31 – 60 let 189 dotazníků a v poslední věkové kategorii 61 – 99 let 85 vyplněných dotazníků (Záškodný, 2019, Reichel, 2009).

U nejmladší věkové kategorie do 30 let byly dotazníky rozesílány v rámci středních škol, vysokých škol, mezi mladé pracující, a uživatele sociálních sítí.

U věkové kategorie 31 – 60 let byly distribuovány převážně on-line formou, ale i pomocí papírových dotazníků. Těchto respondentů bylo nejvíce ze všech skupin. Je pravda, že věkové rozpětí v této skupině bylo poměrně široké, ale bylo koncipováno tak, protože se jednalo z největší části o pracující jedince s jasným názorem na tuto problematiku.

U nejstarší populační skupiny ve věkové kategorii 61 – 99 let bylo získání vyplnění dotazníků nejproblematictější. Až na drobné výjimky se jednalo o občany v důchodovém věku. Sběr dat probíhal aktivně – oslovováním jednotlivců a vyplnění dotazníků s nimi. Dále byly osloveny domovy pro seniory, kluby pro aktivní důchodce, sociální služby, kde byly vyplňovány dotazníky elektronicky. V papírové formě byly nechány v lékařském středisku a lékárně v Hluboké nad Vltavou a též na dvě desítky se jich vrátilo vyplněných.

5 Výsledky dotazníkového šetření

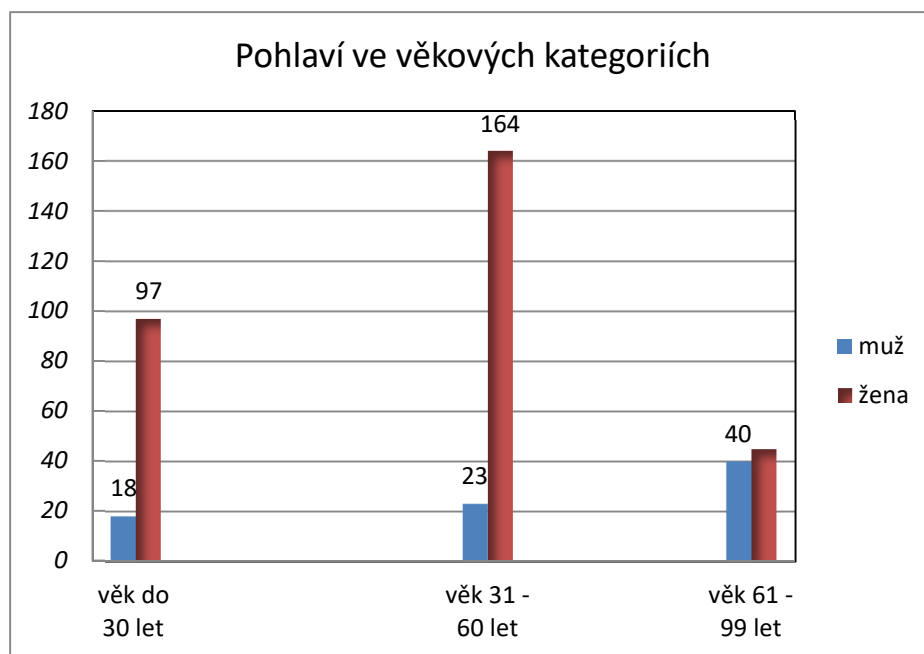
V jednotlivých částech budou konkretizována data získaná z dotazníků ve formě slovního hodnocení a grafického znázornění.

1. Otázka: Pohlaví dle věkových kategorií

Jak je patrné z grafu, až na poslední věkovou kategorii, kde byl poměr pohlaví vyvážený, u prvních dvou kategorií převažovaly ve velké míře ženy. I při oslovování jednotlivců osobní cestou, byly ženy více vstřícné k vyplnění dotazníků.

Vzhledem k nynějším poměrům ve společnosti, byla samozřejmě i zvolená možnost pro určení jiného pohlaví než muž či žena a případně neuvedení pohlaví, ale využily této možnosti pouze dvě osoby, proto nebyly zařazeny do grafického znázornění.

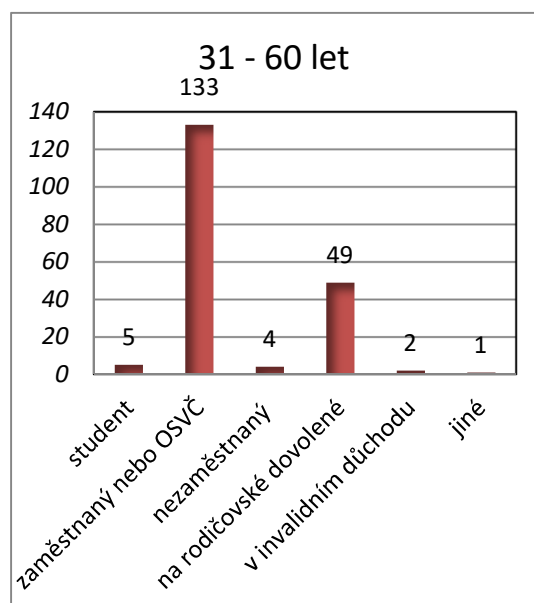
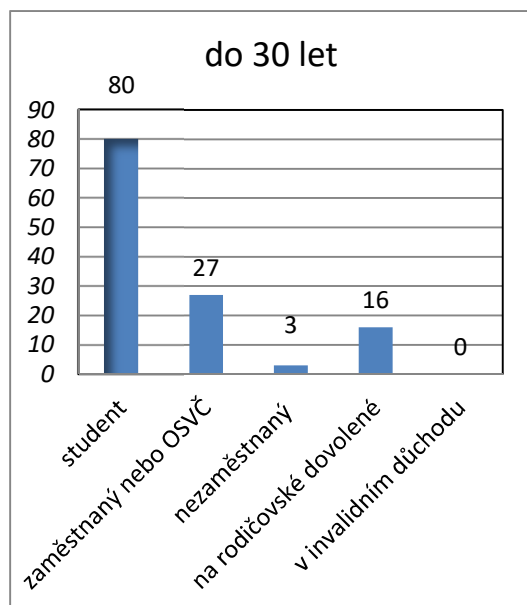
Celkově v poměru 79% žen na 21% mužů byl opravdu markantní rozdíl. Je tedy zcela pravděpodobné, že to ovlivní procentuální vyjádření otázek zaměřených spíše na mužské pohlaví, co se týče vojenské služby.

Graf č. 1 – Otázka číslo 1, Zdroj: Vlastní výzkum

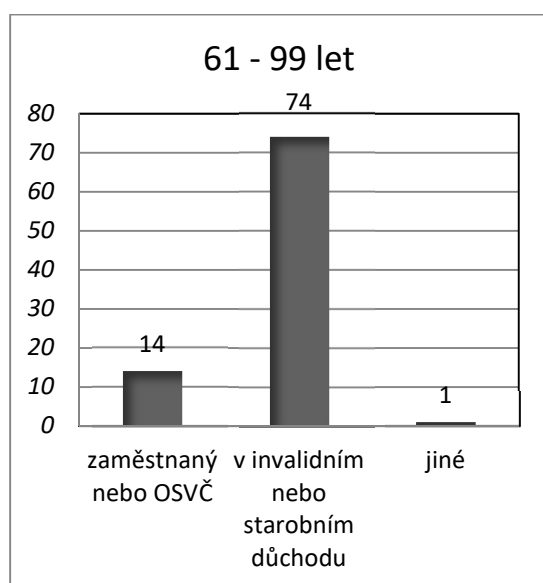
2. Otázka: Sociální zařazení podle věkových kategorií

Vzhledem k tomu, že tato otázka se měnila spolu s věkovou kategorií, jsou uvedeny tři grafy z oficiální analýzy dat.

Graf č. 2 – Otázka číslo 2, Zdroj: Vlastní výzkum Graf č. 3 – Otázka číslo 2, Zdroj: Vlastní výzkum

Od prvního pohledu je patrné, že nejmladší skupina dotazovaných jsou ze studentského prostředí a v případě druhém zase vedla skupina zaměstnaných obyvatel spolu s osobami na rodičovské dovolené na druhém místě. V poslední věkové kategorii je logicky nejvíce respondentů ve starobním důchodu.

Graf č. 4 – Otázka číslo 2, Zdroj: Vlastní výzkum vlastní data

3. Otázka: Ochrana obyvatelstva

Z velké většiny a to v podílu kolem 60% byly odpovědi takové, že respondenti vědí co je ochrana obyvatelstva jako slovní pojem. Vzhledem k uzavřenému typu se však nedá zcela úspěšně podložit.

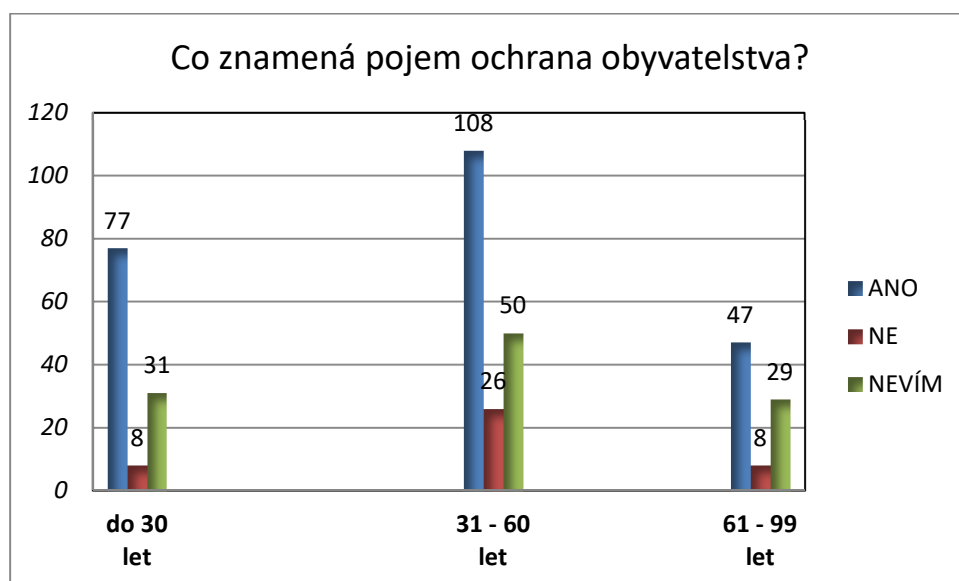
Odpovědi v této otázce jsou tedy založeny převážně na domněnkách dotazovaných. Všeobecně při případném osobním dotázání nebyly dotázané osoby slovně vyjádřit, co ochrana obyvatelstva znamená. Pro tento výzkum však byla zvolena metoda uzavřených otázek a tudíž je třeba vycházet ze získaných dat.

Co znamená pojem ochrana obyvatelstva?

Pojem „ochrana obyvatelstva“ je v této práci již vymezen hned v první kapitole a to podle zákona č. 239/2000 Sb., o IZS.

Pokud se odhlédne od právního předpisu, dalo by se také říci, že ochrana obyvatelstva je určitý „systém prevence, připravenosti a odezvy na mimořádné události a krizové situace, a jehož cíle jsou ochrana životů, zdraví, majetku a životního prostředí“ (Holec, 2021).

Ochrana obyvatelstva dále zahrnuje hrozby nevojenského i vojenského charakteru. Její zabezpečení je úkolem státních orgánů, orgánů územních samospráv, právnických a podnikajících fyzických osob a v neposlední řadě úkolem samotných občanů (Holec, 2021).

Graf č. 5 – Otázka číslo 3, Zdroj: Vlastní výzkum

4. Otázka: Rozdíl mezi ochranou obyvatelstva a civilní obranou

Při této otázce zvolilo v poměru 64% dotázané populace, že je opravdu jistý rozdíl mezi civilní obranou a ochranou obyvatelstva. Což i navazuje na předcházející otázku.

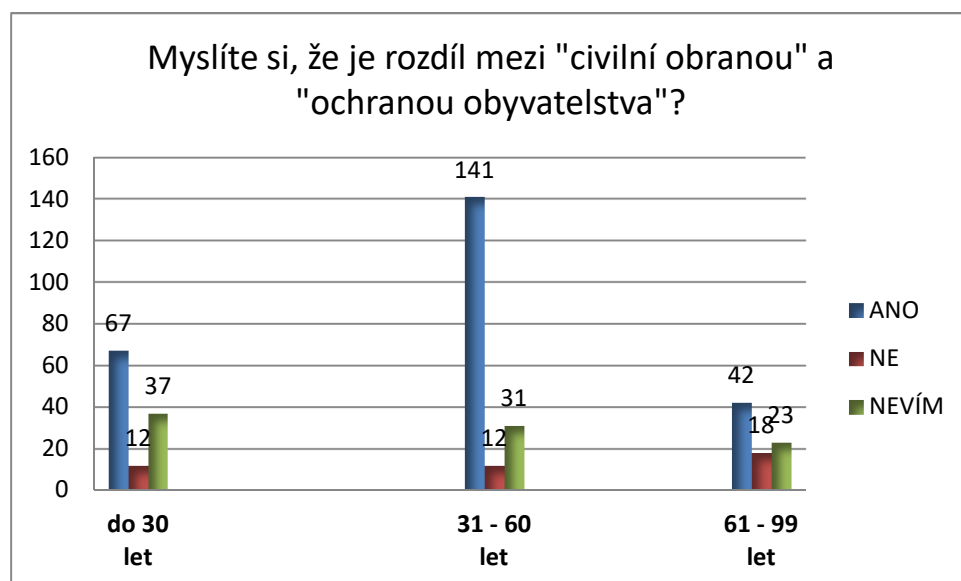
Myslíte si, že je rozdíl mezi „civilní obranou“ a „ochranou obyvatelstva“?

Teoreticky rozdíl opravdu je, ale co se historického hlediska týče, jedná se v případě civilní obrany o archaický výraz. Co je ochrana obyvatelstva, bylo uvedeno výše. Pro ochranu obyvatelstva je synonymum „civilní ochrana“ tak i „civilní obrana“. Pojem civilní obrana se používal v rozmezí let 1951 – 1992, pojem civilní ochrana v letech 1993 – 2000 a pojem ochrana obyvatelstva se používá od roku 2001 doposud.

Přesto jak bylo naznačeno, v současném bezpečnostním systému pod pojem ochrana obyvatelstva spadá jak civilní ochrana, tak civilní obrana a rozděluje se podle vyhlášeného krizového stavu.

Pokud se bude jednat o řešení mimořádné události, následném stavu nebezpečí a nouzovém stavu, budou využívány *nástroje civilní ochrany*, na čemž se může podílet i samo obyvatelstvo.

Při přesahu do stavu ohrožení státu či válečného stavu, budou využívány *nástroje civilní obrana*, kde už zpravidla přejímají úkony ochrany obyvatelstva státní a jiné orgány a spočívá taktéž v plnění humanitárních úkolů.

Graf č. 6 – Otázka číslo 4, Zdroj: Vlastní výzkum

5. Otázka: Dostupnost informací o ochraně obyvatelstva v ČR

Tato otázka nebyla dostupná pro poslední věkovou kategorii, neboť byla následně formulována strategie otázek trochu jiným směrem.

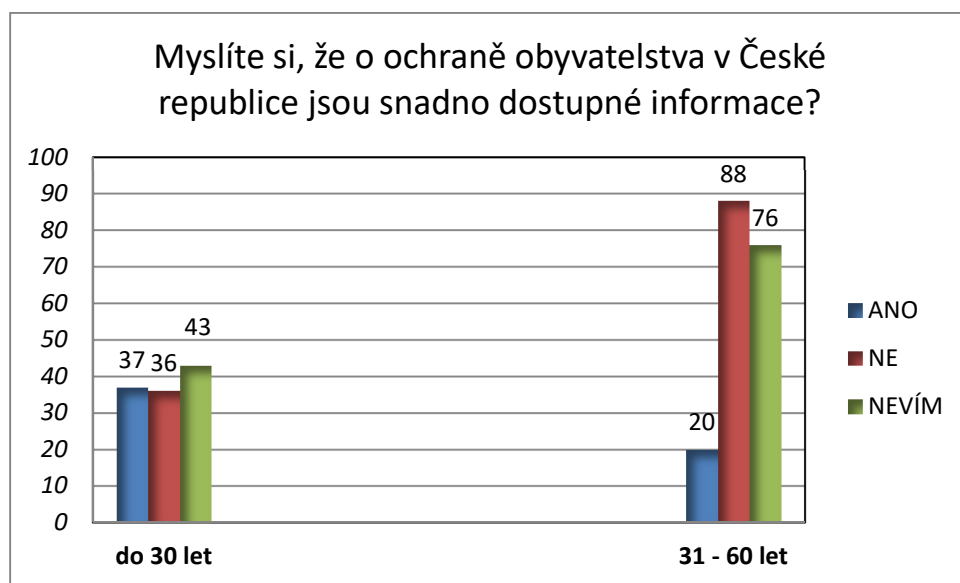
U nejmladší věkové skupiny byly odpovědi dost vyrovnané. Je pravděpodobné, že tyto výsledky jsou důsledkem právě věkové kategorie. Vzhledem k tomu, že tito dotazovaní nejsou pamětníci ani branné výchovy ani povinné vojenské služby, je toto vyústění logické.

U věkové kategorie 31 – 60 let zcela vedla odpověď, že dostupnost informací není, případně si nebyla jistá a pouze minimum respondentů se domnívalo, že informace dostupné jsou. Na 46% odpovědí bylo NE, 40% odpovědí NEVÍM a pouze 11% ANO.

Myslíte si, že o ochraně obyvatelstva v ČR jsou snadno dostupné informace?

V České republice existuje mnoho publikací, videí, studijních materiálů i internetových příspěvků věnující se této problematice. Z čehož vyplívá, že informace jako takové jsou, nejsou ale příliš distribuovány mezi obyvatelstvo.

Pokud tedy běžný občan bude po informacích o ochraně obyvatelstva pátrat tak je poměrně snadno najde, ale je otázkou, zda by se státní orgány i orgány územních samospráv neměly více zasadit o lepší vzdělávání v této oblasti na všeobecné úrovni. A to i vzhledem k tomu, že občané by měli být součástí systému ochrany obyvatelstva, například co se týče připravenosti na mimořádné události, ale i jiné oblasti.

Graf č. 7 – Otázka číslo 5, Zdroj: Vlastní výzkum

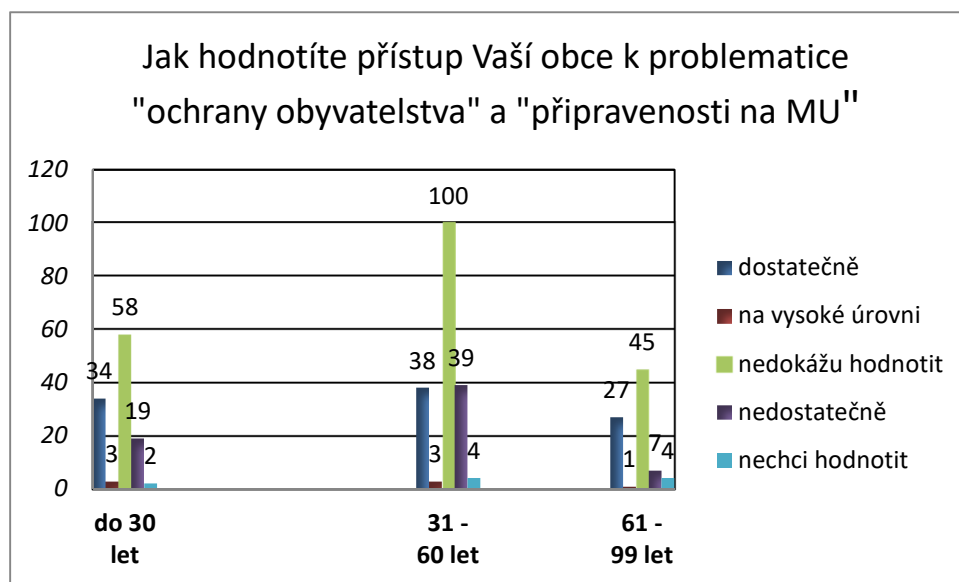
6. Otázka: Přístup obce k problematice ochrany obyvatelstva

Už podle křivek grafů je opět viditelné na první pohled, že ve všech věkových kategoriích jsou odpovědi poměrně vyrovnané. Při součtu všech kategorií vede v 52% odpověď NEVÍM. Což i částečně koresponduje s otázkou předchozí, neboť vychází převážně ze subjektivních pocitů dotazovaných. S 25% dotázané populace následovala odpověď DOSTATEČNĚ a se 17% odpověď DOSTATEČNĚ.

Jak hodnotíte přístup Vaší obce k problematice "ochrany obyvatelstva" a "přípravenosti na MU"?

Vzhledem k nejpočetnějším odpovědím v oblasti města Hluboké nad Vltavou, je třeba zmínit, že konkrétně zde hrozí převážně mimořádná událost v podobě povodní. Město má podle dostupných informací *Povodňový plán*, který však není veřejně přístupný.

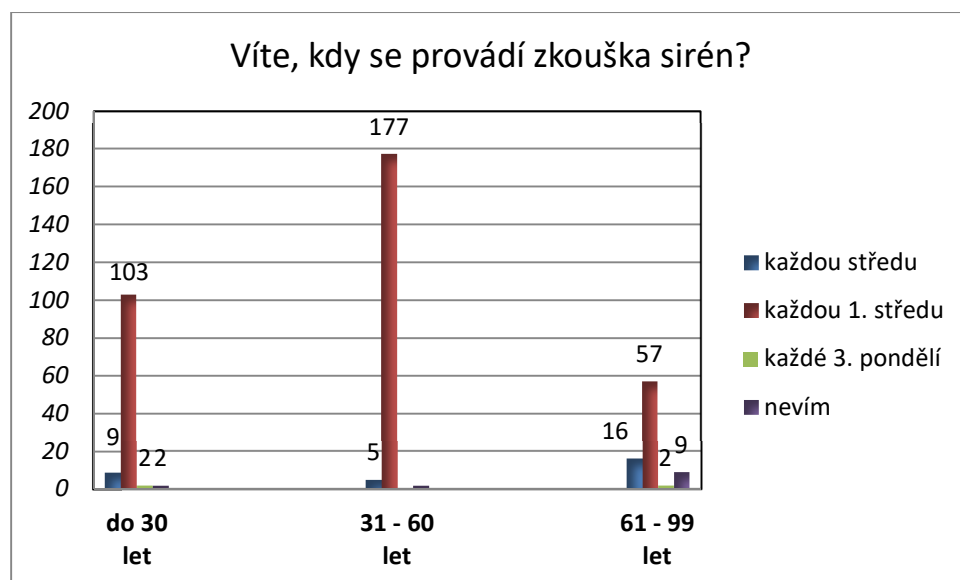
Internetové stránky má město pro občany velmi pěkně a podrobně zpracovány, ale informace k ochraně obyvatelstva obecně či přípravě na mimořádné události uvedené nejsou a veřejné akce s podobnou tematikou zde neprobíhají.

Graf č. 8 – Otázka číslo 6, Zdroj: Vlastní výzkum

7. Otázka: Zkouška sirén

U této otázky byly zaznamenány výsledky podle očekávání. Z dotázaných vědělo 82%, kdy se provádí zkouška sirén. Správná odpověď byla samozřejmě, že zkouška sirén se provádí až na výjimky každou 1. středu v měsíci a trvá 140 sekund, zpravidla v 12:00.

Graf č. 9 – Otázka číslo 7, Zdroj: Vlastní výzkum

Zkouška sirén

Zkouška sirén se provádí v rámci ověřování provozuschopnosti jednotného systému varování a vyrozumění, což je mimo jiné součástí ochrany obyvatelstva. Zvuk varovné sirény znamená upozornění na nějaké nebezpečí. Například o povodeň, tornádo, rozsáhlý požár nebo havárii s únikem nebezpečné chemické či radioaktivní látky (HZS ČR, 2014).

V ČR provozuje sirény Hasičský záchranný sbor ČR. Podrobnosti o provádění zkoušky sirén jsou uvedeny ve vyhlášce Ministerstva vnitra ČR č. 380/2002 Sb., k přípravě a provádění úkolů ochrany obyvatelstva. V této vyhlášce je mimo jiné příloha, kde je specifikován tvar význam varovného signálu.

Pokud by občané zaznamenaly výstražný signál jindy než v danou dobu, měli by se řídit všeobecnými pravidly.

- Mezi ně patří okamžité ukrytí,
- uzavření a utěsnění oken a dveří v bezpečném prostoru.
- Dále se řídit dle pokynů z televize nebo rozhlasu
- a především si ověřovat pravdivost informací.

- Nepodceňovat a nezlehčovat situaci.
- Respektovat pokyny složek IZS a orgánů státní správy a samosprávy.
- Pomoci slabším, starším a pohybově omezeným.
- Nikdy nepodceňovat závažnost situace (HZS ČR, 2014).

Typy výstrah

1. **Všeobecná výstraha** – signál s kolísavým tónem trvající 140 sekund. Může být 3x po sobě v intervalech po 3 minutách, někdy doplněn v případě technické možnosti doplněn i hlasovou informací.

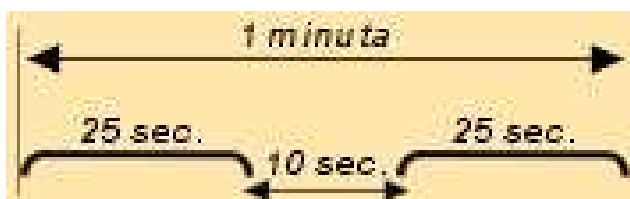
Obr. 17 Všeobecná výstraha (HZS ČR, 2014)

2. **Zkušební tón** – je právě zmiňovaný v dotazníku zvuk sirény každou 1. středu v měsíci, táhlý tón trvající 140 vteřin.

Obr. 18 Zkušební tón (HZS ČR, 2014)

3. **Požární poplach** – tento signál slouží ke svolání jednotek požární ochrany je vyhledován rotační sirénou přerušovaným signálem, který trvá 25 sekund, pak nastává 10 sekund přerušení a následuje opět 25 sekund trvalý tón po dobu jedné minuty. V případě elektronické sirény tón podobný volání HÓ-ŘÍ, HÓ-ŘÍ po dobu jedné minuty.

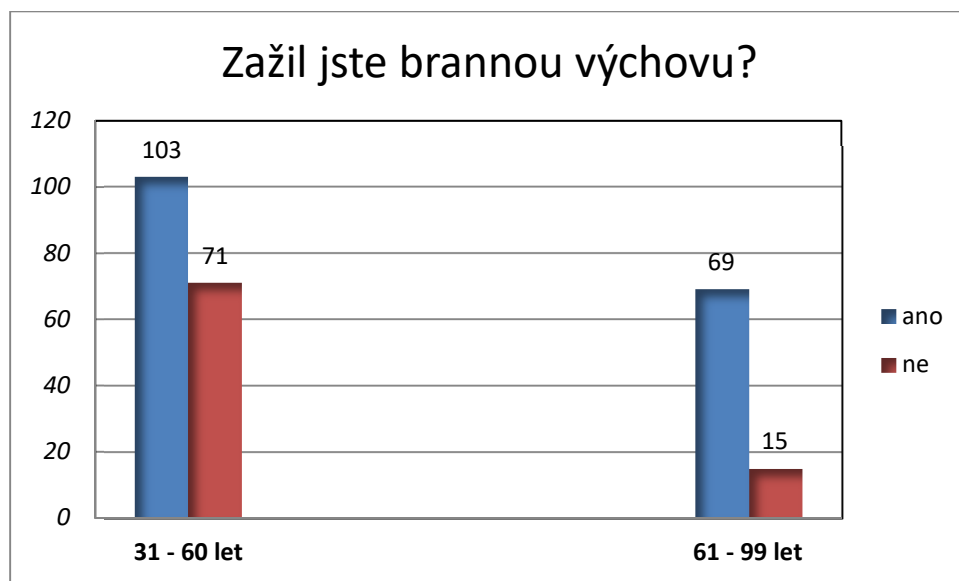

Obr. 19 Požární poplach (HZS ČR, 2014)

8. Otázka: Branná výchova

Pro tuto otázku byly zvoleny pouze starší věkové kategorie od 31 let. Branná výchova byla zrušena *zákonem č. 217/1991 Sb. o zrušení branné výchovy* (Kavan, 2020).

Ve věkové kategorii 31 – 60 let zažilo brannou výchovu 59% a 41% již ne. V další věkové kategorii 61 – 99 let si 82% pamatuje brannou výchovu a pouze 18% nezažilo nebo si to nepamatuje vzhledem k věku.

Graf č. 10 – Otázka číslo 8, Zdroj: Vlastní výzkum

Branná výchova

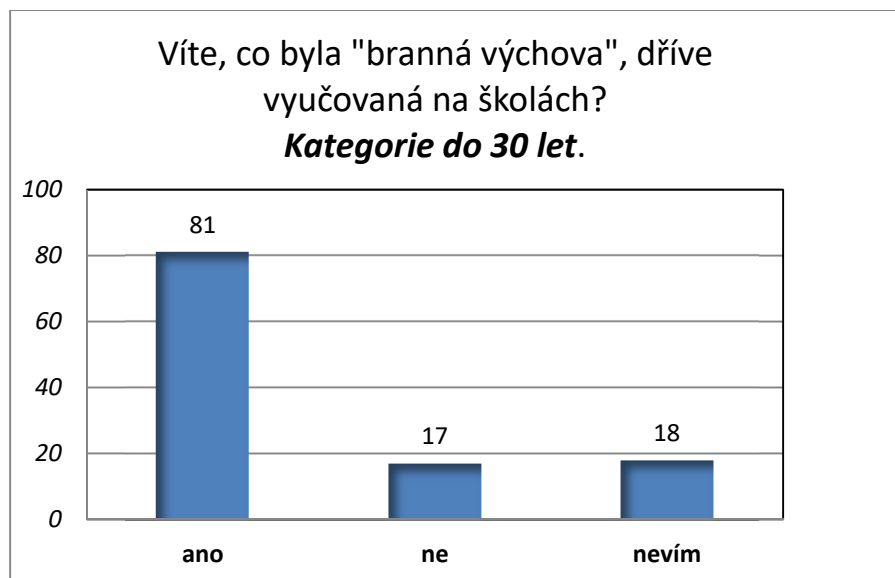
Branná výchova má za sebou celkem dlouhou historii, která se datuje již od roku 1918 a aktivně byla vyučována do roku 1989. Jednalo se obecně příprava všech občanů bez omezení věku či pohlaví na území státu pro případ obrany na základě bývalých válečných konfliktů (Kavan, 2020).

Vyučování probíhalo pedagogy na školách podle stupně vzdělávání. V neposlední řadě branná výchova měla vést k posílení vlastenectví. Velkou roli hrálo také promítání branné výchovy do tělovýchovných organizací jako např. Sokol (Kavan, 2020).

S branností byla také spojována morálně politická úroveň, aby výchova odpovídala tehdejšímu politickému idealismu. Také technická, kdy se zakládalo na tom, aby občané zvládli základní ovládnání zbraní a různé bojové techniky. S tím souvisí tělovýchovná složka jakožto důležitá fyzická zdatnost a odolnost pro obranu státu. Psychologická složka branné výchovy souvisela s psychickou odolností při pomoci sobě i ostatním (Kavan, 2020).

9. Otázka: Co byla branná výchova?

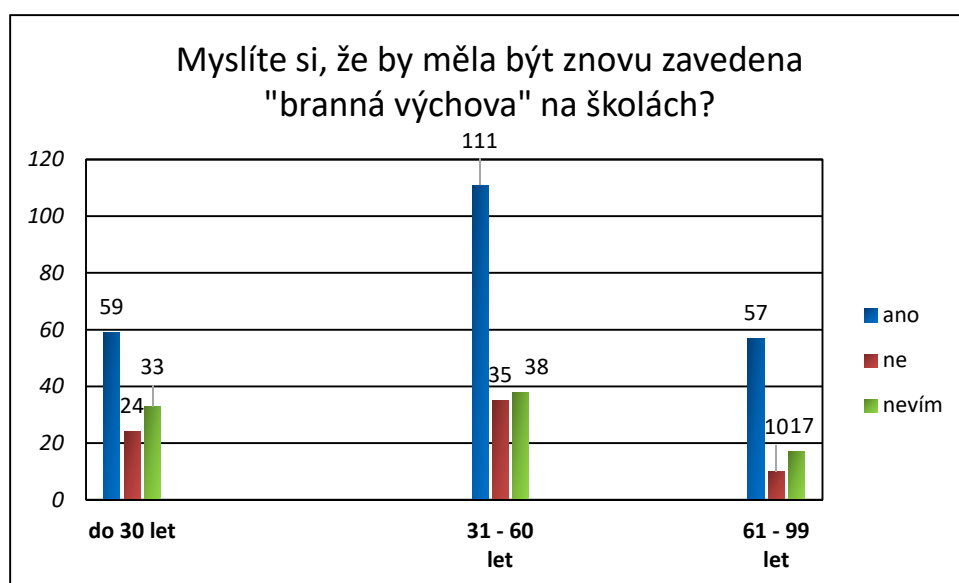
Neboť pro nejmladší věkovou kategorii by neměl dotaz na zažití branné výchovy až takový smysl, byla koncipována otázka jiným způsobem. Přesto valná většina respondentů alespoň přepokládala, že ví, co byla branná výchova.

Graf č. 11 – Otázka číslo 9, Zdroj: Vlastní výzkum

10. Otázka: Obnovení branné výchovy

V poměru 58% k 18% z dotázaných bylo pro obnovení branné výuky na školách. 23% nevědělo, zda obnovit výuku či ne.

Graf č. 12 – Otázka číslo 10, Zdroj: Vlastní výzkum

Branná výchova na školách v ČR

Detailní problematikou ochrany obyvatelstva v oblasti školství se momentálně zabývá několik vysokých škol. Bohužel co se posledních dvou generací týče, civilní ochrana se v podobě edukace velmi upozadila, i kvůli delšímu mírovému období ve světě.

Nutno ale podotknout, že i přes zrušení branné výchovy na školách v roce 1992, zůstala problematika přípravy na mimořádné události a ochrany obyvatelstva ve školních osnovách v okrajovém formátu. Mimo jiné to vyplývá z toho, že do roku 1989 přebíral za přípravu občanů v rámci civilní ochrany stát. Kdežto po roce 1989 je přenechána tato zodpovědnost na občanech samotných (Kavan, 2020).

V systému vzdělávání je zařazena okrajově ochrana obyvatelstva do několika předmětů podle stupně vzdělávání a upravuje jej konkrétně Rámcový vzdělávací program Ministerstva školství a tělovýchovy ČR. Vztahuje se na základní vzdělávání a středoškolské včetně gymnázií (Kavan, 2020).

Základní vzdělávání

- 1. Stupeň** – začleněno v předmětu *Člověk a jeho svět*. Výstupem je znalost místa bydliště dětí a jejich rodin. Bezpečnost dopravy a rizikové oblasti. Dále ochrana přírodního prostředí a živelné katastrofy, možné krizové situace. Znalost tísňových kontaktů, dopravních značek, varovný signál sirén. Prevence šikany a různých forem zneužívání (Kavan, 2020).
- 2. Stupeň** – začleněno v předmětu *Člověk a společnost* nebo *Výchova k občanství* jako jeho součástí. Výstupem jsou znalosti o České republice a významnými událostmi spjatými s českou státností, jakým způsobem funguje vláda v ČR a jaké je územní uspořádání. Jaké jsou globální problémy a jak je možné se s nimi vypořádat (Kavan, 2020).

Dalším rámcovým tématem na 2. stupni základních škol (dále ZŠ) je *Člověk a příroda*, zahrnující předměty *Fyzika*, *Chemie*, *Přírodopis* a *Zeměpis*.

Fyzika – v rámci ochrany obyvatelstva se v osnovách objevují formy energie a s tím spjatá problematika ochrany osob před radioaktivním zářením.

Chemie – zde se žáci učí základům toxikologie a základní ochraně před nebezpečnými a hořlavými látkami.

Přírodopis – zde se učí jaký vliv má člověk na přírodu. Jaké mohou vzniknout biotické mimořádné události a jak se při nich chovat.

Zeměpis – díky matematickým výpočtům a znalostem si osvojí žáci zásady bezpečného pohybu v přírodě i při mimořádných událostech (Kavan, 2020).

Do rámcového tématu *Člověk a zdraví* spadá *Výchova ke zdraví* a *Tělesná výchova*.

Výchova ke zdraví – v tomto předmětu se vyučují zásady sebeobrany a základní úkony ochrany obyvatelstva.

Tělesná výchova – zahrnuje přežití a ukrytí za mimořádné situace a jiné (Kavan, 2020).

Středoškolské vzdělávání

Pro vzdělávání na středních školách (dále SŠ) existují obdobné rámcové vzdělávací programy. Záleží na odborném zaměření SŠ. Jednotný systém momentálně není. Pro příklad autor uvede učební předměty, v kterých je začleněna problematika ochrany obyvatelstva na jedné střední škole v Českých Budějovicích.

Chemie – zde se studenti dozvědí, jak se použijí organické a anorganické sloučenin v běžném životě a odborné praxi, a spolu s tím jaká rizika jsou spojená a jak jim předcházet.

Fyzika – studentům je představeno, jak vzniká rozpad jádra, jak vzniká radioaktivita, rizika expozice, typy ionizujícího záření a vliv na lidský organismus.

Biologie – představuje globální ekologické problémy, typy mimořádných situací, základní úkoly ochrany obyvatelstva a to ukrytí a evakuace.

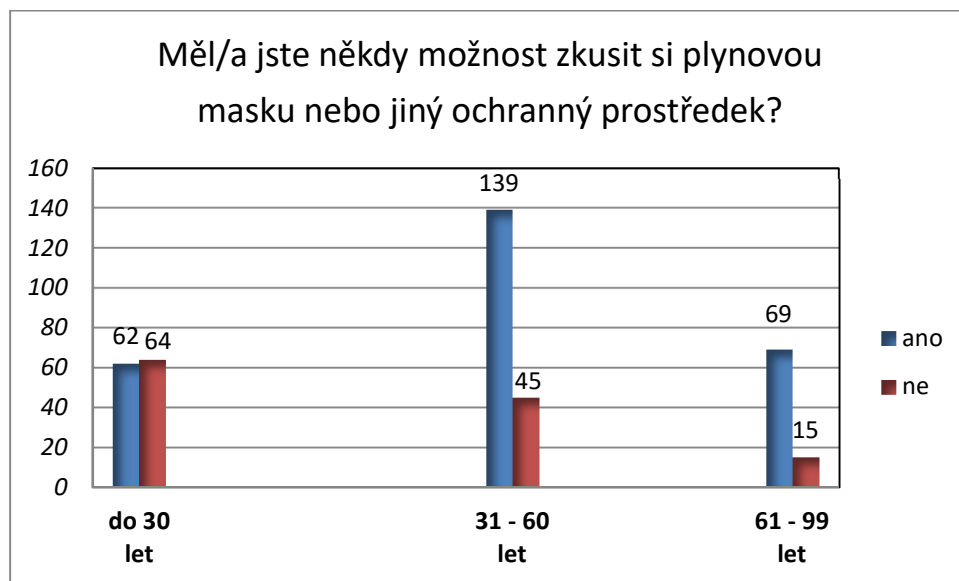
Základy společenských věd – rozvíjí ve studentech výchovu ke státnosti, důležitost sociologického začlenění, základy a zásady demokratického státu, základní finanční gramotnost a postavení ve společnosti.

Právo – obdobně jako předchozí předmět ještě více posiluje základní hodnoty člověka ve společnosti. Jak funguje právní ochrana občanů, ale také trestní odpovědnost.

Jak je tedy patrné, jednotná výuka brannosti momentálně stále není, přesto snahy o jisté vědomosti v oblasti civilní ochrany tu jsou. Během posledních 3 desetiletí, kdy je branná výchova zrušena proběhlo, převážně při vážných událostech dotýkajících se i ČR o její obnovu. Je nutné říci, že momentální systém není úplně funkční, neboť si studenti nedokážou dát souvislosti z jednotlivých předmětů do uceleného systému.

11. Otázka: Ochranné prostředky

Tato otázka, jako všechny předchozí jsou navazující na ty předchozí. U nejmladší věkové kategorie převažovala odpověď NE, avšak celkem překvapivě pouze o 2%. U prostřední věkové kategorie panoval poměr odpovědí ANO s 76% k NE s 24%. U nejstarší věkové kategorie to bylo ještě více a to v 82% ANO a 18% NE, což ani není příliš překvapivé, vzhledem k tomu, že drtivá většina těchto dotazovaných brannou výchovu zažila.

Graf č. 13 – Otázka číslo 11, Zdroj: Vlastní výzkum

Prostředky individuální ochrany

Jsou takové prostředky, které mají chránit obyvatelstvo, především před účinky škodlivin a to při stavu ohrožení státu a válečném stavu a jejich výdej se provádí výdej prostředků pro vybrané kategorie osob.

Jedná se o:

- dětské ochranné vaky pro děti do 1,5 roku.
- Dětské ochranné kazajky pro děti ve věku od 1,5 do 6 let,
- dětské ochranné masky pro děti ve věku od 1,5 do 18 let.
- Ochranné masky pro osoby umístěné ve zdravotnických a sociálních zařízeních a jejich doprovod.

Improvizované prostředky individuální ochrany

Pokud nastane MU, osoby v první řadě mohou chránit pomocí prostředků improvizované ochrany dýchacích cest, očí a povrchu těla, které chrání před radioaktivním prachem a částečně

před biologickými prostředky. Jedná se o jednoduché pomůcky, které se dají připravit svépomocí z dostupných prostředků, které by se měly nacházet v každé běžné domácnosti a dočasně nahrazují prostředky individuální ochrany

Jedná se o:

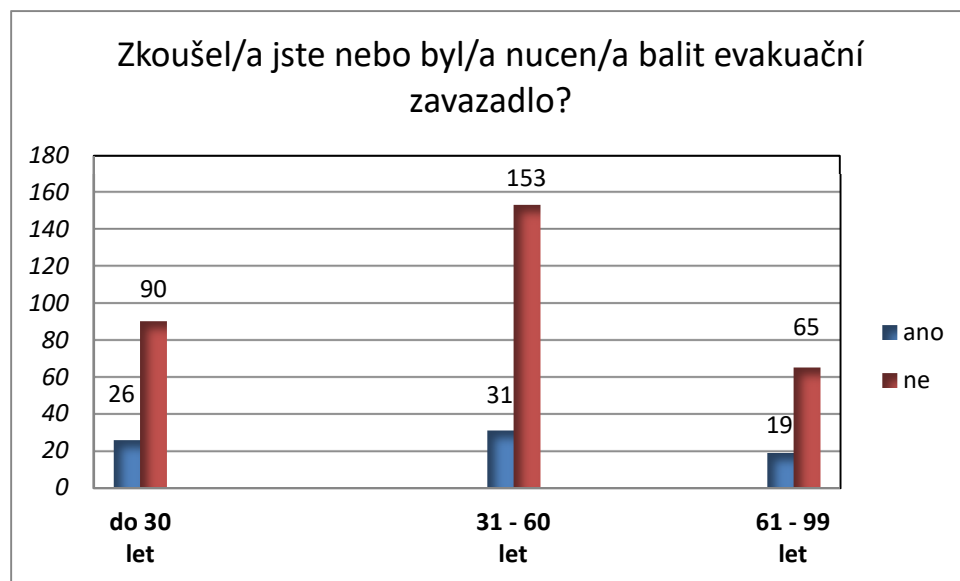
- **Ochranu hlavy** - doporučuje se použít čepice, šátky a šály, které jsou vhodné překrýt kapucí nebo přilbou (motocyklové, cyklistické, lyžařské apod.)
- **Ochranu obličeje a očí** – jedná se o kombinaci ochrany povrchu těla s ochranou dýchacích cest. Nejvhodnější je překrytí úst a nosu složeným kusem látky či froté ručníkem, mírně navlhčeným ve vodě či ve vodném roztoku sody nebo kyseliny citrónové a převázaným šátkem či šálou. K ochraně očí se doporučuje použít jakékoliv brýle, nejlepší jsou pro tento případ brýle uzavřené (potápěčské, plavecké, lyžařské apod.)
- **Ochrana trupu** – pro tento případ platí, že čím více vrstev pokrývajících celé tělo, tím lépe. Doporučují se dlouhé zimní bundy a kabáty, dlouhé kalhoty, kombinézy, overaly, šustřákové materiály a svrchní oděvy ideálně s kapucí. Utěsnit kapucí, kuklou a kolem končetin například lepicí páskou, šňůrkami či jinými návleky.
- **Ochrana rukou a nohou** - výborným ochranným prostředkem rukou jsou pryžové rukavice co nejdelší, dosahující co nejvýše na paže. V případě absence rukavic se dají krátkodobě ovinout ruce jakoukoliv látkou. Pro ochranu nohou jsou nejlepší pryžové nebo kožené vysoké boty, kozačky. Mezi nohavicí a botou nesmí zůstat nechráněné místo. Nohavici přesahující přes botu u dolního okraje převážeme provázkem nebo řemínkem. Pokud je k použití pouze nízká obuv, je zapotřebí si zhotovit návleky z igelitových sáčků nebo tašek.

Kdy se improvizovaná ochrana používá:

- k přesunu osob do úkrytů a při evakuaci.
- K úniku ze zamořeného území.
- Pokud nelze krátkodobě opustit bydlíště s místě případného zamoření (HZS ČR, 2022).

12. Otázka: Evakuační zavazadlo

Většina dotazovaných si evakuační zavazadlo nemuseli či nezkoušeli balit, jak je patrné z grafu. Dá se předpokládat, že první věková kategorie si zkoušela balit evakuační zavazadlo v rámci studia či jako odezvu na momentální politickou situaci. U dalších věkových kategorií to může souviset ještě s brannou výchovou, též studiem nebo v případě skutečné nutnosti při setkání s mimořádnou událostí.

Graf č. 14 – Otázka číslo 12, Zdroj: Vlastní výzkum

Evakuace

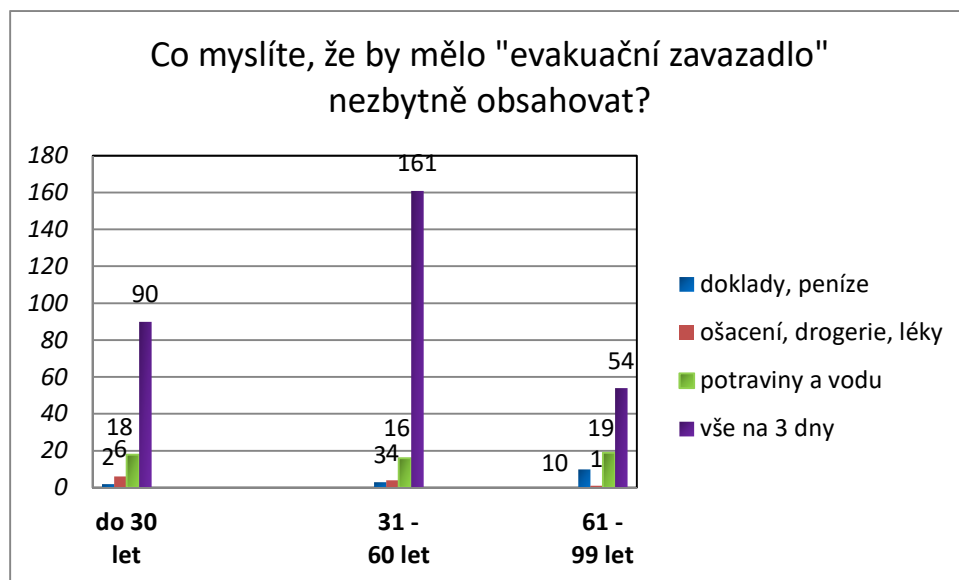
Evakuací se zamýšlí zabezpečení a přemístění osob, zvířat, předmětů kulturní hodnoty, technického zařízení, případně strojů a materiálu k zachování nutné výroby a nebezpečných látek z míst ohrožených mimořádnou událostí do míst, kde jsou zajištěny pro evakuované obyvatelstvo náhradní ubytování a stravování, pro zvířata ustájení a pro věci uskladnění.

Evakuace se vztahuje na všechny osoby s výjimkou těch, kteří se budou podílet na záchranných pracích, na řízení evakuace nebo budou vykonávat jinou neodkladnou činnost. Přednostně evakuují děti do 15 let, pacienti ve zdravotnických zařízeních, osoby umístěné v sociálních zařízeních, osoby zdravotně postižené a doprovod všech zmíněných.

O způsobu provedení evakuace se občané dozvídají z vysílání Českého rozhlasu, České televize nebo z místního veřejného rozhlasu. Je třeba respektovat nařízený způsob evakuace, aby nedošlo ke zbytečné panice a dopravním problémům (Kavan, 2015).

13. Otázka: Obsah evakuačního zavazadla

Téměř u všech kategorií správně převládaly odpovědi o sbalení všech potřebných věcí do evakuačního zavazadla souhrnně v 80% případů.

Graf č. 15 – Otázka číslo 13, Zdroj: Vlastní výzkum

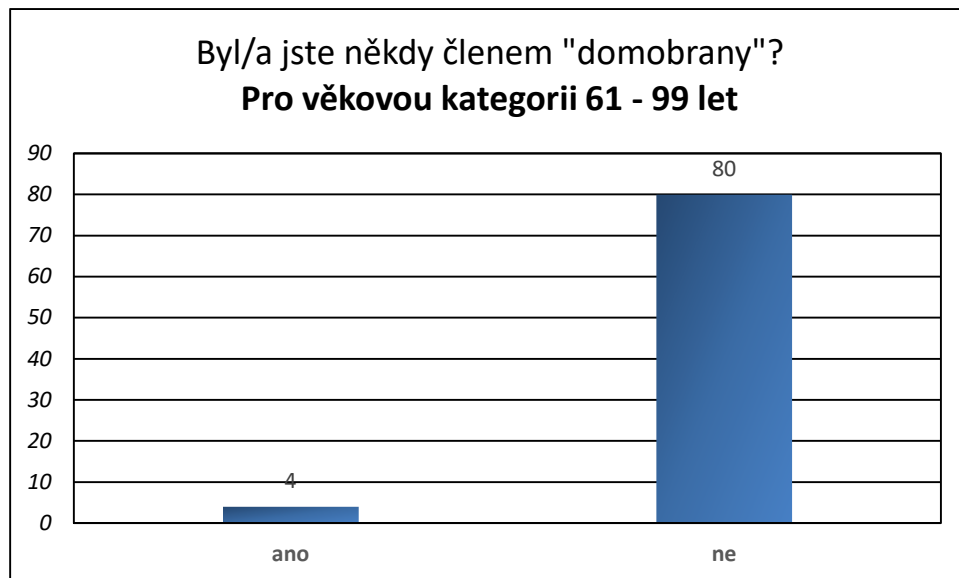
Co by mělo obsahovat evakuační zavazadlo

Evakuační zavazadlo se připravuje pro případ opuštění bytu v důsledku vzniku mimořádné události a nařízené evakuace. Jako evakuační zavazadlo lze použít jakékoliv zavazadlo nebo velká taška označená jménem a adresou.

- Základní trvanlivé potraviny, nejlépe v konzervách, dobře zabalený chléb a hlavně pitnou vodu.
- Předměty denní potřeby, jídelní misku a příbor.
- Osobní doklady, peníze v hotovosti v drobných bankovkách, pojistné smlouvy a cennosti.
- Přenosné rádio s rezervními baterkami.
- Toaletní a hygienické potřeby.
- Léky, především v případě zdravotních potíží.
- Náhradní prádlo, oděv, obuv, pláštěnku, spací pytel nebo přikrývku.
- Kapesní nůž, zápalky, šití a svítilnu.

14. Otázka: Členství v domobraně

Tato otázka byla položena nejstarší populační skupině, neboť se jednalo částečně i o pamětníky 2. světové války. Jak je vidět z grafu domobrany se účastnili 4 dotázaní z celkem 84.

Graf č. 16 – Otázka číslo 14, Zdroj: Vlastní výzkum

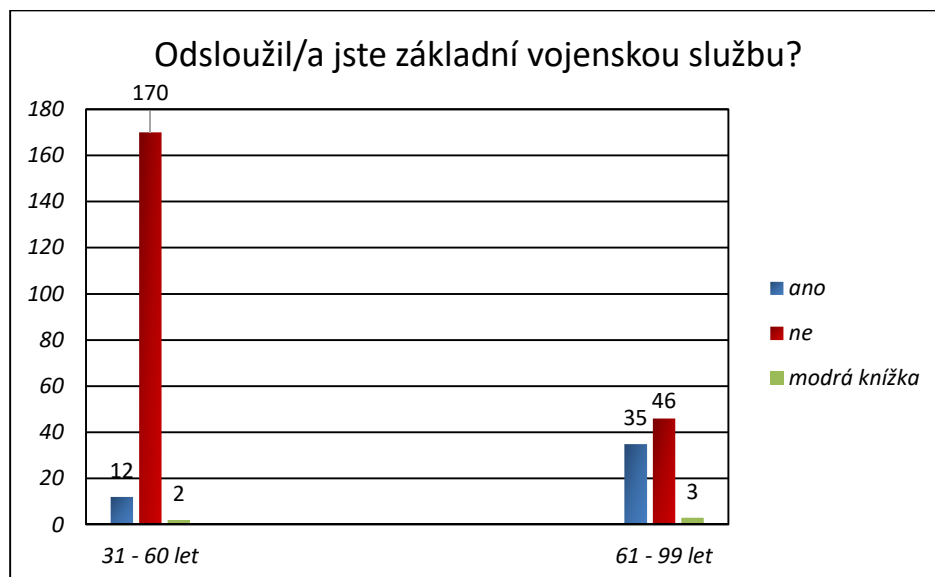
Domobrana

- **Historické hledisko** - termín domobrana je lehce zavádějící neboť se pomocí let proměnil. Původní význam měla domobrana ve smyslu rezervní armády, což byl vojenský termín, označující součást armády povolávané do zbroje pouze v době války a to jedinci ve věku 18 – 60. Dnes se označuje jako *Aktivní záloha ozbrojených sil*.
- **Současný postoj** - v tomto konceptu představuje aktivitu, která má být založená na úzkém komunitním okruhu, jindy také jako sousedská hlídka, v ČR je jde ale v posledních dekádách o velmi zřídka jev.
- Momentálně ze zákona nemají členové domobrany žádnou pravomoc. Nemělo by se to plést s výkonem občanského zadržení podezřelého (v ČR podle § 76 odst. 2 trestního řádu) a předání ho policii. Zřídka se systém domobrany uplatňuje dočasně v obcích zasažených živelní pohromou a charakter je vždy jen dočasný.

15. Otázka: Vojenská služba

Tato otázka byla koncipována od věkové hranice 31 let, neboť ke konci roku 2004 po 140 letech trvajících skončil výkon povinné vojenské služby. Z toho důvodu se tak pravděpodobně liší poměr odpovědí mezi jednotlivými věkovými skupinami. Stejně jako v některých předchozích případech, i zde by bylo vhodnější více vyprofilovat věkové kategorie.

Ve věkové kategorii tak 92% dotázaných odpověděli, že vojenskou službu neodsloužili, pouze 7% ANO a jen 1% mělo údajně modrou knížku. U věkově starší kategorie 61 – 99 let byly odpovědi již očekávanější. Bohužel jako u předchozí věkové kategorie jsou výsledky zkresleny. Ne tak širokou věkovou hranicí, ale tím, že obou skupin převládaly ženy.

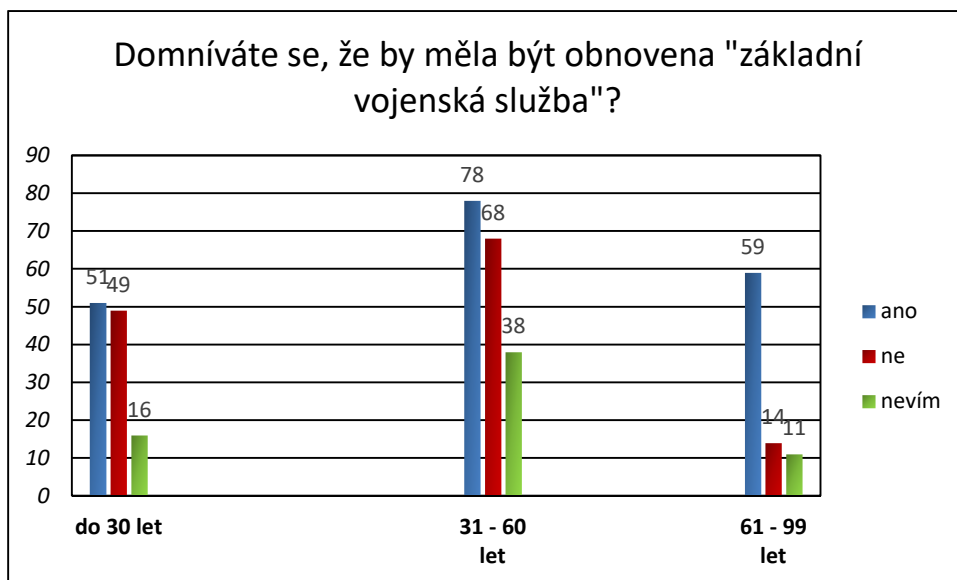
Graf č. 17 – Otázka číslo 15, Zdroj: Vlastní výzkum

Branná povinnost

Byla povinnost každého občana, převážně mužského pohlaví, ve věku 18 až 60 let vykonat výcvik k plnění ozbrojených sil České republiky (potažmo ČSSR, ČSFR). Nejprve občan musel splnit povinnost dostavit se k odvodnímu řízení. Tam byl zpravidla branec uschopněn k výkonu vojenské služby, případně obdržel průkaz o neschopnosti k vojenské činné službě, dříve průkaz o osvobození od vojenské povinnosti, takzvanou „Modrou knížku“. Držitel modré knížky byl tedy zbaven branné povinnosti. V opačném případě, pokud nebyly žádné zákonné překážky, nastala branná povinnost osobě dnem po 18. narozeninách a zanikla dnem dosažení 60 let (Vilášek, Gerhát, 2017).

16. Otázka: Obnovení vojenské služby

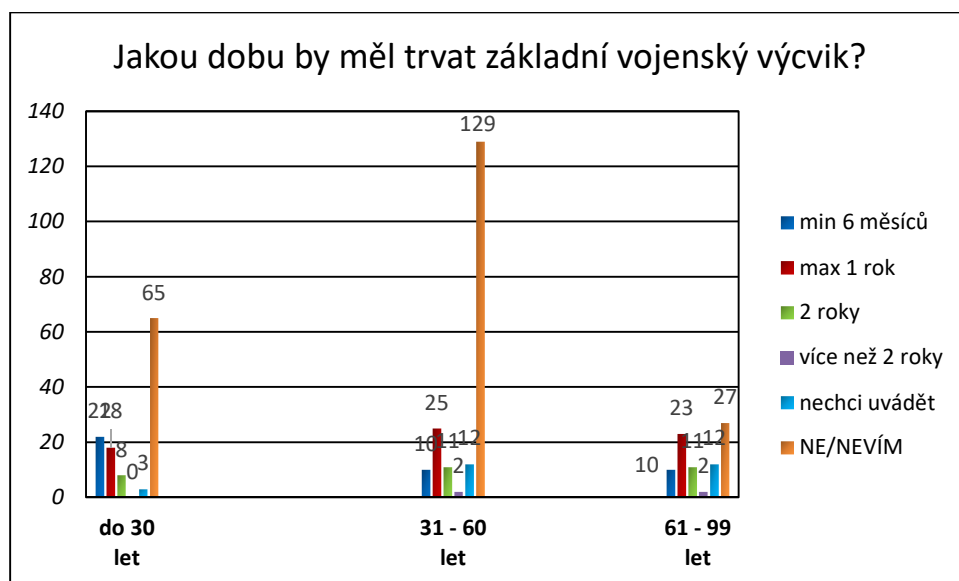
V tomto případě byly odpovědi ve věkových kategoriích poměrně vyrovnané, až na nejstarší věkovou kategorii, kde většina respondentů odpověděla ANO. Lze vycházet z toho, že žili v době, kdy byl výkon základní vojenské služby povinný.

Graf č. 18 – Otázka číslo 16, Zdroj: Vlastní výzkum

17. Otázka: Délka vojenské služby

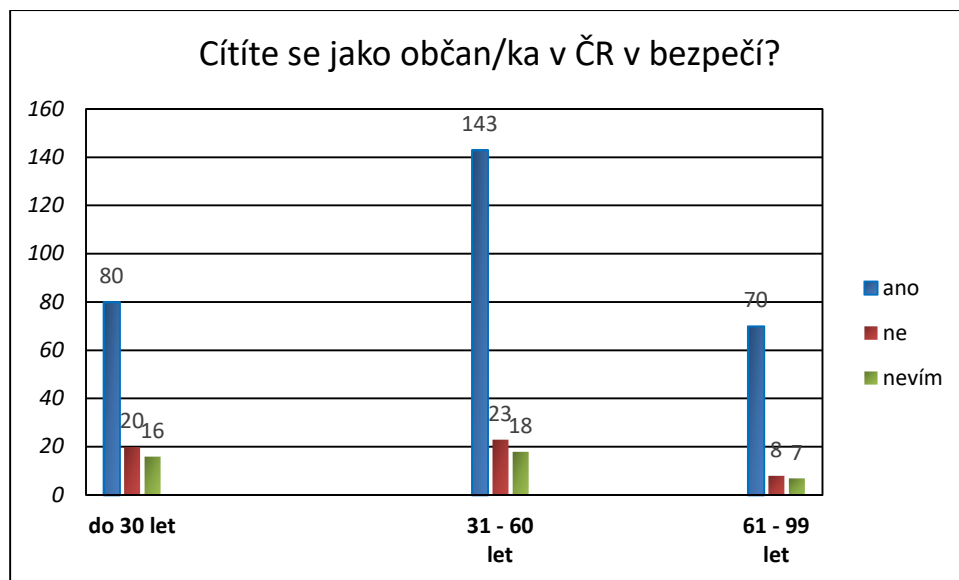
Pokud byla odpověď u předchozí otázky ANO, byla vygenerována otázka ohledně délky vojenského výcviku. Z grafu je jednoznačné, že ani jedna věková skupina si nebyla jistá s délkou vojenského výcviku. Přesto s 38% byly nejčastější doby minimálně 6 měsíců a maximálně 1 rok. Pro vojenskou službu trvající 2 roky bylo 11% respondentů.

Graf č. 19 – Otázka číslo 17, Zdroj: Vlastní výzkum

18. Otázka: Bezpečnost v ČR

Celkem 75% osob odpovědělo, že se v ČR cítí bezpečně. 13% se v bezpečí necítí. Otázkou je, jaké by byly hodnoty, kdyby momentálně ve světě nerezonoval válečný konflikt, který se dotýká i našeho státu. Následovala s 11% odpověď NEVÍM.

Graf č. 20 – Otázka číslo 18, Zdroj: Vlastní výzkum

Bezpečnostní dokumenty ČR

Je mnoho dokumentů, které upravují a upřesňují jakým způsobem je zabezpečena ochrana občanů a států ČR. Mezi ně patří *Bílá kniha o obraně*, *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*, jejíž funkce byla rozebrána podrobněji výše. Dále například *Koncepce přípravy občanů k obraně státu*, *Pandemický plán ČR*, *Bezpečnostní strategie ČR* a *Obranná strategie ČR* (Vilášek, Gerhát, 2017).

- **Bezpečnostní strategie ČR** – jedná se o základní dokument bezpečnostní politiky ČR, kde jsou vymezeny zájmy státu a také hrozby a jejich možné dopady na stát. Identifikuje bezpečnostní prostředí, v němž ČR ochraňuje a prosazuje své zájmy. Jakým způsobem by měla být aplikována strategie prosazování bezpečnostních zájmů ČR. Kooperace s NATO a EU (Bezpečnostní strategie ČR, 2015).
- **Obranná strategie ČR** – představuje východiska obranné politiky ČR a zásady zodpovědného přístupu k obraně ČR a závazkům kolektivní obrany, jakým způsobem je připravena akceschopnost Armády ČR a jaká je občanská povinnost k obraně státu (Obranná strategie ČR, 2017).

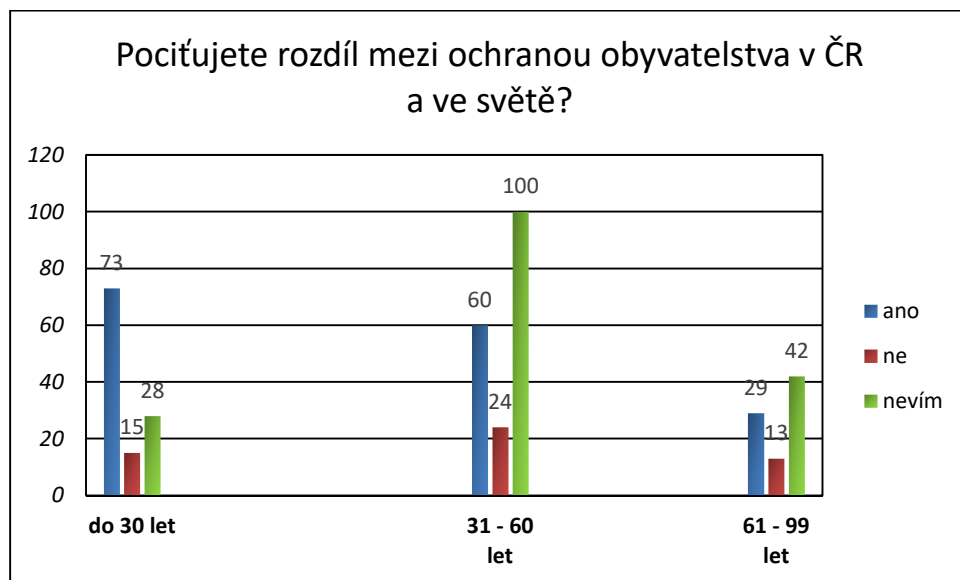
19. Otázka: Rozdíl v OO ve světě a v ČR

U této otázky byl poměrně velký rozdíl v odpovědích u věkových kategorií. Největší rozdíl mezi ochranou obyvatelstva v ČR a ve světě pocítuje nejmladší generace.

Celých 63% osob do 30 let se domnívá, že je rozdíl v OO. Jen 13% si myslí, že není a 24% si není jistá. Nejméně jistá ohledně OO ve světě a u nás si byla prostřední věková kategorie 54%. Stejně jako v předchozí kategorii si pouze 13% myslí že rozdíl není a 33% je přesvědčených, že rozdíl je. Velmi podobné hodnoty byly u nejstarších respondentů, 50% nevědělo, 35% bylo pro ANO a jen 15% pro NE.

Je třeba podotknout, že rozdíl v ochraně obyvatelstva, potažmo v civilní ochraně skutečně je. Vzhledem k tomu, že ČR je v NATO a EU na základě mezinárodních smluv, které mají nadřazený význam oproti domovskému právu členského státu, měly by být tedy základní principy z tohoto vyplývající, obdobné.

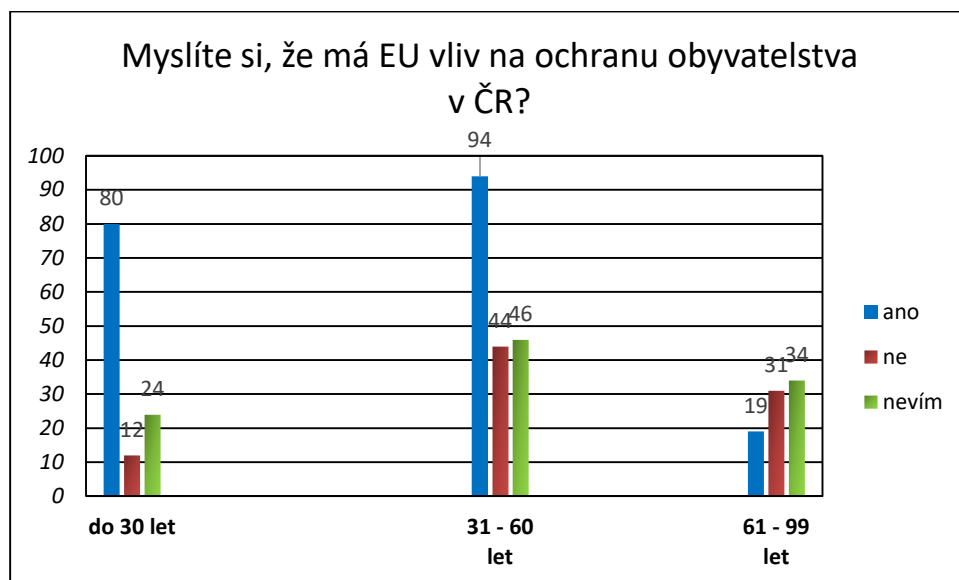
Přesto samozřejmě každý stát má systém ochrany obyvatelstva odlišný. Záleží třeba na tom, zda se jedná o státní uspořádání federativní či ne. V teoretické části této diplomové práce jsou uvedeny příklady sousedních států ČR (Slovensko, Německo, Rakousko, Polsko), kde jsou rozdíly patrné, ačkoliv nejsou nijak markantní. V každém směru jde vždy o ochranu obyvatel, majetku a významných hodnot daného státu a o ochranu životního prostředí. Rozdíl je většinou v orgánech a struktuře související s ochranou obyvatelstva.

Graf č. 21 – Otázka číslo 19, Zdroj: Vlastní výzkum

20. Otázka: Vliv EU na bezpečnost

Zde až na nejstarší populaci vede názor, že EU má vliv na OO a bezpečnost v ČR. Otázkou je, zda v pozitivním či negativním smyslu, což se nedá bohužel ze statistiky vyčíst. Z celkového počtu odpovědí 49% bylo takových, že EU má vliv na OO v ČR, pouze 23% osob uvedlo, že EU vliv nemá a 27% si nebylo jistých.

Graf č. 22 – Otázka číslo 20, Zdroj: Vlastní výzkum

Evropská unie a Česká republika

ČR vstoupila do EU dnem 1. května 2004. Součástí schengenského prostoru je od 21. prosince 2007. V Evropském parlamentu zasedá 21 poslanců z ČR.

Na půdě **Rady EU** se pravidelně scházejí ministři z členských států. Přijímají právní předpisy EU a koordinují své politiky. Činnost Rady EU řídí země, která v Radě zastává právě předsednictví, které trvá 6 měsíců, zde probíhají jednání Rady v jednotlivých oblastech politiky a umožňují dialog s ostatními institucemi EU (european-union.europa.eu, 2022).

Členkou **Evropské komise** za ČR je ve funkci Místopředsedkyně Evropské komise pro hodnoty a transparentnost Mgr. et Mgr. Věru Jourovou, jež má být ve funkci momentálně do roku 2024.

Co se týká hospodářského sektoru, existuje **Evropském hospodářském a sociálním výboru** (angl. zkratka EESC) a Česko zde má 12 zástupců. Tento orgán má pouze poradní funkci, ale zastupuje zaměstnavatele, zaměstnance a ostatní zájmové skupiny z členských zemí.

Navrhují se zde právní předpisy, které souvisí se změnami v tržním a sociálním systému pro lepší transparentnost (european-union.europa.eu, 2022).

Evropský výbor regionů (angl. zkratka VR) je důležitým orgánem pro to nejlepší fungování regionů a měst v EU. Tento výbor zastupuje místní a regionální orgány z celé EU. Až v 70% všech právních předpisů EU vyjadřuje svoje stanovisko a mimo jiné se zasazuje o subsidiaritu a proporcionalitu. Zasedají zde místní i regionální zástupci každé členské země. Česko zde má také 12 zástupců (cor.europa.eu, 2022).

Jako ostatní členské země, má ČR v EU **stále zastoupení** v Bruselu, jinak formulováno také jako „*Velvyslanectví v EU*“. Hlavním úkolem stálého zastoupení ČR zde je zajistit, aby české zájmy a politika byly v EU naplňovány co nejefektivněji, nejrychleji a nejúčinněji (european-union.europa.eu, 2022).

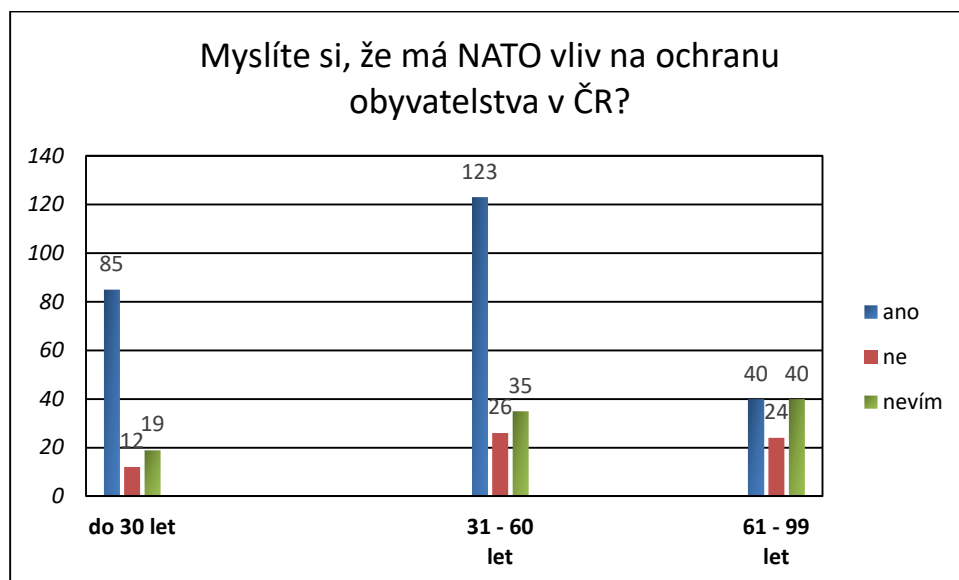
Co se týče **financování ČR do EU**, je třeba podotknout, že finanční příspěvky členských států do rozpočtu EU jsou rozděleny podle možností jednotlivých členských zemí, aby nebyl přílišná zatížen jejich rozpočet. Účelem rozpočtu EU není shromažďovat finance členských států, ale využívat prostředky tak, aby sloužily potřebám občanům EU spravedlivě jako celku a ne jednotlivcům. Slouží tak třeba k výstavbě silnic, lékařským a jiným výzkumům, ochranu kulturních památek a životního prostředí. Momentálně je největším tématem obnova Ukrajiny po ukončení válečného konfliktu (european-union.europa.eu, 2022).

Reverzním způsobem fungují **Evropské fondy**. Ty slouží pro výše zmíněné podpory rozvoje jednotlivých regionů EU pro stírání sociálních a ekonomických rozdílů. Tyto fondy čerpá ČR od samého počátku vstupu v roce 2004 (european-union.europa.eu, 2022).

Ve světle těchto skutečností se dá tedy opravdu jednoznačně tvrdit, že EU vliv na ochranu obyvatelstva v ČR, případně bezpečnost jako takovou má vliv. Vliv však zcela pozitivní. ČR využívá výhod kolektivní ochrany. V tomto je nejvíce angažovaný Mechanismus civilní ochrany EU, který pomáhá zemím EU i zemím mimo EU reagovat na mimořádné události, jako jsou přírodní katastrofy, zdravotní krize nebo aktuálně válečné konflikty. Země mohou požádat o pomoc prostřednictvím mechanismu v případě, že rozsah mimořádné události přesahuje jejich schopnost odvetné reakce. V roce 2021 byl mechanismus aktivován 114krát a v roce 2020 ve 102 případech, v roce 2019 se aktivoval pouze 20krát. Rok 2022 je zatím nepředvídatelný s ohledem na momentální stále trvající pandemii COVID-19 a válečný konflikt na Ukrajině (consilium.europa.eu, 2022).

21. Otázka: Vliv NATO na bezpečnost

Vzhledem k tomu, že tato otázka následovala o ochraně obyvatelstva v EU, je křivka podobná. Přesto pocit z vlivu NATO na OO na ČR má 64% dotazovaných. Opět jako v předchozí otázce nelze určit, zda negativní nebo pozitivní. Pouze 16% všech dotazovaných si myslí, že vliv NATO na OO není a 19% o vlivu neví.

Graf č. 23 – Otázka číslo 21, Zdroj: Vlastní výzkum

NATO

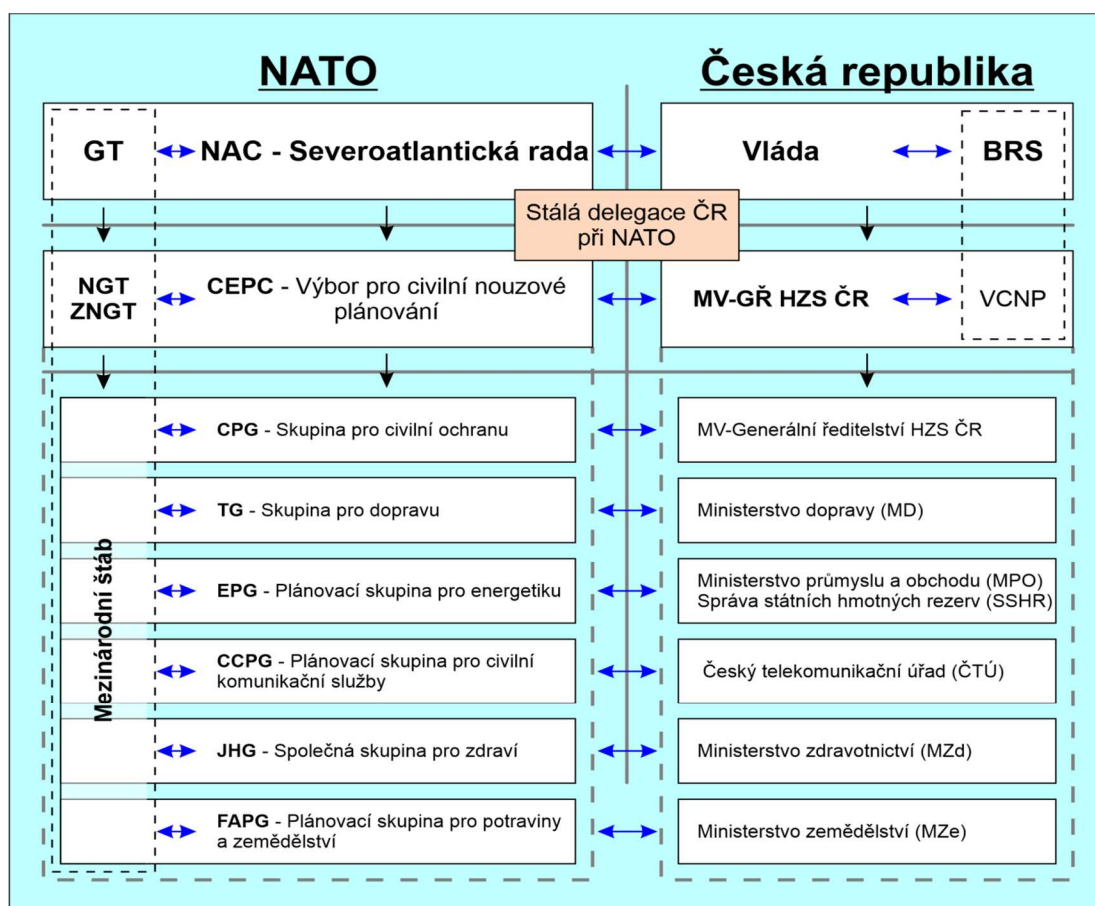
ČR je členem NATO již od roku 1999, kdy přistoupila poté, co byla zrušena Varšavská smlouva a byla ukončena studená válka. Největším důvodem pro vstup, bylo zajištění co nejsilnější vnější bezpečnost státu. Od té doby je tedy ČR součástí velmi stabilní politické a vojenské organizace na světě. NATO se tak zavazuje k plnění závazků vůči svým členským státům včetně ČR (Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2022).

Důležitým milníkem je rok 2014, kdy se ČR aktivně zapojila do implementace rozhodnutí summitu NATO ve Walesu. Ty reagují na výrazné zhoršení bezpečnostního prostředí v Evropě. V této souvislosti NATO přijalo „Akční plán připravenosti“, který obsahuje souhrn opatření a nastavuje proces dlouhodobé adaptace NATO na zhoršené bezpečnostní prostředí. Jak EU, tak NATO podporuje politiku obrany v kombinaci schopností, které by umožnily čelit současným i budoucím hrozbám (Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2022).

ČR podporuje rozvoj partnerství NATO s třetími zeměmi, jako je například Gruzie, Makedonie, Bosny a Hercegoviny a mezinárodními organizacemi pro zajištění maximální bezpečnost všech

států v alianci i mimo ní. Mimo jiné se od poloviny 90. let 20. století se ČR podílí na stabilizaci regionu západního Balkánu, právě zapojením do vojenských operací NATO. V současné době se klade důraz také na ochranu proti novým hrozbám, jako jsou kyberútoky, energetické hrozby, terorismus a další (Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2022).

V rámci NATO je ochrana obyvatelstva chápána jako **civilní nouzové plánování**, které je součástí systému obranného plánování NATO. Obranné plánování se zaměřuje na zajišťování civilních zdrojů a právě ochranu civilního obyvatelstva. V oblasti NATO plní odbor CNP při zastupování ČR ve *Výboru pro civilní nouzové plánování* (angl. zkratka CEPC) a ve *Skupině pro civilní ochranu* (angl. zkratka CPG) v rámci plnění cílů bezpečnostní politiky. V této oblasti jsou naplňovány čl. 3 a čl. 5 Washingtonské smlouvy (HZS ČR, 2022).

- GT - Generální tajemník
- NGT - Náměstek generálního tajemníka
- ZNGT - Zástupce náměstka generálního tajemníka
- BRS - Bezpečnostní rada státu
- VCNP - Výbor pro civilní nouzové plánování

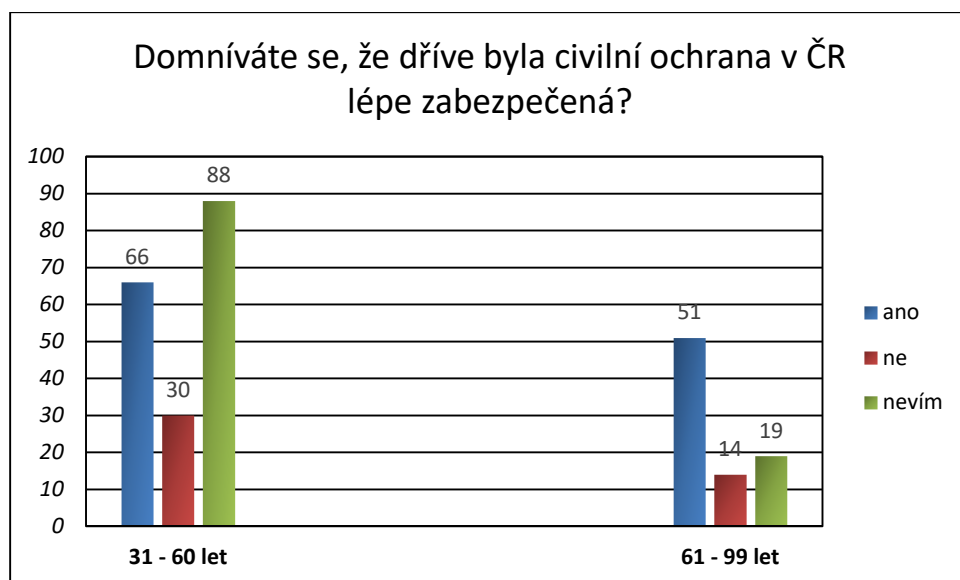
Obr. 20 Systém koordinace CNP NATO v podmínkách ČR (HZS ČR, 2022)

Stejně tedy jako u EU je třeba podotknout, že vliv na OO v ČR tu je, ale také veskrze pozitivní.

22. Otázka: Zabezpečení OO v ČR

Tato otázka nebyla přístupná nejmladší věkové kategorii, neboť nejsou mezi nimi žádní pamětníci branné výchovy. Přesto byly poměrně velké rozdíly mezi ostatními věkovými kategoriemi. U věkové skupiny 31 – 60 let bylo odpovědí NEVÍM a to 48%, 36% odpovědělo ANO a 16% NE. U nejstarší věkové skupiny 61 – 99 let bylo nejvíce odpovědí ANO s 61%, následně 22% NEVÍM a pouze 17% NE.

Je tu značný předpoklad, proč odpověděli nejstarší respondenti takto. Vzhledem k tomu, že se jedná zřejmě o pamětníky více režimů než u mladších respondentů, rozhodovali se na základě životních zkušeností. Vliv měla jistě i branná výchova, která byla součástí vzdělávání a státnosti více než 70 let.

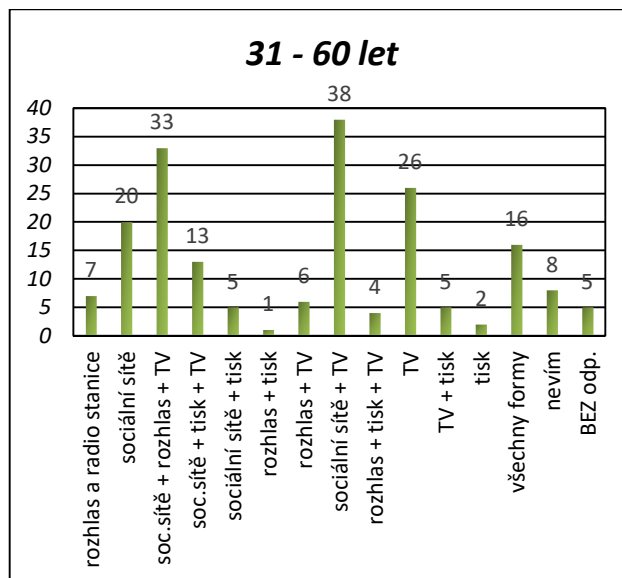
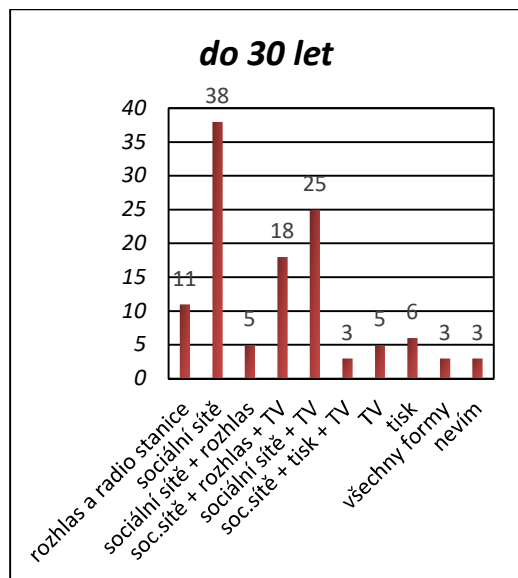
Graf č. 24 – Otázka číslo 22, Zdroj: Vlastní výzkum

Současná odpovědnost za civilní ochranu

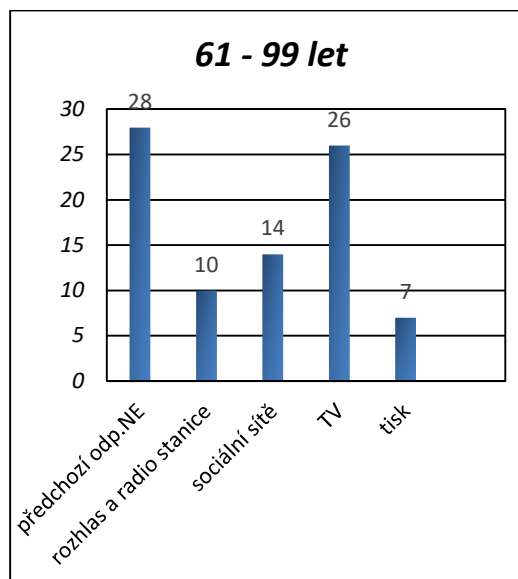
Současným garantem ochrany obyvatelstva je **Hasičský záchranný sbor** (dále HZS). Stejně tak zajišťuje i požární prevenci a IZS. Současně tedy s učiteli a odborníky vysokých škol se angažuje v oblasti vzdělávání a preventivní výchovné činnosti dětí na všech stupních vzdělávání včetně seniorů a handicapovaných občanů. HZS pořádají přednášky a besedy, dny otevřených dveří. Přípravují materiály a letáky dostupné široké veřejnosti, také učební materiály pro školy a pedagogy. Současně se snaží být stále aktuální a reagovat na mnící se hrozby v současné společnosti (HZS ČR, 2019).

23. Otázka: Propagace civilní ochrany

Vzhledem k předchozí otázce se nabízela otázka, jaká forma propagace OO by byla podle dotazovaných nejlepší. Braly se v úvahu především moderní technologie, které jsou momentálně k dispozici, a bylo možné odpovědi kombinovat.

Graf č. 25 – Ot. číslo 23, Zdroj: Vl. výzkum Graf č. 26 – Ot. číslo 23, Zdroj: Vl. výzkum

U nejmladší věkové kategorie do 30 let byla nejčastější odpověď sociální sítě, což není velkým překvapením. U kategorie 31 – 60 let vedly vesměs také sociální sítě, nejvíce spolu s televizním vysíláním. U nejstarší skupiny dotázaných ve věku 61 – 99 let bylo nejvíce odpovědí s tím, že by ochranu obyvatelstva nepropagovaly, případně byly voleny možnosti televizního vysílání a také sociální sítě.

Graf č. 27 – Otázka číslo 23, Zdroj: Vlastní výzkum

24. Otázka: Jednotné evropské číslo tísňového volání

Jaké je jednotné evropské číslo tísňového volání vědělo 88% dotázaných, takže opravdu drtivá většina, což je pozitivní zjištění pro případ potřeby využití tohoto čísla.

Graf č. 28 – Otázka číslo 24, Zdroj: Vlastní výzkum

Tísňová čísla v ČR

- 150** Hasičský záchranný sbor ČR,
- 155** Zdravotnická záchranná služba,
- 158** Policie ČR.
- 156** Obecní (městská) policie
- 112** Jednotné evropské číslo tísňového volání

Volání je přístupné ze všech telefonů a je bezplatné (HZS ČR, 2022).

Jednotné evropské číslo tísňového volání 112

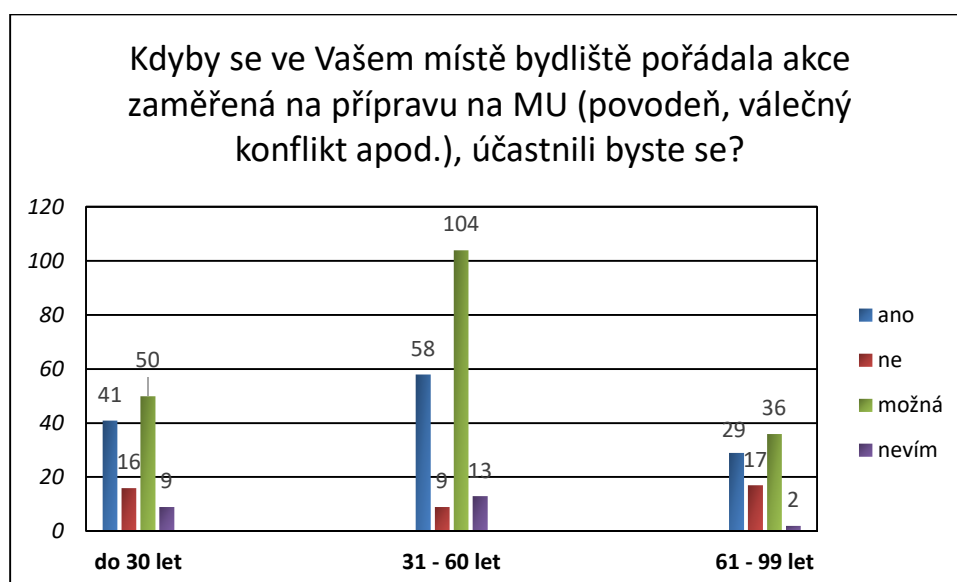
Jednotné číslo 112 vzniklo v roce 1992, kdy Rada Evropského společenství vydala rozhodnutí a zavedení tohoto čísla č. 91/396/EEC. Bylo tak učiněno, aby se zjednodušila komunikace se všemi tísňovými linkami v EU. Mimo jiné to byl i následek uvolnění hranic a postupné zvyšování turismu a potřeb zahraniční asistence i přes jazykovou bariéru. Povinnost zavést jednotné evropské telefonní číslo tísňového volání byla uložena všem členským státům do konce roku 1996. Bylo to také jednou z podmínek pro vstup ČR do EU. Realizace zavedení jednotného čísla 112 v ČR proběhla na základě usnesení vlády č. 391/2000 ze dne 19. dubna 2000, ve znění usnesení vlády č. 350/2002 ze dne 3. dubna 2002. Dohromady bylo vybudováno 14 telefonních center tísňového volání (HZS ČR, 2022).

25. Otázka: Účast na obecní akci k OO

U věkové kategorie do 30 let uvedlo 43% osob, že by se možná zúčastnilo, 35% ANO, 14% NE a 8% nevědělo. Účastníci dotazníku ve věku 31 – 60 let uvedli v největším počtu ze všech a to v 57%, že by se možná účastnili. V 31% ANO, 5% NE a 7% nevěděli, zda by se účastnili. Nejstarší účastníci by se v 43% případech možná účastnili, 35% by se účastnili, 20% by se neúčastnilo a pouze 2% nevědělo, zda by se účastnili.

V konečné fázi bylo poměrně vysoké číslo osob, které by se účastnilo a to 128. Dalších 188 osob by se účastnilo podle okolností, které by akci provázelo a pouze 24 by se neúčastnilo.

Ačkoliv se nejedná o velký vzorek populace, bylo by možná vhodné se zamyslet, zda by se nemělo problematice ochrany obyvatelstva a přípravě na mimořádné události věnovat větší pozornost bez ohledu na věkovou kategorii.

Graf č. 29 – Otázka číslo 25, Zdroj: Vlastní výzkum

6 Diskuze

Po sepsání této diplomové práce se mělo odpovědět na výzkumnou otázku „*Jak se liší vývoj ochrany obyvatelstva České republiky, ve vybraných zahraničních zemích, v rámci NATO i EU?*“. Na základě analýzy všech zdrojů použitých v diplomové práci a dotazníkového šetření je třeba nejdříve konstatovat, že Česká republika má dobře propracovaný systém ochrany obyvatelstva. Rozdíly samozřejmě mezi jednotlivými zeměmi jsou, v současnosti ne markantně, protože všechny komparované státy jsou stejně jako ČR v Evropské unii.

Pokud budeme porovnávat vývoj ochrany obyvatelstva ve vybraných zemích z této práce, je nejjednodušší začít Slovenskem. Z historického hlediska má Slovenská republika stejnou historii civilní obrany (ochrany) jako Česká republika, neboť až do roku 1993 byla její součástí. Nelze tedy porovnávat vývoj ochrany obyvatelstva, kterou jsme byli součástí. Lze však konstatovat, že momentálně mají výhodu žáci základních škol, kteří mají jak teoretickou, tak praktickou součást výuky přípravy na mimořádné události v rámci předmětu „*Ochrana život a zdraví*“.

Při ohlédnutí za německou historii civilní ochrany je možné říci, že také byla úzce provázána s tou naší, ne však tak úzce jako slovenská. Je to dáno samozřejmě tím, že Československo bylo v letech 1939 – 1945 pod nadvládou Německa. Veškeré oblasti politiky včetně Civilní protiletecké obrany byla však o to více ovlivněna nacistickou vládou Adolfa Hitlera. Po druhé světové válce nechtělo být Německo středem pozornosti v oblasti zbrojení a tak nastal trochu útlum v přípravách například úkrytů při mimořádných událostech. Momentálně je CO rozdělena dle spolkových zemí Německa, které mají odpovědnost přenášet úkoly na obce. Za vnější bezpečnost a obranu, včetně ochrany civilního obyvatelstva odpovídá vláda. Výukou civilní ochrany se spíše zabývají specializované obory na vysokých školách.

Co se Rakouska týče, tam se od konce války až do poloviny 80. let byla CO chápána jako ochrana civilního obyvatelstva před válečnými událostmi. Až v polovině osmdesátých let se pohled na problematiku změnil a začalo se přihlížet i k přírodním katastrofám. S koncem studené války se CO zaměřila na zbraně hromadného ničení, mezinárodní terorismus, organizovaný zločin, ekologické problémy, technologická rizika a epidemie. V současnosti je CO v Rakousku propracovaný systém profesionálních a dobrovolnických organizací zaměřených na prevenci, pomoc v běžných i mimořádných situacích. Podobně jako v Německu se kompetence pro řešení MU dělí mezi spolkové země na území Rakouska a stejně tak

vojenské hrozby přechází na vládu. Co se týče branné výchovy, ale funguje zde program, který děti učí zábavnou formou základům civilní ochrany a chování v mimořádných situacích.

V Polsku je také poměrně dlouhá historie CO, datující se od roku se datuje počátek civilní obrany na rok 1921. Podobně jako u nás se zprvu jednalo o převážně protileteckou obranu. Během času se stejně proměňovaly trendy v oblasti CO následkem hrozících skutečností. Po CPO se více v padesátých letech směřovalo k ochraně i před plynovými útoky a jadernými zbraněmi. Poslední systém CO byl zaveden v roce 2016, kde je ochrana obyvatelstva přenesena především na bedra státních pohotovostních služeb a pořádkových služeb. Polsko také klade velký důraz na ozbrojené síly, které jsou zde součástí CO. Co se týče vzdělávání v oblasti CO, není v Polsku dostatečné.

Systém ochrany obyvatelstva ČR je nadevše funkční, zaštitěný mnoha právními normami, publikacemi, články, periodiky a především odborníky, kteří přednášejí na vysokých školách o této problematice. V současné době se diskutuje o nové legislativě ochrany obyvatelstva, uvidí se, co čas přinese.

Pokud se pátrá o informacích o historii civilní obrany (nebo CPO) je dostupná řada publikací. Po prostudování však mnohdy dochází k rozepřím v chápání jednotlivých informací. Ne vždy jsou historická fakta popsána stejně. Nedá ale říci, že si protirečí, jen jsou v některých publikacích hůře pochopitelné. Například publikace pana Dvořáka a Svrčiny nebyly tak dobře „stravitelné“. Zato je třeba vyzdvihnout všechny publikace pana Kavana použité v této diplomové práci, protože z nich byly čerpány informace například o branné výchově, které nejsou jinak příliš dostupné. Velmi pěkné a bohaté stránky ohledně ochrany obyvatelstva přináší oficiální stránka Hasičského záchranného sboru České republiky, kde je opravdu široká škála témat a příruček nejen pro nezaujaté obyvatelstvo, ale například i pro odborníky a učitele.

Velkým milníkem, kdy se opravdu formovala současná podoba ochrany obyvatelstva, byly povodně v roce 2002. Do této doby nebyly opatření ochrany obyvatelstva opravdu prověřeny, ale probíhaly pouze cvičně. Na této, i když negativní zkušenosti se ukázalo, jak dobře funguje systém IZS, který je v ČR ojedinělý.

Ochranu obyvatelstva převážně v NATO, transformoval teroristický útok 11. září 2001 v USA, kde se ukázala opravdová globální hrozba teroristickými útoky. Vzhledem k tomu, že následovaly v pozdějších letech k dalším útokům například v Londýně, Madridu a Paříži, musela přijít změna. Terorismus se stal globálním problémem i proto, že teroristi přešli od k

konvenčních zbraní ke zbraním hromadného ničení, které zahrnují zbraně jaderné, chemické, biologické a zápalné. Velmi oblíbené se staly i z důvodu, že mají schopnost usmrtit velké množství lidí. Moderní technologie současně pomáhají k odhalení některých zločinů, ale další zůstávají neokryté. Ve shrnutí se dá říci, že v posledních dvou desetiletích se nejvíce NATO v oblasti ochrany obyvatelstva soustředilo na ochranu před ZHN a stejně tak Mechanismus civilní ochrany EU.

Jak se proměňuje svět a pro nás Evropa v čase, proměňují se i hrozby. Na konci roku 2019 se začal šířit virus Covid-19, který na dva roky úplně proměnil. Proměnil chápání svobody a demokracie. Téměř celý svět si vyzkoušel krizová opatření a nouzové stavy. Zemřelo velké množství lidí, protože svět nebyl na tuto pandemii připraven. Nyní se dá říci, že je pandemie podchycená, přesto se stále diskutuje, zda se nevrátí v nějaké zákeřné mutaci a stále přetrvává v některých lidech strach z nemoci.

Když se zdálo, že se obrací vše do starého procesu, přišel 24. února vpád Ruska na Ukrajinu. Možná Euromajdan z roku 2013 a anexe Krymu Ruskem z roku 2014 měly předvídat válečný konflikt, avšak ani nejvyšší mezinárodní instituce, orgány a hlavy států nepředpokládaly takový rozvoj situace.

Přestože se v případě Ukrajiny nejedná o členskou zemi EU ani NATO, s několika takovými zeměmi Ukrajina sousedí a jsou zde obavy z překročení hranice. Z tohoto plynou výhody existence EU a NATO i pro státy, které nejsou členskou zemí ani v alianci. V době dokončování diplomové práce konflikt stále trvá. Rezonuje mezi politiky mnoha zemí i mezi běžnými občany. Jak tato skutečnost zasahuje do života obyčejných lidí je patrná i z dotazníků, kterým byla věnována výzkumná část diplomové práce. Ve světle těchto událostí je však třeba říci, že Aliance spojených národů a Evropská unie má velký vliv na ochranu obyvatelstva a je třeba jej rozvíjet a nebrzdit. Bez těchto hybatelů by nemohla fungovat bezpečnost ČR ani jiných států.

Nejen z dotazníků, ale i z osobních rozhovorů, které se naskytly při sběru dat, je patrné, že mnoho lidí a spíše se jedná o starší věkové kategorie, se domnívají, že EU a NATO má na bezpečnost občanů v ČR negativní vliv, aniž by je zajímaly dané postupy a proč a jakým postupem pomáhají Ukrajině jako nečlenskému státu. Je velká pravděpodobnost, že pokud by se dotazník distribuoval před vypuknutím konfliktu, výstupy by byly zcela jiné.

Čímž se dostává do středu zájmu mezera ve vzdělávání obyvatelstva, právě v oblasti civilní ochrany. Pokud dostanou na výběr uzavřený okruh otázek, jsou z valné většiny schopni

odpovědět dobře. Příkladem je evropské číslo tísňového volání nebo obsah evakuačního zavazadla. V případech, kdy byl dotazník vyplňován osobně, a bylo se doptáváno na uzavřené otázky, nebyla většina respondentů svou odpověď rozvést správným směrem.

Je škoda, že po delší době míru po obou světových válkách se nepočítalo s možným útokem většího rozsahu a proto byla zrušena branná výchova a následně i výkon základní vojenské služby. Podle předpokladů a následných výsledků z dotazníkového šetření by jistě bylo lepší, kdyby se bývaly tyto instituce nezrušily. Otázkou je, zda je opravdu obnovit či ne.

Jak již bylo zmíněno několikrát, jistý systém nauky ochrany obyvatelstva stále funguje, minimálně v rámci školního vzdělávání, kde je rozčleněna do několika předmětů a stále chybí praktická část, kde se mohou žáci seznamovat s ochrannými prostředky a zásadami evakuace a ukrytí. Stejně tak přes dostupnost materiálů a výborný portál HZS ČR nejsou občané si ochotně sami dobrovolně hledat informace.

Výsledkem diplomové práce je tedy ujištění o fungujícím systému, ale pomocí dotazníkového šetření také utvrzení, že je třeba změnit jakým způsobem dostat problematiku ochranu obyvatelstva mezi běžné obyvatelstvo. A také, že lidé jsou hodně ovlivnitelné děním kolem sebe a bohužel si neověřují informace z relevantních zdrojů. Vzhledem, že i nejstarší věková kategorie uvedla, že použití sociálních sítí by mohlo být užitečné. Vzhledem k rozvoji mediálních sítí je pravděpodobné že mladou generaci by oslovil influencer zpracovávající toto téma moderní a neotřelou formou. Pro malé děti by byla jistě zajímavá hra, jaká je využívána v Rakousku a pro nejstarší generaci poučný pořad v televizi s přihlédnutím k diváckým preferencím této věkové kategorie.

Posledním výstupem dotazníku byl návrh, zda by se dotazovaní účastnili akce spojené s akcí na přípravu v případě mimořádné situace. I toto jde jistě i za přispění HZS či sboru dobrovolných hasičů a města zinscenovat zábavnou formou pro mladé i starší účastníky a udělat z toho například každoroční akci s aktuálním tématem.

7 Závěr

Závěrem této diplomové práce je vyhodnocení všech získaných poznatků z odborné literatury, relevantních elektronických zdrojů a dotazníkových šetření jako výzkumné metody. Nelze opomenout vlastní studium na fakultě i předchozí bakalářské studium, které samo o sobě ukázalo, jak se dokáže ochrana obyvatelstva proměnit za tak krátké období, kdy Českou republiku potkala koronavirová pandemie, tornádo na Moravě a v neposlední řadě válečný, kdy byla a ČR „nucena“ přijmout desetitisíce uprchlíků a vypořádat se tak s mnoha krizovými stavy a situacemi.

Co se historie týče, Česká republika spolu s vybranými zeměmi prošla v oblasti vývoje civilní ochrany podobnými situacemi a osudy. Extrémní rozdíly či propady mezi civilními ochranami jednotlivých zemí nejsou. Možná je to trochu nadnesené, ale v porovnání s ostatními zeměmi je na tom zabezpečí ochrany obyvatelstva poměrně dobře. Je to i tím, že tento systém v ČR na velmi vysoké úrovni a zároveň je inovován průběžně prostřednictvím zavádění dalších opatření směřujících k posílení jeho ochrany. Dalším aspektem je vyspělá ekonomika, která nám to umožňuje a stálá aktualizace bezpečnostních dokumentů.

Přesto se tu problém vyskytuje, s kterým se zřejmě bude muset „poprat“ nejen ČR, ale většina členských států EU a aliance. A je to hrozba válečného konfliktu, která v Bezpečnostní strategii z roku 2015 i v Koncepci ochrany obyvatelstva 2020 byla předpokládána jako zcela výjimečnou, nabírá v posledních měsících bohužel úplně na jiných obrazech. A přestože v budoucnu se předpokládaly zásadní změny pouze zřídka, je pravděpodobné, že k nim nyní budeme muset přistoupit. I když se předpokládalo, že do budoucna k zásadním změnám bude docházet jen zřídka, například se změnou režimu, může se situace ze dne na den změnit. To ukazuje jak pohyblivý a dynamický systém ochrana obyvatelstva je. Pro bezpečnost obyvatel a státní celistvosti je třeba se neustále přizpůsobovat, i když hrozby nemusí směřovat přímo na Českou republiku.

Analýza vývoje od protiletecké civilní obrany po ochranu obyvatelstva ukázala, že nejvýznamnější změnou v problematice ochrany obyvatelstva, byl přerod civilní ochrany od principu dobrovolnosti k zákonným opatřením. Později také přesměrování z hrozeb vojenských na hrozby nevojenského charakteru, jak bylo uvedeno výše, vzhledem k delšímu mírovému období a minimální predikci válečných hrozeb. Zda bylo účelné zrušení skladů s ochrannými prostředky pro civilní obyvatelstvo, branné výchovy a branné povinnosti je otázka, která už delší dobou rezonuje společností a momentálně získává na obrátkách.

Protože kolik občanů (potažmo mužů) v produktivním věku by umělo vzít do ruky zbraň a v případě potřeby ji použít? Neměly by i malé děti vědět, jak se chránit před únikem nebezpečných látek? Neměl by doma na lednici v každé domácnosti viset obsah evakuačního zavazadla pro případ potřeby? Neměli by rodiče vědět, jak chránit své děti při náhlé přírodní katastrofě nebo válečném útoku? Není aktivace systému civilní ochrany až v případě vyhlášení krizového stavu pozdě? Položeno mnoho otázek, které možná v současné době napadne mnoho z nás. Aby se dalo odpovědět na tyto otázky, mohlo by být za nějaký čas po skončení konfliktu na Ukrajině stejné dotazníkové šetření s podobným počtem respondentů a porovnat stav vnímání systému ochrany obyvatelstva při a po konfliktu.

Spolu s transformací světa, společnosti a samozřejmě i systému ochrany obyvatelstva přicházejí transformace hrozeb. Je tedy důležité se zaměřit na monitoring a analýzy hrozeb do takové úrovně, že bude celá republika připravena a budou co nejmenší ztráty na životech, zdraví, majetku a dalších chráněných hodnotách. Je ale téměř jisté, že bez pomoci NATO a EU by nebyla naše budoucnost tak jistá. Kolektivní bezpečnost má smysl. Sám jedinec svět nezachrání.

8 Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. DVOŘÁK, Josef, SVRČINA, Ladislav. *Teorie a historie civilní ochrany, 1. díl*. Vyškov : VVŠ PV Vyškov, 1998, 191 s. ISBN 80-7231-013-5.
2. DVOŘÁK, Josef, SVRČINA, Ladislav. *Teorie a historie civilní ochrany, 2. díl*. Vyškov : VVŠ PV Vyškov, 1999, 145 s. ISBN 80-7231-034-8.
3. FIALA, Miloš, VILÁŠEK, Josef. *Vybrané kapitoly z ochrany obyvatelstva*. Praha : Karolinum, 2010, 210s. ISBN 978-80-246-1856-2.
4. FIDLER, Jiří a Petr MAREŠ. *Dějiny NATO*. Praha, Litomyšl: Paseka - Ladislav Horáček, 1997. ISBN 9788071851455.
5. HOLEC, Tomáš. *Ochrana obyvatel a krizové řízení: praktický průvodce a rádce úředníka*. Praha : Ministerstvo vnitra České republiky, 2021. ISBN 978-80-7616-100-9.
6. HRADIL, Jaroslav, MIKA J. Otakar, MUSIL Miroslav, SVOBODA Bohuslav, RAK Jakub, VIČAR Dušan. *Základy ochrany obyvatelstva v České republice: odborná monografie*. Uherské Hradiště : Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta logistiky a krizového řízení, 2018, 142 s. ISBN 978-80-7454-774-4.
7. JUKL, Marek. *Ženevská úmluva o ochraně civilních osob za války*. 1. vydání. Praha :, Český červený kříž 2020, 160 s. ISBN 978-80-87729-31-1.
8. KAVAN, Štěpán. *Ochrana obyvatelstva I*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2011, 109 s. Vysokoškolská učebnice. ISBN 978-80-87472-06-4.
9. KAVAN, Štěpán. *Ochrana obyvatelstva II*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2015, 129 s. Vysokoškolská učebnice. ISBN 978-80-87472-92-7.
10. KAVAN, Štěpán. *Ochrana člověka a společnosti - vývoj vzdělávání v bezpečnostních tématech*. Praha: NLN, 2020, 271 s. ISBN 978-80-7422-753-0.
11. KÁČER, Ján, *Zkvalitnění systému vzdělávání a výzkumu v oblasti ochrany obyvatelstva: mezinárodní workshop : 27. března 2014, Uherské Hradiště : příspěvek „Výuka ochrany obyvatelstva na základních školách“*. Zlín : Univerzita Tomáše Bati, Fakulta logistiky a krizového řízení, 2014, 453 s.. ISBN 978-80-7454-336-4.
12. KOLEKTIV AUTORŮ. *Ochrana obyvatelstva v republikovém měřítku*. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2014, 240 s. ISBN 978-80-7452-044-0.

13. KOLEKTIV AUTORŮ, *Politiky Evropské unie: humanitární pomoc a civilní ochrana*. Lucemburk : Úřad pro publikace Evropské unie, 2014, 16 s.. ISBN 978-92-79-36424-2.
14. KOLEKTIV AUTORŮ, *Ochrana obyvatelstva v případě krizových situací a mimořádných událostí nevojenského charakteru*. Brno : Tribun EU, 2014, 152 s. ISBN 978-80-263-0721-1.
15. KOLEKTIV AUTORŮ, *Sborník mezinárodní konference "Ochrana obyvatelstva a krizové řízení": International conference "Civil Protection and Crisis and Emergency Management"*. Brno : Tribun EU, 2014, 200 s. ISBN 978-80-263-0723-5.
16. KOLEKTIV AUTORŮ, *Ochrana obyvatelstva v případě krizových situací a mimořádných událostí nevojenského charakteru*. Brno : Tribun EU, 2014, 304 s. ISBN 978-80-263-0724-2.
17. KOLEKTIV AUTORŮ pod vedením Ministerstva zahraničních věcí ČR. *Bezpečnostní strategie České republiky 2015* Praha : © Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2015, 23 s. ISBN 978-80-7441-005-5.
18. *Koncepce ochrany obyvatelstva do roku 2020 s výhledem do roku 2030*. Praha : MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2013 [i.e. 2014], 60 s. ISBN 978-80-86466-50-7.
19. KRATOCHVÍLOVÁ, Danuše. *Ochrana obyvatelstva*. Ostrava : Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2005, 140 s. ISBN 9788086634708.
20. KRATOCHVÍLOVÁ, Danuše, FOLWARCZNY, Libor. *Ochrana obyvatelstva*. Ostrava : Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství. SPBI Spektrum, 2013, 177 s. ISBN 978-80-7385-134-7.
21. LINHART, Petr, ŠILHÁNEK Bohumil. *Ochrana obyvatelstva ve vybraných evropských zemích*. Praha : MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2009, 193 s. ISBN 978-80-86640-63-1.
22. LINHART, Petr, ŠILHÁNEK Bohumil. *Nevládní organizace působící v ochraně obyvatelstva v některých evropských zemích*. Praha : Ministerstvo vnitra - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2008, 84 s. ISBN 978-80-86640-87-7.
23. MARTÍNEK, B. *Ochrana obyvatelstva I*. 1. vyd. Praha : Policejní akademie České republiky v Praze, 2009, 133 s. ISBN 978-80-7251-298-0.
24. MIKA, Otakar J., Pavel ZAHRADNÍČEK a Miloš ZEMAN. *Ochrana obyvatelstva: malé kompendium ochrany obyvatelstva*. Jihlava : Vysoká škola polytechnická, 2012, 101 s. ISBN 978-80-87035-67-2.

25. *Obranná strategie České republiky: The defence strategy of the Czech Republic*. Praha : Ministerstvo obrany České republiky - VHÚ Praha, 2017. ISBN 978-80-7278-702-9.
26. ONDŘEJ, Jan. *Význam Haagské mírové konference z roku 1899 pro vývoj práva ozbrojených konfliktů*. Mezinárodní vztahy Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 2000, 132 s. 0323-1844 35.
27. PARKAN, František a kol. *Nástin historie ochrany obyvatelstva I*. Praha : Univerzita Karlova, Nakladatelství Karolinum, 2017, 82 s. ISBN 978-80-246-3564-4.
28. STOCHAJ, Justyna. *Ochrona ludności i obrona cywilna w systemie bezpieczeństwa narodowego*. Warszawa : Difin, 2020, 160 s. ISBN 978-83-8085-228-0.
29. ŠILHÁNEK, Bohumil. *Ochrana obyvatelstva ve vybraných evropských zemích*. Praha : MV - generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2011, 83 s. ISBN 978-80-87544-02-0.
30. ŠILHÁNEK, Bohumil, DVOŘÁK, Josef. *Stručná historie ochrany obyvatelstva v našich podmínkách*. 1. vyd. Praha : MV-generální ředitelství HZS ČR, 2003, 176 s. ISBN 80-86640-12-4.
31. VESELÝ, Martin. *Do krytu!: protiletcecká ochrana v severozápadní části sudetské župy (1939-1945)*. Ústí nad Labem : Univerzita J.E. Purkyně, 2008, 324 s. Acta Universitatis Purkynianae Facultatis philosophicae. ISBN 978-80-7414-000-6.
32. VILÁŠEK, Josef a Ivan GERHÁT. *Příprava občanů k obraně státu*. Praha : Falešník Ondřej Ing. - FALON, 2017, 166s. ISBN 978-80-87432-24-2.
33. VÍŠEK, Jiří a kol. *Ochrana civilního obyvatelstva v globálním měřítku*. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2013, 244 s. ISBN 978-80-7452-030-3.
34. ZÁŠKODNÝ, Přemysl, ZÁŠKODNÁ, Helena. *Metodologie vědeckého výzkumu*. Praha : CURRICULUM, 2019, 188 s. ISBN 978-80-87894-20-0.
35. REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Tiskárny Havlíčkův Brod, Havlíčkův Brod : Grada Publishing, 2009, 368 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
36. ZIELIŃSKI, Krzysztof R. *Ochrona ludności: Zarządzanie kryzysowe*. 2. wydanie. Warszawa : Difin, 2021, 166 s. ISBN 978-83-8085-887-9.

Periodikum

37. GEIER, Wolfram, *Strukturen, Akteure und Aufgaben des deutschen Bevölkerungsschutzes: Aus Politik und Zeitgeschichte* [online]. Německo: Aus Politik und Zeitgeschichte, 2021 [cit. 2022-05-26]. ISSN licence CC BY-NC-ND 3.0 DE. Dostupné z: <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/bevoelkerungsschutz->

2021/327989/strukturen-akteure-und-zustaendigkeiten-des-deutschen-bevoelkerungsschutzes/

38. OLEJARZ, Tadeusz. OBRONA CYWILNA W SYSTEMIE OBRONNYM PAŃSTWA. In: *Modern Management Review*. XIX. [online]. Rzeszów, Podkarpacie, Poland: Rzeszów University of Technology, 2014, 67. - 72. s. [cit. 2022-06-15].
Dostupné z: DOI:10.7862/rz.2014.mmr.19,
https://www.researchgate.net/publication/293196574_OBRONA_CYWILNA_W_SYSTEMIE_OBRONNYM_PANSTWA
39. PLINCNEROVÁ, Karin, *Současné přístupy ke vzdělávání v oblasti přípravy obyvatelstva na mimořádné události ve vybraných zemích EU*. 2012/2013. Praha: Ochrana a bezpečnost o. s., 2012. ISSN 1805-5656.

Internetové zdroje

40. About European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations.
In: *Ec.europa.eu/echo* [online]. Belgie, Brusel: Directorate-General for European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations (ECHO) [cit. 2022-05-25].
Dostupné z: https://ec.europa.eu/echo/who/about-echo_en
41. BANAS, Michał. Zadania obrony cywilnej i ochrona ludności.
In: <https://zpe.gov.pl/> [online]. Polsko: Ministerstwa Edukacji i Nauki [cit. 2022-07-12]. Dostupné z: <https://zpe.gov.pl/a/zadania-obrony-cywilnej-i-ochrona-ludnosci/Dkf7nISSZ>
42. Česká republika a NATO. *Mzv.cz* [online]. Praha : MZV ČR, 2022 [cit. 2022-07-18].
Dostupné z:
https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/bezpecnostni_politika/nato/priority_cr_v_nato.html
43. Činnost HZS v rámci přípravy obyvatelstva. *Hzscr.cz* [online]. Praha : HZS ČR, 2019 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/cinnost-hasicskeho-zachranneho-sboru-v-ramci-pripravy-obyvatelstva.aspx>
44. Evropská unie - Česko. *European-union.europa.eu* [online]. Evropská komise, Generální ředitelství pro komunikaci [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/czechia_cs
45. EU Civil Protection Mechanism. In: *Ec.europa.eu/echo* [online]. Belgie, Brusel: Directorate-General for European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations, 2022 [cit. 2022-05-24]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/echo/what/civil-protection/eu-civil-protection-mechanism_en

46. Generální ředitelství pro evropskou CO a operace humanitární pomoci (ECHO). In: *EUR-Lex.europa.eu* [online]. LUXEMBOURG: Publications Office of the European Union, 2016 [cit. 2022-05-25]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/CS/legal-content/summary/directorate-general-for-european-civil-protection-and-humanitarian-aid-operations-echo.html>
47. Historie OSN. In: *OSN.cz* [online]. Praha: UNIC Praha, 2014 [cit. 2022-05-07]. Dostupné z: <https://www.osn.cz/osn/historie/>
48. Informace o Českém červeném kříži. [online] Červený kříž ČR: Oficiální webové stránky cervenykriz.eu, 2021 [cit. 2020-11-15]. Dostupné z: <https://www.cervenkykriz.eu/cz>
49. NATO a civilní ochrana. In: *Mvcr.cz* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2022 [cit. 2022-05-07]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/civilni-nouzove-planovani.aspx>
50. Katastrophenvorsorge und Katastrophenmanagement [online]. Bonn: Universität Bonn, 2022 [cit. 2022-05-26]. Dostupné z: <https://www.kavoma.de/>
51. Kolektiv autorů. *KONCEPCE OCHRANY OBYVATELSTVA do roku 2025 s výhledem do roku 2030* [online]. 2021, 34 s. [cit. 2022-05-24]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/vlada-cr-schvalila-novou-koncepci-ochrany-obyvateilstva.aspx>
52. Mechanismus civilní ochrany EU v číslech. *Consilium.europa.eu* [online]. Evropská rada, Rada EU, 2022 [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/infographics/civil-protection/>
53. MIKA, Otakar J. MONOŠI, Milukáš. SOUČASNOST A BUDOUCNOST OCHRANY OBYVATELSTVA V ČR A SR. *Fakulta bezpečnostného inžinierstva UNIZA : Riešenie krízových situácií v špecifickom prostredí* [online]. Žilina, 2016, (21. medzinárodná vedecká konferencia), 7 s. [cit. 2022-05-25]. Dostupné z: https://www.fbi.uniza.sk/uploads/Dokumenty/weby/rks-archiv/2016/articles/Mika_Monosi.pdf
54. Ministerstvo vnútra SR. 2022. Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. Odborná spôsobilosť v CO. [Online] 2022. <https://www.minv.sk/?osvco>
55. Muzeum Polície. *Vojenské útvary Civilní obrany* [online]. In: . Praha, 2013 [cit. 2022-05-27]. Dostupné z: <https://www.muzeumpolicie.cz/zbrane-strelivo-a-vojenska-technika/vojenske-utvary-civilni-obrany/>

56. O sirénách - Varování obyvatelstva. In: *HZS ČR* [online]. Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2014 [cit. 2022-07-16]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/sireny.aspx>
57. Risikoprävention und Katastrophenmanagement. *Univie.ac.at* [online]. Wienn: Bundesministerium Inneres [cit. 2022-06-09]. Dostupné z: <https://studieren.univie.ac.at/en/degree-programmes/>
58. SAFETY GOES TO SCHOOL. *Zivilschutz-ooe.at* [online]. Linz: Bundesministerium Inneres [cit. 2022-06-09]. Dostupné z: <https://www.zivilschutz-ooe.at/zivilschutz-hinweise/safety-goes-to-school/>
59. SH ČMS. *Historie OO*. [online]. Praha : Vzdělávání členů SH ČMS, 2014 [cit. 2019-11-10]. Dostupné z WWW: <<https://www.vzdelavani-dh.cz/publicCourse?id=61&head=132&subhead=340> >.
60. Severoatlantická aliance (NATO). In: *Hzscr.cz* [online]. Belgie, Brusel: Generální ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, 2022 [cit. 2022-05-24]. Dostupné z: <https://www.hzscr.cz/clanek/severoatlanticka-aliance.aspx>
61. Shromáždění EU regionálních a místních zástupců. *Cor.europa.eu* [online]. Evropská komise, Generální ředitelství pro komunikaci [cit. 2022-07-18]. Dostupné z: <https://cor.europa.eu/cs/about/Pages/default.aspx>
62. Spolkový úřad pro ochranu obyvatelstva a pomoc při katastrofách: Bundesamt für Bevölkerungsschutz und Katastrophenhilfe. *Bbk.bund.de* [online]. Německo: Bundesamt für Bevölkerungsschutz und Katastrophenhilfe, 2022 [cit. 2022-05-26]. Dostupné z: https://www.bbk.bund.de/DE/Das-BBK/das-bbk_node.html
63. Vznik NATO. In: *Mocr.army.cz* [online]. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2022 [cit. 2022-05-07]. Dostupné z: <https://mocr.army.cz/nato/strategie-a-cile/nato---vznik-2409/>
64. Zivilschutzverbände in Österreich: Zivilschutz-Probealarm am 2. Oktober 2021 [online]. Rakousko, Vídeň: Österreichischer Zivilschutzverband Bundesverband, 2021 [cit. 2022-05-26]. Dostupné z: <http://zivilschutzverband.at/de/aktuelles/82/Zivilschutz-Probealarm-am-2-Oktober-2021>
65. Zivilschutz - Von den Anfängen bis heute. *Bmi.gv.at* [online]. Bundesministerium Inneres [cit. 2022-06-09]. Dostupné z: <https://www.bmi.gv.at/204/geschichte.aspx>

9 Seznam obrázků

1. Obr. 1 Označení Červeného kříže
2. Obr. 2 Rozlišovací znak civilní obrany
3. Obr. 3 Ochranný znak - červený krystal
4. Obr. 4 Identifikační znak
5. Obr. 5 Mezinárodní znak ČK
6. Obr. 6 Deklarace Spojených národů
7. Obr. 7 Podpis smlouvy NATO, 4. dubna 1949
8. Obr. 8 Etapy pojmu OO
9. Obr. 9 Schéma organizace CPO po roce 1935 v obci
10. Obr. 10 VÚ CO při školení
11. Obr. 11 VÚ CO při záchraně
12. Obr. 12 Pevná organizační struktura CO 1996
13. Obr. 13 Organizační struktura systémů obranného plánování a CNP
14. Obr. 14 Struktura bezpečnostního systému ČR
15. Obr. 15 Struktura bezpečnostního systému
16. Obr. 16 Krizových stavů dle souvislosti se zajišťováním obrany státu
17. Obr. 17 Všeobecná výstraha
18. Obr. 18 Zkušební tón
19. Obr. 19 Požární poplach
20. Obr. 20 Systém koordinace CNP NATO v podmínkách ČR

10 Seznam grafů

1. Graf č. 1 – Otázka číslo 1, Zdroj: Vlastní výzkum
2. Graf č. 3 – Otázka číslo 2, Zdroj: Vlastní výzkum
3. Graf č. 3 – Otázka číslo 2, Zdroj: Vlastní výzkum
4. Graf č. 4 – Otázka číslo 2, Zdroj: Vlastní výzkum
5. Graf č. 5 – Otázka číslo 3, Zdroj: Vlastní výzkum
6. Graf č. 6 – Otázka číslo 4, Zdroj: Vlastní výzkum
7. Graf č. 7 – Otázka číslo 5, Zdroj: Vlastní výzkum
8. Graf č. 8 – Otázka číslo 6, Zdroj: Vlastní výzkum
9. Graf č. 9 – Otázka číslo 7, Zdroj: Vlastní výzkum
10. Graf č. 10 – Otázka číslo 8, Zdroj: Vlastní výzkum
11. Graf č. 11 – Otázka číslo 9, Zdroj: Vlastní výzkum
12. Graf č. 12 – Otázka číslo 10, Zdroj: Vlastní výzkum
13. Graf č. 13 – Otázka číslo 11, Zdroj: Vlastní výzkum
14. Graf č. 14 – Otázka číslo 12, Zdroj: Vlastní výzkum
15. Graf č. 15 – Otázka číslo 13, Zdroj: Vlastní výzkum
16. Graf č. 16 – Otázka číslo 14, Zdroj: Vlastní výzkum
17. Graf č. 17 – Otázka číslo 15, Zdroj: Vlastní výzkum
18. Graf č. 18 – Otázka číslo 16, Zdroj: Vlastní výzkum
19. Graf č. 19 – Otázka číslo 17, Zdroj: Vlastní výzkum
20. Graf č. 20 – Otázka číslo 18, Zdroj: Vlastní výzkum
21. Graf č. 21 – Otázka číslo 19, Zdroj: Vlastní výzkum
22. Graf č. 22 – Otázka číslo 20, Zdroj: Vlastní výzkum
23. Graf č. 23 – Otázka číslo 21, Zdroj: Vlastní výzkum
24. Graf č. 24 – Otázka číslo 22, Zdroj: Vlastní výzkum
25. Graf č. 25 – Otázka číslo 23, Zdroj: Vlastní výzkum
26. Graf č. 26 – Otázka číslo 23, Zdroj: Vlastní výzkum
27. Graf č. 27 – Otázka číslo 23, Zdroj: Vlastní výzkum
28. Graf č. 28 – Otázka číslo 24, Zdroj: Vlastní výzkum
29. Graf č. 29 – Otázka číslo 25, Zdroj: Vlastní výzkum

11 Seznam zkratek

AKNZ BBK – Akademie pro krizový management, nouzové plánování a CO
BBK – Spolkový úřad pro ochranu obyvatelstva a pomoc při katastrofách
CO – Civilní obrana
CNP – Civilní nouzové plánování
CPO – Civilní protiletectká ochrana
ČK – Červený kříž
ČP – Červený půlměsíc
ČR – Česká republiky
ČSFR – Československá federativní republika
ČSLA - Československá lidová armády
ČSR – Československá republika
ČSSR – Československá socialistická republika
ECHO - Generální ředitelství pro evropskou CO a operace humanitární pomoci
ERCC – Koordinační středisko pro odezvy na mimořádné události
EU – Evropská unie
IPCHO – Individuální protichemická ochrana
IZS – Integrovaný záchranný systém
KS – Krizová situace
MU – Mimořádná událost
NATO – Severoatlantická aliance
NR – Národní výbor
OO – Ochrana obyvatelstva
OSN – Organizace spojených národů
PR – Polská republika
SR – Slovenská republika
SRN – Spolková republika Německo
SSSR – Sovětský svaz
SŠ – střední škola
SVAZARM - Svaz pro spolupráci s armádou
VÚ CO - Vojenské útvary civilní obrany
ZHN – Zbraně hromadného ničení
ZŠ – Základní škola